

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Bc. Kateřina NOVOTNÁ

**Strategický plán alternativního turismu pro místní
komunitu v Ekvádoru**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Petra Krylová

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených zdrojů.

V Olomouci dne 11.5.2015

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat za cenné rady a připomínky vedoucí práce Mgr. Petře Krylové, za pomoc s navržením designu terénního výzkumu Mgr. Simoně Šafaříkové, Ph.D. a svým kamarádkám Mgr. Radce Piskačové, Mgr. Alžbětě Kundratové a Bc. Tereze Témové za pomoc spojenou s odevzdáváním a kontrolou práce. Současně bych také ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu v průběhu celého studia.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok 2012 / 2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina NOVOTNÁ**
Osobní číslo: **R120155**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Strategický plán alternativního turismu pro místní komunitu
v Ekvádoru**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zhodnocení možností a limitů vytváření zdrojů obživy skrze alternativní turismus v ekvádorské provincii Napo, komunitě Ruku Kausay. Práce bude rozdělena na část teoretickou a na strategický plán. Teoretická část bude obsahovat stručnou charakteristiku Ekvádoru, provincie a bude tak komunitu zasazovat do komplexní reality a dané problematiky, kde hlavní problém představuje vládní přístup k domorodému obyvatelstvu, majetková práva, migrace, deforestace a znečišťování Amazonie. Druhá část diplomové práce bude koncipována jako strategický plán, který bude dlouhodobým programem pro komunitu a bude nastiňovat možnost fungování komunity Ruku Kausay prostřednictvím alternativního turismu. Práce bude založená na terénním kvalitativním výzkumu v dané oblasti.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **20 – 25 tisíc slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

CATER, Erlet: Environmental Contradictions in Sustainable Tourism. The Geographical Journal, 161 , č. 1 (březen, 1995), s. 21-28. PERREAULT, Thomas: Social Capital, Development, and Indigenous Politics in Ecuadorian Amazonia. Geographical Review, 93, č. 3 (červenec, 2003), s. 328-349.
WILSON, Tamara: Introduction: The Impacts of Tourism in Latin America. Latin American Perspectives, 35, č. 3 (květen, 2008), s. 3-20. BUCLEY, Ralf: Ecotourism-principles and practices. Cambridge, Cambridge University Press 2009. CATER, Erlet: Ecotourism in the Third World-Problems and Prospects for Sustainability. In: CARTER, Erlet-LOWMAN, Gwen (Eds.): Ecotourism ? A Sustainable Option? Chichester, John Wiley 1994. HONEY, Martha: Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Washington DC, Island Press 2008. United Nations World Tourism Organization (UNWTO). Healthy growth of international tourism in first half of 2011.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Petra Krylová**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **17. ledna 2013**
Datum odevzdání diplomové práce: **16. dubna 2014**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 16. května 2011

Abstrakt

Diplomová práce s názvem „Strategický plán alternativního turismu pro místní komunitu v Ekvádoru“ je strategickým návrhem pro budoucí vývoj ekvádorské domorodé komunity Ruku Samay, který je založený na kvalitativním terénním výzkumu v této oblasti. Zachycení silných a slabých stránek fungování komunity a silných a slabých stránek spojených s provozováním alternativního turismu, který představuje hlavní zdroj obživy komunity, tak práce prostřednictvím analýzy sesbíraných dat (polostruktuovaných rozhovorů, fokusních skupin a pozorování) odpovídá na stanovené výzkumné otázky vedoucí k vytvoření předkládané strategie.

Teoretickou kostru práce tvoří teorie managementu projektového cyklu, komunitního rozvoje a alternativního turismu. Třetí formulační fázi managementu projektového cyklu autorka používá jako nástroj pro logické vystavění strategie, přičemž nejprve analyzuje zainteresované subjekty a identifikuje povahu komunity a její slabé a silné stránky, čímž vytváří situační analýzu, a dále ze slabých stránek analyzuje hlavní problém v komunitě. Celkovou situaci schematicky vyjádřenou v tzv. stromu problémů potom analýzou cílů přetváří do ideální situace v komunitě, ze které skrze analýzu vhodných strategií sestavuje matici logického rámce. Ta představuje konkrétní projektový návrh udržitelného rozvoje komunity, který jednak bere v potaz přání komunity zachovat si svou identitu a žít tradičním a soběstačným stylem života, ale také má přispět k odpovědnému rozvoji alternativního turismu v komunitě pomocí posílení organizačního a rozhodovacího prvku (managementu kapacit a sdíleného leadershipu). Poslední část práce je věnována návrhu případného financování strategie.

Klíčová slova: *strategie rozvoje, management projektového cyklu, komunitní rozvoj, alternativní turismus, Ekvádor, ekoturismus, udržitelnost*

Abstract

The thesis entitled "Strategic plan of an alternative tourism for a local community in Ecuador" is a strategic proposal for the future development of the Ecuadorian indigenous community, called Ruku Samay, and is based on a qualitative field research in this area. This paper captures the strengths and weaknesses of the community and the strengths and weaknesses associated with the implementation of alternative tourism, which is the main source of livelihood of the community. Data were collected through semi-structured interviews, focus groups and observation, and their analysis serves as the basis for the answering the research questions which also represent the building bloc of the presented strategy.

The theoretical framework of the paper is based on a theory of project cycle management, community development and alternative tourism. The author uses the third formulating phase of project cycle management as a tool for building a logical strategy; by first analysing the stakeholders and identifying the nature of the community and its strengths and weaknesses, and thus creating a situation analysis, as well as analysing the weaknesses to determine the main problem in the community. The overall situation is schematically expressed in a problem tree and is used to transform problems into desired situation for the community. Then by analysing the appropriate strategies the logical framework matrix is formed. The logical framework matrix represents a specific project proposal for sustainable development of the community. It takes into account both the wishes of the community to preserve their identity including traditional and self-sufficient lifestyle, and also their desire to contribute to responsible development of alternative tourism in the community by strengthening the organisational and decision-making elements (capacity management and shared leadership). The last part of the thesis proposes potential funding of the strategy.

Keywords: *strategy development, project cycle management, community development, alternative tourism, Ecuador, ecotourism, sustainability*

Obsah

Seznam obrázků, grafů, tabulek a příloh	10
Seznam použitých zkratk	11
ÚVOD	13
1 METODOLOGIE PRÁCE	15
1.1 Cíle diplomové práce a výzkumné otázky	16
1.2 Metody sběru dat.....	17
1.2.1 Analýza dokumentů	17
1.2.2 Pozorování	18
1.2.3 Polostrukturované rozhovory.....	18
1.2.4 Fokusní skupiny.....	20
1.3 Průběh výzkumu.....	22
1.3.1 Časový rámec výzkumu.....	23
1.3.2 Limity a omezení výzkumu	24
1.4 Analýza dat získaných kvalitativním výzkumem	25
2 TEORIE PROJEKTOVÉHO CYKLU	27
2.1 Programování	28
2.2 Identifikace.....	28
2.3 Formulace.....	28
2.3.1 Situační analýza	29
2.3.2 Analýza cílů a analýza strategií	30
2.3.3 Matice logického rámce.....	31
2.3.4 Harmonogram aktivit.....	33
2.3.5 Alokace zdrojů.....	33
2.4 Realizace a monitoring.....	33
2.5 Evaluace	34
3 KOMUNITNÍ ROZVOJ.....	35
3.1 Pojem komunita	35
3.2 Principy pro fungování a rozvoj komunity	36
3.2.1 Sociální kapitál	37
3.2.2 Budování kapacit	38
3.2.3 Seberealizace	39
3.2.4 Empowerment	41
3.2.5 Participace.....	41
3.2.6 Leadership.....	42
3.3 Komunitní turismus v Ekvádoru	42

4	ALTERNATIVNÍ TURISMUS	45
4.1	Kritéria alternativního turismu a jeho formy	45
4.1.1	Ekoturismus	47
4.1.2	Komunitní turismus	51
4.1.3	Turismus za účelem léčení jako odnož zdravotního turismu.....	53
5	VÝCHOZÍ SITUACE V KONTEXTU EKVÁDORU, PROVINCE NAPO	58
5.1	Geografické podmínky a zemědělství	59
5.2	Politika a demografie	61
5.3	Ekonomika	64
5.4	Těžba a její dopady	66
5.5	Kultura a tradice šamanismu	69
5.6	Vzdělávání.....	71
5.7	Rozvojové strategie cestovního ruchu	73
6	NÁVRH ROZVOJOVÉ STRATEGIE PRO RUKU SAMAY	75
6.1	Analýza zainteresovaných aktérů.....	75
6.2	Identifikace povahy komunity a jejich silných a slabých stránek	82
6.3	Analýza problému	86
6.4	Analýza cílů	89
6.5	Analýza strategií.....	91
6.6	Matrice logického rámce	92
6.7	Návrh financování projektu.....	97
	ZÁVĚR	98
	ZDROJE.....	103
	Přílohy.....	112

Seznam obrázků, grafů, tabulek a příloh

Obrázek č. 1: Projektový cyklus ZRS ČR

Obrázek č. 2: Metoda stromu problémů

Obrázek č. 3: Intervenční logika matice logického rámce

Obrázek č. 4: Maslowova pyramida potřeb a hodnot

Obrázek č. 5: Trvale udržitelný rozvoj turismu

Obrázek č. 6: Mapa Ekvádoru a její administrativní dělení

Obrázek č. 7: Situační analýza – mapování zainteresovaných aktérů

Obrázek č. 8: Situační analýza – analýza problému

Obrázek č. 9: Analýza cílů

Graf č. 1: Využití půdy v provincii Napo

Graf č. 2: Rozložení obyvatelstva v provincii Napo

Graf č. 3: Rozložení analfabetismu v Ekvádoru podle etnik v %

Tabulka č. 1: Matice SWOT analýzy

Tabulka č. 2: Křížová metoda identifikace problémů

Tabulka č. 3: Matice logického rámce

Tabulka č. 4: Křížová metoda identifikace hlavního problému komunity Ruku Samay

Tabulka č. 5: Matice logického rámce – komunita Ruku Samay

Příloha č. 1 – Obrázek: Ruku Samay Ecolodge

Příloha č. 2 – Obrázek: Fokusní skupina, 16.1.2014

Příloha č. 3 – Obrázek: Mapa kantonu Tena, ukazování lokace Ruku Samay

Příloha č. 4 – Obrázek: Ropná skvrna u pozemku Života postaru o.s.

Příloha č. 5: Seznam respondentů polostrukturovaných rozhovorů

Příloha č. 6: Výsledek fokusní skupiny z 15.1.2014

Příloha č. 7: Rozhovor s vyučující Katalinou Almeidou, PUCE, Quito, 18.12.2013

Příloha č. 8: Rozhovor s koordinátorem Cesarem Cerdou, RICANCIE, Tena, 8.1.2014

Příloha č. 9: Rozhovor s úřednicí Susanou Daqui, Ministerstvo turismu, Tena, 24.1.2014

Příloha č. 10: Rozhovor s vyučujícím Diegem Chiribogou, UECT, Tena, 24.1.2014

Příloha č. 11: Rozhovor s koordinátorem Hannesem Krakolinigem, CA Río Anzu, Ruku Samay, 31.1.2014

Seznam použitých zkratk

CA	cestovní agentura
CCB	community capacity building komunitní budování kapacit
CPI	Corruption Perception Index Index vnímání korupce
CSPs	Country Strategy Papers Strategické dokumenty zemí
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FEPTCE	Federación Plurinacional de Turismo Comunitario del Ecuador Mnohonárodnostní federace komunitního turismu Ekvádoru
HDP	hrubý domácí produkt
LEOI	Ley Orgánica de Educación Intercultural Organického zákona interkulturního vzdělávání
LFA	Logical Framework Approach metoda logického rámce
MDGs	Millenium Development Goals rozvojové cíle tisíciletí
NP	národní park
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PCM	Project Cycle Management Management projektového cyklu
PEI	Proyecto Educativo Institucional Projekt institucionálního vzdělávání
PRSPs	Poverty Reduction Strategy Papers Strategické dokumenty na snižování chudoby
PUCE	Pontificia Universidad Católica de Ecuador Papežská katolická univerzita Ekvádoru

RICANCIE	Red Indígena de Comunidades del Alto Napo para la Convivencia Intercultural y Ecoturismo Síť domorodých komunit Alto Napo pro mezikulturní život a ekoturistiku
SWOT	Streghts-Weaknesses-Opportunities-Threaths analýza Analýza silných stránek-slabých stránek-příležitostí-hrozeb
UECT	Unidad Educativa Ciudad de Tena Vzdělávací jednota města Teny
UNWTO	United Nations World Tourism Organisation Světová organizace cestovního ruchu
USA	United States of America Spojené státy americké
USAID	United States Agency for International Development Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj
USD	United States Dollar americký dolar
WB	World Bank Světová banka
ZRS	zahraniční rozvojová spolupráce

ÚVOD

Ruku Samay, v překladu z kičuánštiny *energie předků*, je malá, samostatně fungující ecolodge založena na principu komunity. Ruku Samay leží v provincii Napo v centrální části ekvádorské Amazonie a její výjimečnost spočívá ve snaze uchovávat tradiční znalost kičuánských domorodých obyvatel a okolní přírodu. Své unikátní znalosti se snaží předávat ostatním lidem skrze turismus, který se odlišuje od masového cestovního ruchu a který se obecně nazývá alternativním turismem. Zaměstnanci a obyvatelé ecolodge¹ tak pro své živobytí kombinují tři jeho varianty, kterými jsou tzv. komunitní turismus, ekoturismus a turismus za účelem léčení. Tento druh léčení je úzce napojen na tradici šamanismu a tedy na přesvědčení, že nemoci jsou psychosomatického původu a pomocí práce s energií je lze vyléčit. Právě tradiční přírodní medicínu využívá totiž původní obyvatelstvo Ekvádoru k léčení většiny nemocí stejně jako ostatní domorodé kmeny žijící v biotopu Amazonie.

Na fungování Ruku Samay, rodinnými vazbami provázané se sousední komunitou Río Blanco, se podílí několik nukleárních rodin – celkem 41 jednotlivců. Ti sami sebe nazývají komunitou a živobytí pro ně představuje převážně výše zmíněný alternativní turismus. Proto i tato práce bude Ruku Samay popisovat jako komunitu a o turismu, který provozují, bude obecně informovat jako o alternativním turismu založeném na principu udržitelného rozvoje.

Toto téma si autorka vybrala z důvodu osobního vztahu k Latinské Americe a zájmu o latinskoamerickou kulturu, spiritualismus, politiku a přírodní bohatství. Po setkání s kičuánským yachakem² na přednášce věnované zvykům a životě amazonských Kičuánců v roce 2012 se autorka rozhodla, že se v této problematice chce také angažovat. Komplexní zanalyzování života v těžkých podmínkách, kde je šamanská tradice konfrontována s vlivy globalizovaného světa, se tak pro ni stalo nejen osobním zájmem, ale také předmětem výzkumu.

Diplomová práce, která nese název „Strategický plán alternativního turismu pro místní komunitu v Ekvádoru“, zachycuje výše zmíněné pozadí na první pohled idylického života domorodých obyvatel Ruku Samay a snaží se tak zpracovat možnosti

¹ *Ecolodge* je typ ubytovacího zařízení, jehož výstavba a fungování má minimální dopady na krajinu, ve které se nachází. Je také kulturně šetrná vůči lidem v tomto okolí. Ekvádorská vláda tento druh ubytování označuje pojmem *cabañas*.

² V češtině užíváme výrazu *šaman*, což však ekvádorští domorodci příliš neuznávají jako neutrální označení. Vyučení léčitelé pracující s pozitivní energií jsou nazýváni *yachaky*.

a limity komunity skrze její silné a slabé stránky. Tím také nutně analyzuje, jaký vliv má množství cizinců, které do komunity přijíždí, na její členy a zda právě cesta „udržitelného“ alternativního turismu paradoxně nevede ke ztrátě identity komunity a tím i ke ztrátě kičuánské tradice. Kvůli touze po větším proniknutí do této problematiky se také autorka rozhodla sepsat projekt, který na podzim 2012 představila v rámci výběrového řízení Vavrouškova stipendia. O rok později se potom vypravila do této vstupní brány ekvádorské Amazonie a s členy komunity Ruku Samay strávila dva intenzivní měsíce v jejich přirozeném prostředí. Tyto zkušenosti se promítají zejména v posledních dvou kapitolách diplomové práce.

Práce je členěna do šesti kapitol, přičemž první je věnovaná metodologii práce a tedy i cílům práce, výzkumným otázkám, metodám sběru dat, průběhu výzkumu, vykonaným činnostem a analýze sesbíraných dat. Druhá kapitola, kde se autorka věnuje projektovému cyklu zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS), tvoří páteř navržené rozvojové strategie. Strategie rozvoje Ruku Samay vychází také z teorie komunitního rozvoje a alternativního turismu, kterou obsahuje třetí a čtvrtá kapitola. Pátá kapitola se snaží přiblížit čtenáři pozadí výzkumu a šestá kapitola je věnovaná strategii samotné.

1 METODOLOGIE PRÁCE

Diplomová práce se skládá ze dvou částí. Úvodní část poskytuje teoretické zázemí pro následné zpracování praktické části. Praktická část následně využívá teoretický rámec alternativního turismu a komunitního rozvoje s důrazem na projektový cyklus, podle jehož principů je vystavena strategie rozvoje pro místní komunitu v Ekvádoru. Pro vypracování konceptuálního rámce neboli teoretické části byla zvolena rešeršně-kompilační metoda analyzující a interpretující relevantní poznatky z těchto oblastí. Autorka čerpala z literatury, pramenů a strategických dokumentů, které jsou k dispozici na internetu, z vědeckých databází a tištěné literatury. Z oblasti projektového cyklu je to především fáze *formulace* projektu a mechanismy, které se s touto fází pojí a kterými jsou například *situační analýza*, *analýza stakeholderů*, *metoda stromu problémů*, *analýza cílů a strategií* a *matice logického rámce* (viz kapitola 2). V kapitolách o alternativním turismu a komunitním rozvoji autorka vymezuje kritéria a obecně fungující principy a metody týkající se rozvoje turismu a komunity jako je *empowerment*, *participace*, *management kapacit*, *sdílený leadership*, *udržitelnost* a podobně. Tyto principy a metody jsou podrobněji vysvětleny v kapitole 3 a 4.

Druhá část diplomové práce (kapitoly 5 a 6) je úzce spjata s terénním výzkumem a jeho analýzou. Značná část práce je proto věnovaná také zachycení pozadí výzkumu a ekvádorské reality, respektive faktům souvisejícím s provincií, jejíž je Ruku Samay součástí – provincií Napo. Poslední kapitola nastiňující možný strategický plán pro komunitu je analýzou získaných dat pozorováním, polostrukturovanými rozhovory a fokusními skupinami. Práce se v této části opírá mj. o znalosti, které autorka za poslední dva roky nabyla osobním zájmem o problematiku Ekvádoru. Při zpracování výstupů komunitního plánování je dbáno na hlavní principy týkající se jakéhokoli plánování. Ty jsou reflektovány v průběhu vytváření strategie a autorka tak usiluje o to, aby byla strategie *účinná* (aby měla implementace strategie reálný dopad na členy komunity), *hospodárná* (ekonomicky nenáročná), *relevantní* (strategie musí být v souladu s prioritami přijímající skupiny – komunity), *udržitelná* (dlouhodobý charakter plánování) a aby zohledňovala *dopad* na komunitu (tedy aby byly eliminovány jakékoli negativní dopady). Jednotlivé postupy a jsou rozebrány dále v kapitole.

1.1 Cíle diplomové práce a výzkumné otázky

Diplomová práce si klade za cíl zhodnotit možnosti a limity vytváření zdrojů obživy komunity Ruku Samay skrze alternativní turismus. Cílem je také popsat silné stránky, na kterých může komunita dále stavět a rozvíjet je. K tomu se však práce snaží zachytit také problémy³, se kterými se její členové potýkají, pochopit jejich kontext a čeho jsou důsledkem, a následně vytvořit rozvojovou strategii pro danou komunitu, která bude reflektovat veškeré zjištěné skutečnosti a potřeby jejich obyvatel. Strategie je vystavena na základě analýzy provedeného kvalitativního výzkumu, který usiluje o zodpovězení následujících výzkumných otázek:

1. *Jaké jsou silné stránky komunity a jaké jsou naopak příčiny případných problémů pro rozvoj komunity a jak tyto problémy navrhuje komunita řešit?*
2. *Jakou roli hraje pro komunitu alternativní turismus a jaké jsou možnosti a limity jeho udržitelnosti jako hlavního zdroje obživy?*

Při formulaci cílů a výzkumných otázek autorka vycházela zejména z poznatků, které před terénním výzkumem o komunitě získala, a také ze společných setkání komunity. Na setkáních se diskutovala potřeba větší míry samostatnosti a udržitelnosti v rámci potravinové bezpečnosti a větší důraz na předávání tradičních znalostí nejmladší generaci formou výstavby nové školy, případně léčebného a vzdělávacího centra. Mimo to byla diskutována témata, jak by se rodiny mohly zapojit do fungování Život postaru o.s., které se snaží od roku 2012 domorodce intenzivně podporovat. Sdružení iniciuje diskuze o budoucím rozvoji komunity a snaží se komunitu vést cestou udržitelného rozvoje postavenou na tradiční znalosti kičuánských tradic. Tato role Života postaru je logickým vyústěním faktu, že jeho zakladateli jsou kičuánský yachak, který v komunitě žije společně se svojí českou ženou.

Pro vyjasnění cílů a při tvorbě celé práce tedy autorka přistoupila k myšlenkovému postupu indukce neboli k tzv. indukční metodě, která funguje na principu *pozorování* → *zjištění pravidelností* → *závěry* → *teorie* a obecně je pružnější než metoda dedukce. Tato metoda umožňuje měnit zkoumané otázky (i metody)

³ *Problém* autorka v tomto smyslu chápe jako příležitost k rozvoji. Viz rozdělení a chápání problémů podle Daryho zachycené v práci Arnošta Veselého (2005, 12).

v průběhu výzkumu, a proto je pro kvalitativní výzkum s relativně malou škálou respondentů vhodnější. (Reichel, 2009, 41)

1.2 Metody sběru dat

Pro účely této diplomové práce byla data získána nejen při terénním výzkumu, ale také rešerší dostupné literatury. Autorka využila následující metody sběru dat: (a) analýzu dokumentů, (b) pozorování, (c) polostrukturované rozhovory a (d) fokusní skupiny. Vycházela tak z rozdělení kvalitativních dat podle Michaela Q. Pattona a jeho příručky „Qualitative Research and Evaluation Methods“ (2002).

Jednotlivé fáze kvalitativního výzkumu probíhaly již od listopadu 2012. Terénní výzkum byl realizován v Ekvádoru mezi prosincem 2013 a únorem 2014. I po návratu však autorka udržovala kontakt s komunitou a případné aktualizace zahrnula do diplomové práce. Zejména tak informace o inovacích, které byly diskutovány v době přítomnosti autorky v komunitě. Metody sběru dat se lišily podle potřeby tak, aby došlo k naplnění cílů práce, a postupně jsou popsány níže. Geograficky byla data sbírána na území ČR, v hlavním městě Ekvádoru – na univerzitě Pontificia Universidad Católica del Ecuador (PUCE), dále v Teně – hlavním městu provincie Napo, v komunitě Ruku Samay a v poslední fázi také na Novém Zélandu.

1.2.1 Analýza dokumentů

V první fázi bylo nutné obeznámit se s pozadím ekvádorské problematiky rozvoje, alternativního turismu a života domorodých Kičuánců pomocí dostupných zdrojů různých formátů od akademických prací až po velmi neformální dokumenty a besedy.⁴ Cílem bylo pochopení rámcových vztahů mezi domorodci samotnými, mezi domorodci a Životem postaru o.s., dále jakou hraje roli v oblasti vláda, těžaři, turisté a ostatní zainteresovaní aktéři (subjekty) neboli *stakeholders*. Tato fáze by se také dala popsat jako přípravná fáze před terénním výzkumem a analýza výchozího stavu, kterou se autorka snažila zachytit studiem literatury managementu projektového cyklu a v rámci závěrečného projektu v předmětu Project Cycle Management (PCM) pod

⁴ Například beseda „Duše K - tentokrát o stromech“ (Česká televize, 2012) nebo „Jaroslav Dušek uvádí povídání s ecuádorským šamanem Augustinem, 9.9.2012 Klánovice“ (YouTube.com, 2012).

vedením Mgr. Petry Krylové. Mimo jiné byly po příjezdu na území ČR analyzovány dostupné materiály a strategie alternativního turismu a rozvoje Ekvádoru a odborná literatura související s teoretickou částí práce.

1.2.2 Pozorování

V Ruku Samay autorka pobývala mezi prosincem 2013 až únorem 2014 společně s dalšími 12 Čechy a účastnila se většiny programu, který pro ně byl připraven. Příjezd a finanční záležitosti organizovalo sdružení Život postaru o.s., ale o turisty se následně starala celá komunita. Seznámení probíhalo spontánně stejně jako spřátelení s členy komunity a následná komunikace s nimi. Bariéry byly prolomeny hned první den dětmi a jejich zájmem o nové návštěvníky. Poznatky z každodenního života byly zaznamenávány do terénního deníku a na diktafon. Zde si autorka denně zapisovala a nahrávala své postřehy o fungování komunity a vedla zápisy z jednotlivých fokusních skupin. Pozorování bylo také realizováno a zaznamenáváno i při návštěvách sousedních komunit a ve městě Tena. Pozorování bylo nestandardizované a autorka touto činností detailně sledovala lidské jednání, chování, názory, zkušenosti, pocity a interpersonální aktivity daných jedinců.

1.2.3 Polostrukturované rozhovory

Typ rozhovorů, které autorka zvolila, jsou běžně označovány jako tzv. open ended neboli polostrukturované rozhovory. Tento druh rozhovoru umožňuje výzkumníkovi nejen poznat a pochopit respondentovy zkušenosti, znalosti, pocity, názory a vnímání daných záležitostí, ale umožňují také, aby se respondent k tématu vyjádřil detailně. (Patton, 2002, 4)

Pro zasazení výzkumu do kontextu provinční situace a potažmo Ekvádoru byly provedeny rozhovory se zástupkyní akademické sféry profesorkou Katalinou Almeidou z PUCE v Quitu, která se zabývá výhradně alternativním turismem v Ekvádoru, dále s vyučujícím Diegem Chiribogou, který vyučuje turismus na místní střední škole Unidad Educativa Ciudad de Tena (UECT), s vedoucími pracovníky dvou místních turistických agentur – Cesarem Cerdou zastupující Red Indígena de Comunidades del Alto Napo para la Convivencia Intercultural y Ecoturismo (RICANCIE) a koordinátorem

Hannesem Krakoligem z CA Río Anzu. Místní úřednice lokální pobočky Ministerstva turismu Susana Daqui, mající na starosti lokální projekty v oblasti turismu, poskytla rozhovor jako zástupce veřejné sféry. Dále bylo ve výzkumu pracováno výhradně s komunitou.

Komunita souhlasila s individuálním dotazováním, které bylo domluveno vedením Života postaru o.s. – jedním z yachaků komunity. Celkem bylo provedeno 19 rozhovorů, z čehož 14 s členy Ruku Samay. Tyto rozhovory byly zahájeny po několika týdnech soužití s komunitou formou individuálních polostrukturovaných rozhovorů vedených ve španělském jazyce, které byly vedeny zejména s dospělými členy komunity a s nejstarší dívkou jakožto zástupkyní dětí a nejmladší generace. Rohovory trvaly průměrně asi 45 minut. Konkrétní otázky, na které se autorka ptala členů komunity, vycházely tematicky z výzkumných otázek a dají se tak rozdělit na otázky vztahující se ke komunitě a jejímu fungování a na otázky vztahující se k alternativnímu turismu:

1. Povaha komunity a její silné a slabé stránky a vize rozvoje do budoucna
2. Alternativní turismus a jeho silné a slabé stránky (limity a možnosti)

Některé otázky spadají do obou kategorií, ale autorka je řadí ke kategorii vztahující se k otázkám **komunitního rozvoje**:

- Kolik je respondentům let, jak žijí v komunitě dlouho a jaká je jejich role v ní?
- Co znamená pro členy komunity samotný pojem komunita?
- Zda a jak jsou v komunitě její členové spokojeni?
- Jaké jsou hodnoty jednotlivých členů komunity a jak si myslí, že s těmito hodnotami souzní zbytek komunity?
- Na jakých principech komunita funguje a jaká jsou pravidla v ní?
- Kdo je hlavou komunity a kdo přerozděluje práci?
- Jakým způsobem se komunita rozhoduje?
- Jak hodnotí členové komunity vztahy v komunitě?
- Co členům komunity v komunitě vadí případně, co by si přáli změnit?
- Zda mají členové komunity chuť zúčastnit se nějakého projektu, o kterém se debatovalo na společných setkáních (fokusních skupinách) a pokud ano, tak zda pouze sami za sebe a nukleární rodinu, za komunitu či skrze Život postaru o.s.?

Z oblasti **alternativního turismu** autorka zjišťovala:

- Jaký typ práce členy komunity naplňuje?
- Jaký typ práce kromě turismu členy komunity živí a jaký by je ideálně žít měl?
- Jak je podle členů komunity komunita otevřená vůči turistům?
- Jak podle členů komunity turisté komunitu ovlivňují (pozitivně i negativně)?
- Jak pokrývají finance z turismu jejich skutečné výdaje? Případně za co jednotliví členové nejvíce utrací?
- Kde by si přáli členové komunity žít (Ruku Samay případně v nedalekém městě Tena)?

V průběhu rozhovorů si autorka také poznamenávala body, na které se dále chtěla zaměřit a dohledat si k nim podrobnější informace. Všichni respondenti byli předem uvědoměni, že rozhovor slouží pro zpracování analýzy výchozí situace a bude zaznamenán a použit v akademické práci. Respondenti tak poskytli rozhovory dobrovolně a s plným vědomím jejich účelu. Vzhledem k vazbám komunity na ČR, ochraně soukromí respondentů a mimo jiné také délce přepisu rozhovorů, který činí 80 stran textu, rozhovory s členy Ruku Samy v práci uvedeny nejsou. Seznam respondentů, jejich postavení, věk, datum a místo uskutečnění rozhovoru je uvedeno v sekci *Přílohy*. Úplný přepis těchto rozhovorů však autorka přinese na externím disku k obhajobě práce a poskytne tak rozhovory výhradně k akademickým účelům, respektive ke zhodnocení této diplomové práce. Příspěvky z nahrávaných rozhovorů se členy komunity jsou citovány pomocí šifrování (respondent č. 1-14). Přepisy rozhovorů s respondenty, kteří nejsou členy komunity, jsou na konci práce uvedeny v plném rozsahu a respondenti jsou v diplomové práci citováni svými skutečnými jmény.

1.2.4 Fokální skupiny

V rámci skupinového dotazování byly realizovány tzv. fokální skupiny (také známé pod označením *ohniskové skupiny*), které jsou typické jako menší skupinové debaty, nejčastěji o 6-10 členech, které se začaly používat v 50. letech 20. století jako výzkumný nástroj pro zkoumání preferencí spotřebitelů. (Stewart a Shamdasani, 2014)

Fokální skupiny byly provedeny celkem čtyři vzhledem k tomu, že je to pro Kičuánce nejpřirozenější forma sdílení a plánování. Fokální skupiny trvaly každá okolo

dvou hodin a byly nahrávány na diktafon stejně jako rozhovory. Byli do nich částečně zapojeni i členové organizace Život postaru o.s. a to z důvodu, že dva jeho členové jsou jak součástí komunity, tak jeho zakládajícími články.

Fokusní skupiny se konaly ve dnech 28.12. 2013, 5.1. a 15.1. a 16.1.2014. Fokusní skupiny podhalily budoucí směřování a zaměření rozvojové strategie s tím, že byly identifikovány hlavní problémy komunity, které průběžně potvrzovalo nejen pozorování, ale také individuální rozhovory. Tři fokusní skupiny probíhaly formou diskuze a fokusní skupina dne 15.1.2014 měla formu workshopu, kde se přítomní členové rozdělili po šesti lidech do dvou skupin. Jedna skupina měla za úkol shrnout silné a slabé stránky spojené s komunitou a druhá stejným způsobem shrnula silné a slabé stránky týkající se turismu. Obě skupiny si posléze své výsledky představily a prodiskutovaly je. Přepis výsledků workshopu je uvedený na konci práce v *Přílohách* jako Příloha č. 6. Druhý den do diskuze skupiny zapojily i mladší generaci, která nehodnotila turismus, ale komunitu jako celek, a probírala se také komunikace s dětmi ze strany jejich rodičů. Diskuzi s dětmi si komunita řídila sama za přítomnosti autorky. Další dvě setkání proběhla za účelem zhodnocení možností budoucího vývoje komunity a příležitostí komunity.

Fokusní skupina – workshop vycházel z metody SWOT, která je známá jako typická metoda strukturace problému a analýzy výchozího stavu pro tvorbu strategického planu. SWOT je akronymem pro vnitřní silné (*strengths*) a slabé (*weaknesses*) stránky, pro příležitosti (*opportunities*) a ohrožení (*threats*) identifikované ve vnějším prostředí. (Veselý, 2005, 36) Pro jednodušší chápání a větší efektivitu byla použita metoda hledání pouze silných a slabých stránek. Cílem workshopu (fokusní skupiny) byl sběr dat k vytvoření strategie, která by překonávala slabé stránky komunity a zároveň využívala stránek silných v kombinaci s příležitostmi komunity. Ty byly s komunitou projednávány prostřednictvím dvou fokusních skupin (viz výše). Data z fokusních skupin použila autorka také jako podklad pro dotazování v polostrukturovaných rozhovorech, kde se respondentů ptala například na to, zda souhlasí s tím, co bylo na setkáních zmíněno a co by chtěli případně okomentovat. Kombinace fokusních skupin a rozhovorů také vyjasnila, které problémy komunitu trápí nejvíce a čeho si komunita na sobě váží (jaké jsou její silné stránky).

Tabulka č. 1: Matice SWOT analýzy

	Slabé stránky – W	Silné stránky – S
Příležitosti – O	Hledání – WO Tyto strategie jsou zaměřeny na Překonání (odstranění) slabých stránek využitím příležitostí. Pro realizaci těchto strategií bývá příznačné, že vyžadují získávání dalších zdrojů pro využití (iniciaci) příležitostí.	Využití – SO SO strategie jsou strategie využívající silných stránek (společnosti) ke zhodnocení příležitostí identifikovaných ve vnějším prostředí. Obtížnost definování i realizace této strategie je mimo jiné dána i tím, že kombinace S-O umožňující jejich realizaci se v reálném životě vyskytuje zřídka.
Ohrožení – T	Vyhýbání – WT Jedná se o obranné strategie zaměřené na odstranění (překonání) slabých stránek a vyhnutí se (eliminaci) vnějšího ohrožení.	Konfrontace – ST ST strategie jsou možné tehdy, je-li společnost dostatečně silná na přímou konfrontaci s ohrožení.

Zdroj: Veselý, 2005, 37.

1.3 Průběh výzkumu

Výzkum pracoval s komunitou jako celkem i individuálně a pomocí odlišných metod se snažil o zodpovězení základních otázek, jako např. zda jsou členové komunity spokojeni, co by naopak na turismu či komunitě změnili nebo kterého projektu, který si společně definovali, by si přáli zúčastnit se. Podle průběhu sběru dat, kde se autorce podařilo sesbírat data, která si v designu výzkumu vytyčila, byl výzkum plynulý a po této stránce tedy i úspěšný. Komunita byla ochotná spolupracovat a bylo zřejmé, že její členové měli potřebu sebereflexe a k výzkumu přistupovali aktivně. Z důvodu, že někteří členové Ruku Samay mají také příjem z nahodilých prací v okolí města Tena a z výnosů na svých pozemcích, nebylo možné pracovat vždy se všemi členy Ruku Samay. Stejně tak bylo nutné čekat na provedení individuálních rozhovorů až na odjezd skupiny českých turistů, tj. až měla komunita volnější režim.

Další data byla získána od respondentů, které autorka dotazovala vně komunity. Profesorka Katalina Almeida autorce zprostředkovala materiály týkající se strategického plánování turismu ekvádorské vlády⁵ a upozornila na problémy, se kterými se musela potýkat ona při řadě výzkumů, kterých se v Ekvádoru účastnila. Koordinátor agentury RICANCIE, která sdružuje komunity v oblasti Horního Napa a zabývá se alternativním turismem, hovořil o praxi komunitního turismu, jeho vývoji a

⁵ Velmi přínosný byl „Strategický plán rozvoje pro udržitelný cestovní ruch Ekvádoru směrem k roku 2020 – PLANDETUR 2020“ (Plan Estratégico del Desarrollo del Turismo Sostenible en Ecuador hacia al año 2020 – PLANDETUR 2020). (Cañar, 2007)

aktuálním stavu a koordinátor CA Río Anzu o vztazích s Ruku Samay a o vyhlídkách alternativního turismu do budoucna. Zástupkyně Ministerstva turismu v městě a kantonu Tena se snažila sdělit obecné trendy v oblasti turismu v provincii a zprostředkovat autorce podrobnější informace o poplatcích související s registrací a školením domorodých průvodců (*guías indigenos*). Vyučující Diego Chiriboga kritizoval nedostatečnou odbornost Ministerstva turismu a problémy alternativního turismu v kantonu Tena. Data získaná terénním výzkumem byla ověřována metodou triangulace. (Patton, 2002, 247) Ta spočívala v kombinaci metod fokusní skupiny, jednotlivých výpovědí – rozhovorů a analýzy dokumentů, tudíž kombinací odlišných zdrojů dat. Autorka také ověřovala data v rámci jedné metody více respondenty nebo v rámci analýzy dokumentů přezkoumáváním pravdivosti dat totožnou informací z jiného zdroje. Triangulací dat se tak řídila po celou dobu výzkumu, ačkoliv v citacích a odůvodněních autorka používá zpravidla pouze jeden zdroj.

1.3.1 Časový rámec výzkumu

Téma diplomové práce si autorka vybrala již v listopadu 2012, kdy se zúčastnila besedy Života postaru o.s., které bylo cílené na život domorodých obyvatel ekvádorské Amazonie a na úskalí, která život v této části světa představuje. Téma bylo rozšířeno o zásahy těžařských společností do přirozeného prostředí domorodých indiánů a o legislativní negramotnost domorodců, která zcela přirozeně místním lidem v boji o zachování důstojnosti a životního prostoru v této části Amazonie příliš nepřispívá. Hostem besedy byl Agustin Grefa, yachak komunity, která se tehdy ještě jmenovala Ruku Kausay. Cílem Života postaru bylo informovat a vzdělávat veřejnost o problematice ničení pralesa a uspořádání sbírky na podporu vzniku přírodní rezervace, která se nachází v blízkosti komunity a v jejíž blízkosti dříve probíhala těžba ropy, která je při návštěvě pralesa patrná dodnes. Následně autorka sepsala žádost pro získání Vavrouškova stipendia, které jí bylo přiděleno. Dále bylo téma zadáno do univerzitního systému.

Po dobu mezi zadáním práce a výjezdem autorka několikrát diskutovala plánovaný výjezd a situaci v komunitě s vedením Života postaru, zejména se Štěpánem Holubem. Sama se v této době v organizaci také angažovala. V této době byl také diskutován obsah a cíl diplomové práce, a to nejdříve s MSc. Ba. Radovanem Dluhým-Smith a následně s Mgr. Petrou Krylovou a Mgr. Simonou Šafaříkovou, Ph.D. Na

podzim 2013 se autorka věnovala rešerši a studii metod sběru dat a analýze dat. Sestavila také výzkumný design s výzkumnými otázkami, otázkami pro polostrukturované rozhovory a tématy pro vedení fokusních skupin. Kromě akademických pracovníků a členů Života postaru svůj výzkumný design konzultovala také s Helenou Bitomskou, Pavlou Hájkovou a Magdou Jochcovou, které podobné výzkumy absolvovaly na Filipánách, v Ghaně a v Peru. Samotný terénní výzkum musel být odložen z důvodu interních záležitostí v komunitě, a proto se autorka do Ekvádoru vypravila v prosinci 2013. Po návratu na území ČR následovala fáze analýzy dat, která se však zkomplikovala osobní situací autorky. Na diplomové práci proto autorka začala intenzivně pracovat až koncem roku 2014. Vzhledem k vytvořeným vazbám na komunitu však bylo možné data aktualizovat a průběžně kontrolovat relevanci cílů diplomové práce a strategie pro Ruku Samay.

1.3.2 Limity a omezení výzkumu

V kapitole *Limity a omezení výzkumu* se diplomová práce snaží zohlednit limitující faktory, které autorka shledává jako omezující případně ohrožující výsledky práce a které popisuje v nadcházejících řádcích. Autorka se do této kapitoly také rozhodla uvést body, které mohou být pro čtenáře matoucí a mohou být případnou výtkou při obhajobě práce.

Prvním potenciálním omezením je fakt, který autorka zmiňuje výše, a to rok stará data, která byla v průběhu terénního výzkumu sesbírána na území Ekvádoru. Vzhledem k situaci v komunitě, která za zmíněné období nedoznala větších změn – stejný počet dospělých jedinců, stejný způsob obživy, stejné role v komunitě a také vzhledem ke stále platným rozvojovým strategiím a nezměněné politické situaci v Ekvádoru a provincii Napo, toto případné omezení autorka shledává jako dostatečně neopodstatněné. Uvědomuje si však, že v případě změn v komunitě by byla strategie vycházející ze starších dat nerelevantní. Stáří dat by v tomto případě dle autorky nemělo měnit ani výstupy výzkumu ani relevantnost předkládané strategie.

Autorka eviduje pouze jednu změnu v komunitě, kterou je realizace projektu, který inicioval a diskutoval Život postaru o.s. v průběhu pobytu autorky v Ekvádoru – prodej a export wayusy do ČR.⁶ Druhým případným omezením autorka shledává fakt,

⁶ Wayusa je rozšířená rostlina v provincii Napo, kterou domorodci pijí pro její energetické účinky v průběhu celého dne. Údajně jim tak dává více síly a zahání únavu spojenou s těžkou prací v pralese.

že komunita Ruku Samay je sice samostatně fungující jednotkou, která funguje na principech komunity (viz dále) ale legislativně je evidovaná jako ecolodge. Výsledky práce by také teoreticky mohl zkreslit fakt, že rozhovory probíhaly ve španělštině, které autorka vedla s výjimkou dvou fokusních skupin bez překladatele. Autorka si však není vědoma toho, že by data překladem jakkoli zkreslila nebo zjednodušila, nicméně je třeba uvést, že španělština není rodný jazyk autorky ani většiny respondentů.

Jako čtvrtý polemizující bod autorka shledává, že rozhovory kvůli zachování anonymity neuvádí na konci práce, přestože by to bylo žádoucí pro její přehlednost. Ačkoliv byli respondenti velice otevření a přátelští, tak jsou poměrně opatrní vůči sdílení informací ohledně svého soukromí. To je důsledek mj. uvolnění některých informací (jak pravdivých tak lživých) o komunitě a léčebných metodách, které byly zneužity předchozími návštěvníky-výzkumníky komunity a otisknuty bez jejich vědomí. Z výše uvedených důvodů se autorka rozhodla posílit důvěru tím, že s respondenty Ruku Samay uzavřela ústní dohodu o anonymitě citací.

Za poslední sporný bod autorka považuje kvantitu provedených rozhovorů. Ačkoliv žije v Ruku Samay aktuálně již 41 lidí, tak dospělých jedinců je pouze 24 a dětí 17. To však autorka před odjezdem nevěděla. I přesto by měl vzorek (14 rozhovorů) být dostatečný, jelikož autorka pracovala po dobu svého pobytu v Ruku Samay také s dětmi. Kromě pozorování se účastnila jedné fokusní skupiny a celkem dvou sezení s dětmi, kde se řešily pocity dětí, vnímání komunity dětmi a jejich přání o fungování komunity do budoucna. Obecně se práce snaží reflektovat mezery a nedostatky u teoretických konceptů, které jsou v práci použité a přistupovat se sebereflexí k veškerým poznatkům, ke kterým autorka v průběhu diplomové práce dochází.

1.4 Analýza dat získaných kvalitativním výzkumem

Zpracování a analýza dat probíhaly, jak je uvedeno výše, po příjezdu na území ČR od února 2014. Metoda analýzy dat stejně jako metoda sběru dat byla prodiskutována před terénním výzkumem zejména s Mgr. Simonou Šafaříkovou, Ph.D. a v průběhu výzkumu s profesorkou Katalinou Almeida z PUCE. Ručně zapsaná data a diktafonové nahrávky byly převedeny do textové podoby formou transkripce. Přepis jednoho rozhovoru trval autorce asi čtyři hodiny vzhledem k tomu, že nepřepisovala rozhovory ve španělštině, ale rovnou je překládala do češtiny. Originály nahrávek,

jejich zálohu i přepis má autorka ve svém počítači a na externím disku. Data slouží jako podklad pro pozadí výzkumu (kapitola 5) a také jako vstupní informace k vytvoření strategie (kapitola 6).

Pro zpracování dat (fokusních skupin a rozhovorů) použila autorka metodu tzv. kódování. (Hendl, 2012) Jednotlivé výpovědi tak srovnávala, hledala podobnosti a opakující se informace a zajímavé pasáže ověřené triangulací stavěla nad informace, které se ve výpovědích objevily méně často. Z těchto vystupujících informací následně tvořila pomocí svého komentáře samotný text a s jednotlivými čteněji se vyskytujícími prvky následně pracovala při tvorbě samotné strategie skrze nástroje projektového cyklu ZRS (viz kapitola 2). (Walker, 2013, 175-177)

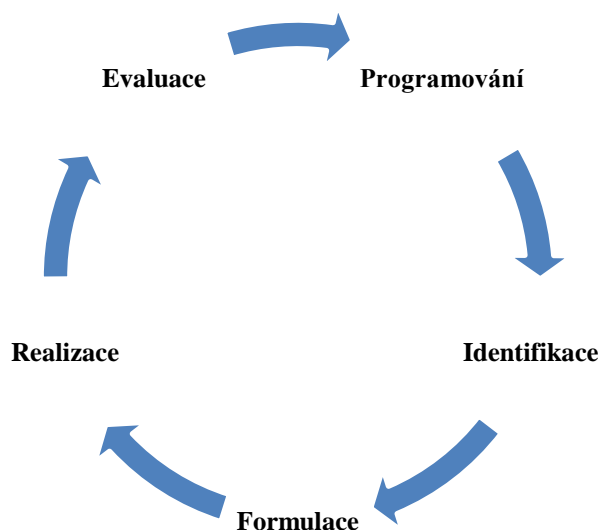
K analýze otázek, které se vztahují k fungování komunity, autorka aplikuje teorii komunitního rozvoje (viz kapitola 3). Otázky vztahující se k alternativnímu turismu autorka analyzuje pomocí teorie alternativního turismu (viz kapitola 4). Tento postup autorka využívá zejména v kapitole 6.2 *Identifikace povahy komunity a jejich silných a slabých stránek*.

2 TEORIE PROJEKTOVÉHO CYKLU

Teorie nebo management projektového cyklu je mechanismus ZRS. Je to soubor procesů, které byly vytvořeny za účelem kvalitního nastavení mezinárodních rozvojových projektů, programů a politik a jejich objektivního zhodnocení na bilaterální, trilaterální nebo multilaterální úrovni. Jako první jej začala používat Světová banka (World Bank – WB) a US Agency for International Development (USAID) na konci 60. ČR jej podle doporučení Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) využívá také. (European Commission, 2004, 57)

Projektový cyklus, který používá ZRS ČR, se skládá z pěti fází, kterými prochází (nebo by minimálně měl procházet) každý projekt ZRS. Těmito fázemi jsou programování (*programming*), identifikace (*identification*), formulace (*formulation*), realizace či implementace a monitoring (*implementation and monitoring*) a evaluace (*evaluation*). Tyto fáze na sebe navazují a většina donorských rozvojových agentur je používá pro vyšší efektivnost ZRS, která navrhuje udržitelná řešení v rámci daného projektu a která jsou pro partnerskou zemi (příjemce) relevantní. Celkový proces je znázorněný ve zjednodušeném diagramu níže, kdy za první fázi označujeme programování.

Obrázek č. 1: Projektový cyklus ZRS ČR

Zdroj: Jelínek a Hlavičková, 2006

2.1 Programování

Programování můžeme označit za úvodní fázi projektu ZRS. V této fázi se vytváří základní koncepce projektu a je navázána počáteční spolupráce donora a příjemce. Donor analyzuje situaci v dané zemi a na základě svých možností se snaží společně s příjemcem dohodnout sektorové a tematické zaměření. Pro vyhodnocení výchozí situace v zemi může použít tzv. *Poverty Reduction Strategy Papers* (PRSPs), *Country Strategy Papers* (CSPs) a jiné odborné dokumenty, podle kterých se rozhoduje, zda chce v dané zemi projekt realizovat. To platí u prioritních zemí spolupráce. U neprioritních zemí donor prakticky vychází z návrhu potenciálního příjemce. Kromě studování materiálů také dochází k četným schůzkám se všemi relevantními aktéry a to jak na úrovni centrální, regionální, tak místní. (Ministerstvo zahraničních věcí, 2011, 8)

2.2 Identifikace

Druhou fází je identifikace konkrétních projektů. Tematické oblasti jsou upřesněny a jasně popsány na základě přezkoumání, zda je tematická otázka stále relevantní. Pokud je předchozí fáze úspěšná a specifikuje se projektová oblast, tak mohou být zahájena jednání s příslušnými místními orgány. Pokud takový orgán, respektive orgány, nejsou známy, tak se donor obrací na orgán vyšší, se kterým se ustanoví dohoda, který z lokálních orgánů bude za jednání v budoucnu zodpovědný. (Ministerstvo zahraničních věcí, 2011, 10-14)

2.3 Formulace

Formulace je třetí fází ZRS, jejíž nástroje pro účely vytvoření rozvojové strategie aplikuje i tato diplomová práce. Proto je pro čtenáře seznámení s ní z hlediska projektového cyklu nejdůležitější. Účelem formulace je upřesnění předcházejících kroků. Formuluje se záměr projektu, jeho cíle a také se stanoví jednotlivé výstupy a aktivity včetně mechanismů, jak bude daný projekt koordinovaný a řízený. Zároveň se zhotovuje finanční a pracovní plán projektu. V této fázi sehrává klíčovou roli partner projektu. Pokud má partnerská instituce kapacitu podílet se na formulování projektu, bývá to právě ona, která bude podle osnov a náležitostí ZRS ČR projekt identifikovat. Opět bude ověřena relevance tématu srovnáváním priorit a strategií vlády, ve které bude

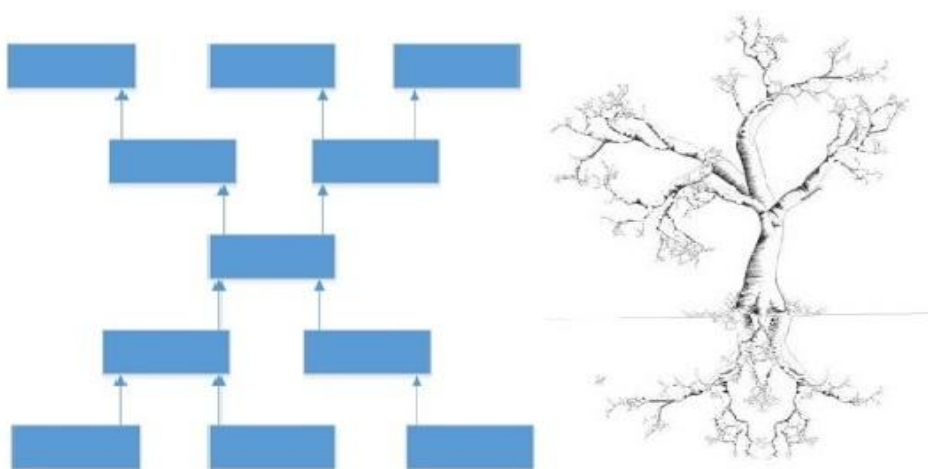
projekt probíhat s lokálními potřebami místa projektu. (Ministerstvo zahraničních věcí, 2011, 14)

2.3.1 Situační analýza

Fáze formulace má za cíl také přesně identifikovat celkovou situaci (*situation analysis*), čímž identifikuje hlavní problém, k jehož vyřešení projekt bude směřovat. V této fázi se také detailně popisují všechny zainteresované skupiny, k čemuž se užívá metody (a) *stakeholder mapping* (mapování zainteresovaných subjektů) a (b) *stakeholder analysis* (analýza zainteresovaných subjektů), přičemž autorka obě tyto metody využívá v kapitole 6. Vytvořením mapy se definují vztahy mezi jednotlivými aktéry, kterými jsou například konflikt, spolupráce, konkurence nebo závislost. Analýzou je pak vysvětlena povaha, očekávání, omezení, potenciál a důsledky chování daných aktérů.

Metodou stromu problémů (*problem tree*) se následně vytvoří problémová analýza (*problem analysis*), která systematicky analyzuje příčiny a důsledky problémů, které byly zjištěny v předpokládaném místě projektu. Stromem se tato analýza nazývá kvůli svému schematickému znázornění, kde kmen je ústřední problém (*core problem*), kořeny představují příčiny a důsledky jsou zobrazeny jako větve stromu (viz obrázek). (Le Gra, 1990, 87-88)

Obrázek č. 2: Metoda stromu problémů

Zdroj: Le Gra, 1990, 88

Součástí situační analýzy je také křížová metoda prioritizace problémů, kde jsou nejzávažnější problémy objevující se v analýze v předchozích částech zasazeny do tabulky a následně se vyhodnocuje závažnost problémů porovnáváním po dvojicích. Problém, který se nejčastěji objeví v tabulce, je vyhodnocen jako problém nejzávažnější, se kterým se primárně doporučuje pracovat v rámci projektu a který je chápán jako hlavní problém, který se tudíž dasazuje jako kmen do stromu problémů.

Tabulka č. 2: Křížová metoda identifikace problémů

	Problém 1	Problém 2	Problém 3	Problém 4	Problém 5
Problém 1	X				
Problém 2		X			
Problém 3			X		
Problém 4				X	
Problém 5					X

Zdroj: autorka podle metody *zvažování párovým srovnáním* (Geographic Information Technology Training Alliance, 2015)

2.3.2 Analýza cílů a analýza strategií

Podobně jako situační analýza využívá metodu *problem tree*, tak analýza cílů stejným způsobem tvoří ideální budoucí situaci (po aplikování projektu) tzv. *objective tree*, kde je kmenem cíl, ke kterému chce projekt dojít, kořeny představují způsoby (*means*), kterými se k němu projekt plánuje dopracovat, a větvemi jsou pozitivní důsledky aplikovaného projektu (*ends*). (Le Gra, 1990, 89-90) Vzhledem k tomu, že se jedná o veskrze identické schéma jen přepracované do budoucího cíleného stavu, tak není třeba vizuálního vysvětlení formou obrázku. Důležité je, aby cíl (kmen) byl příjemcem pomoci žádoucí, aby byl měřitelný a reálný.

Část projektu, která se soustředí na vybírání vhodných strategií, nazýváme analýzou strategií (*analysis of strategies*). Účelem je vybrat cíle, se kterými bude chtít projekt pracovat a k jakému záměru se tím tak bude snažit přispět. Strategií tedy může být více, podmínkou je uvést jejich jasná kritéria a čeho se daná strategie snaží docílit. Platí, že by strategie měly reflektovat požadavky a zájmy jednotlivých stakeholderů,

osobní a finanční limity koordinátora a kulturní, sociální a politické aspekty dané lokality. (Dušková et al., 2011, 144-145)

2.3.3 Matice logického rámce

Pro účely logického vypracování strategie autorka aplikuje stejně jako předchozí nástroje formulační fáze (kapitoly 2.3.1, 2.3.2 a 2.3.3) i metodu logického rámce, kterou podobně jako jiné donorské státy využívá také ZRS ČR. Metoda logického rámce (*logical framework approach – LFA*) nebo také matice logického rámce (*logframe matrix*) je využívána jako projektový cyklus od 60. let 20. století. Vyvinula jej Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj (United States Agency for International Development – USAID) s cílem zlepšení kvality rozvojových projektů. Projektům chyběla jasná vymezení, čeho chtějí dosáhnout, a následně se stávalo obtížné jejich hodnocení. Proto byla vytvořena tato intervenční logika fungující jako matice s několika úrovněmi intervence. Ta byla v čase přizpůsobována svým uživatelům, ale princip „jestliže – potom“, který vychází z příčin a jejich konsekvencí, se nezměnil. (Hira a Parfitt, 2004, 49-54)

Obrázek č. 3: Intervenční logika matice logického rámce

Zdroj: autorka podle Hira a Parfitt, 2004, 49-54

Samotnou matici logického rámce, která je určitým kauzálním modelem fungování projektu, vystihuje tabulka níže. Vysvětluje ji například „Manuál projektového cyklu ZRS ČR“ (Jelínek a Hlavičková, 2006, 39) nebo Paolo Landoni a Benedetta Corti v „Project Management Journal“ (2011) jako proces uspořádaný do tabulky, který je rozdělený hierarchicky na čtyři horizontální úrovně, a to na záměr, ke kterému má projekt přispívat a který má být dlouhodobým pozitivním dopadem projektu, druhou úroveň tvoří cíl/cíle, které si projekt stanovuje jako krátko-střednědobý výstup projektu, třetí úroveň jsou výstupy, což jsou jasně definované produkty projektu, a poslední úroveň představují aktivity, což jsou činnosti nutné k dosažení výstupů a

realizovány v rámci projektu. Vertikálně jsou nadefinované popis projektu (intervenční logika), ověřitelné ukazatele, zdroje ověření ukazatelů a předpoklady a rizika. Základem fungování projektu a tedy i matice je definování vstupních předpokladů, čímž se rozumí finanční, materiální a lidské zdroje. Na úrovni aktivit matice také zachycuje rozpočet a prostředky, které chce projekt pro realizaci aktivit použít.

Tabulka č. 3: Matice logického rámce

	Popis projektu - intervenční logika	Objektivně ověřitelné ukazatele -indikátory	Zdroje ověření ukazatelů	Předpoklady a rizika - klíčové externí faktory ovlivňující průběh a úspěšnost projektu
Záměr	Dlouhodobý dopad projektu – širší rozvojový záměr, ke kterému projekt přispívá	Jakým způsobem bude měřen záměr projektu – indikátory kvantitativní, kvalitativní i časové stránky záměru	Z jakých zdrojů budou čerpány informace pro ověření indikátorů na úrovni záměru	
Cíle	Konkrétní cílový stav (zlepšení situace, pozitivní změna)	Jakým způsobem bude měřen záměr projektu – indikátory kvantitativní, kvalitativní i časové stránky cílů	Z jakých zdrojů budou čerpány informace pro ověření indikátorů na úrovni cílů	Předpoklady, které musí být splněny, aby splnění cílů mohlo vést k dosažení záměru
Výstupy	Konkrétní produkty projektu	Jakým způsobem bude měřen záměr projektu – indikátory kvantitativní, kvalitativní i časové stránky výstupů	Z jakých zdrojů budou čerpány informace pro ověření indikátorů na úrovni výstupů	Předpoklady, které musí být splněny, aby splnění cílů mohlo vést k dosažení cílů
Aktivity	Činnosti, které je nezbytné vykonat pro dosažení výstupů	Prostředky - shrnutí vstupů nutných pro realizaci aktivit	Rozpočet - shrnutí finančních prostředků nutných k zajištění vstupů	Předpoklady, které musí být splněny, aby splnění cílů mohlo vést k dosažení výstupů
				Výchozí podmínky - vstupní předpoklady

Zdroj: Jelínek a Hlavičková, 2006

2.3.4 Harmonogram aktivit

V rámci projektového cyklu je také třeba uspořádat aktivity nadefinované v matici logického rámce do časové posloupnosti, a tím vytvořit harmonogram aktivit. Aktivity musí být předem dostatečně časově ohraničeny a měly by na sebe logicky navazovat. Součástí plánování aktivit je také určení kompetentního vedení a zodpovědnosti za jednotlivé úkoly, respektive aktivity. V průběhu projektu pak bývá jejich plnění monitorováno (viz dále). (Národní ústav odborného vzdělávání, 2012) Tento nástroj plánování však autorka ve své strategii nevyužívá. Považuje však za důležité jej na tomto místě zmínit.

2.3.5 Alokace zdrojů

Po sestavení matice logického rámce a časového harmonogramu aktivit se sestavuje finanční plán a celkový rozpočet projektu. Alokace zdrojů předchází realizaci projektu a obecně se doporučuje při rozdělování financí počítat s rezervami, které mohou být potřebné v případě náhlých a nepředvídatelných změn při realizaci projektu. Stejně tak je nutné počítat s časovou rezervou. Náklady jsou míněné oprávněné výdaje, které vznikají až po potvrzení smlouvy donorem. (Národní ústav odborného vzdělávání, 2012) Návrh financování strategie je uveden v kapitole 6.7.

2.4 Realizace a monitoring

Realizace projektu s průběžným monitoringem představuje finální fázi projektu před jeho ohodnocením neboli evaluací. Účelem je dosažení cílů, které byly stanoveny pomocí předem daných aktivit, harmonogramu a finančního plánu. Realizaci lze rozdělit do tří fází, a to na zahájení, průběh a ukončování projektu. Průběžně jsou také vypracovávány tzv. etapové pracovní plány, které mohou být „za pochodu“ projektu měněny. Projekt lze tudíž upravit podle aktuálních podmínek a nově získaných zkušeností. Úvodem je však třeba předložit detailní plán první etapy a předpokládaný roční plán činností. Pro partnerskou stranu platí pravidlo, že musí být po dobu realizace do projektu soustavně zapojena.

V průběhu projektu jsou sbírány informace a je prováděn interní a externí

monitoring. Interní monitoring je součástí řízení a kontroly, zda je v daných etapách dosahováno vytyčených výstupů, potažmo cílů projektu. Externí slouží k ověření průběžných etapových zpráv. Monitorující zprávy slouží k hlídání efektivity projektu, ale také ke snazšímu procesu rozhodování v případě úprav projektu. Realizace projektu a naplnění předem daných cílů končí z hlediska monitoringu tzv. *obsahovým a finančním auditem*, který se archivuje po dobu pěti let po ukončení projektu. (Landoni a Corti, 2011)

2.5 Evaluace

Evaluace neboli hodnocení je podle definice OECD „...*systematickým a objektivním zhodnocením probíhajícího nebo dokončeného projektu, programu či politiky, jejich návrhu, implementace a výsledků. Účelem je určit relevanci a naplnění cílů, efektivitu, efektivnost, dopady a udržitelnost.*“ (OECD, 1991, 5) Evaluace je tedy komplexním hodnocením projektu, která se liší podle své povahy, kolik je na ni vyčleněno financí, podle místa realizace projektu apod. Může být prováděna před samotným projektem nebo v rámci jeho modifikace (*ex ante*), v průběhu podobně jako monitoring ale komplexnější formou (*průběžná evaluace*) nebo nejčastěji po ukončení projektu (*závěrečná evaluace*). Obecně je užívána zejména při inovativních projektech, v prioritních zemích nebo u projektů s vysokým rozpočtem.

Podle stupně závislosti na zapojených subjektech se dělí na evaluaci (a) interní, (b) polozávislou a (c) nezávislou. Interní evaluaci si koordinují a provádějí subjekty zapojené do realizace či administrace s ní spojenou. Při polozávislé evaluaci se k těmto orgánům zapojí ještě alespoň jeden nezávislý subjekt. Nezávislá evaluace je prováděna zcela nezávislými subjekty, což zaručuje nejvyšší míru objektivity, a proto by měla být využívána nejvíce.

Evaluace používá kvalitativními metody, například přímé pozorování, rozhovory, fokusní skupiny, dotazníky či případové studie. Stejně tak může evaluace využívat kvantitativních metod, zejména je-li příjemců pomoci v rámci projektu hodně. Jako závěrečná fáze projektu může být zároveň fází vstupní (viz evaluace *ex ante*), a proto by se tato část neměla zanedbávat, měly by být využívány kombinované metody šetření a informace by měly být ověřovány metodou triangulace. (Jelínek a Hlavičková, 2006, 28)

3 KOMUNITNÍ ROZVOJ

Fakt, že se komunity staly předmětem cestovního ruchu a staly se zároveň formou pro jeho rozvoj, autorku nutí se zamyslet nad tím, jakým způsobem fungují, jak se rozvíjí a do jaké míry se jejich rozvoj ovlivňuje s rozvojem turismu. Než však přistoupíme k hodnocení komunit skrze turismus, je třeba se blíže podívat na to, co znamená komunita a jaké nástroje případně principy zapřičiňují její rozvoj nebo naopak úpadek. K takové analýze slouží následující kapitola, kde se autorka snaží vymezit pojem *komunita* a následně se věnuje rozdílným nástrojům rozvoje komunity, které jsou využity v práci později (viz kapitola 5 a 6).

3.1 Pojem komunita

Komunita má historicky čtyři různé významy. (1) je to označení pro specifickou topografickou lokaci, (2) komunita definuje lokální sociální systém, (3) má význam pospolitosti od slova *communitas* a zdůrazňuje tak sociální vazby daného společenství a (4) ve smyslu ideologickém má za úkol schovávat mocenské vztahy, které ovládají dané společenství. V současné době jsou komunitami označovány také na místo vázané původní, sociální, kulturní a etnické skupiny napříč celým světem. (Richards a Hall, 2000, 2-3) Podle Margaret Wheatley a Myron Kellner-Rogers jsou to také určité vztahové sítě, které život zcela přirozeně vytváří. Vznikají tak jako výsledek dvou konfliktních sil: absolutní potřeby člověka na individualitu a svobodu a ekvivalentně nevyhnutelnou potřebu vytvářet sociální vztahy. Toto východisko nazývají autoři „The Community of the future“ komunitním instinktem, který je všude kolem nás. (Wheatley a Kellner-Rogers, 1998, 10-11)

V současné době, kdy si člověk jako jedinec uvědomuje svoje činy a možnost vlivu svého chování a činů na celý svět, význam komunit dostává na důležitosti mnohem více, než tomu bylo v minulosti. Komunity nejenže sehrávají roli strážců svého vlastního prostředí, ale v rámci sdružování a celosvětového společenství hrají roli i jako strážci celého životního prostředí, chovají-li se uvědoměle a ctí-li zásadu „jednej lokálně, myslí globálně“. (Richards a Hall, 2000, 5) Podle Richardse a Halla (2000, 7) bývají taktéž chápány jako homogenní skupiny, které postrádají vnitřní konflikty anebo

dávají prostor jen konfliktům drobným. A podle „Slovníku neziskových termínů a pojmů“ je komunita „*kolektivita lidí ovlivňujících se v sítích, organizacích a malých skupinách ve více nebo méně vymezené geografické oblasti, kde lidé vykonávají většinu svých denních činností doprovázených s pocitem příslušnosti ke kolektivu*“. (Smith et al., 2006, 50). Podobných definic existuje mnoho a všechny jsou si víceméně podobné, vztahují-li se k prostorově homogenní komunitě, nicméně autorka se přiklání k definici „Slovníku neziskových termínů a pojmů“ a současně je přesvědčena, že komunita dává jejím členům také pocit sounáležitosti, jednoty a opory.

3.2 Principy pro fungování a rozvoj komunity

Základem prosperity komunity je, aby se komunita mohla svobodně rozhodovat, aby nestrádala nedostatečnou výživou, zdravotní péčí, aby měla přístup k čisté vodě, ke vzdělání, k placené práci a aby její členové měly také možnost seberealizace. Autorka se tak přiklání k přesvědčení autorů „Encyklopedie rozvojových studií“ (2011), kteří vnímají komunitní rozvoj jako proces, respektive „*změnu, která se děje v komunitách a je zaměřena na vytvoření lepších podmínek pro řešení problémů*“ a kteří definují metodu komunitního rozvoje jako „*způsob stimulace a ovlivňování změn pozitivním směrem*“. Komunitní rozvoj je tedy spíše než jednorázová změna komunity (z nerozvinutého stavu do rozvinutého) proces, postupná tranzice a vydávání se na určitou cestu změn.

Proto, aby komunita fungovala jako celek, je tedy třeba, aby byla také jako celek schopna vydat se na tuto cestu rozvoje a změn. To vždy vyžaduje určitou energii z řad členů komunity, angažování se v dění komunity, závazek a smysl pro povinnost (Aimers a Walker, 2013, 142-172). Toto dění a aktivity dokážeme popsat skrze principy a metody, které dle jednotlivých autorů vedou k dlouhodobé prosperitě a rozvoji komunity jako celku, ale také skrze rozvoje jednotlivce, který tak k rozvoji celku přispívá.

Úvodem zmiňme, že v podstatě existují dva základní přístupy k rozvoji. Jedním z nich je *top-down přístup*, kde je zpravidla daný projekt iniciovaný státním úřadem (*přímý top-down přístup*) nebo organizací⁷ (*podporovaný top-down přístup*). A druhý, kde projekt vychází z lokální iniciativy a obvykle hledá podporu a uznání na vyšší

⁷ Toto rozdělení je zpochybňováno autory Jimem Ife a Lucy Fiske (2006), kteří rozvoj iniciovaný neziskovými organizacemi chápou jako bottom-up přístup.

úrovni je tzv. *bottom-up přístup*. (Aimers a Walker, 2013, 215) V zásadě je však nutné pro dlouhodobou udržitelnost jakéhokoli projektu nebo změny, aby byla do projektu aktivně zapojena samotná komunita. (Ife a Fiske, 2006)

3.2.1 Sociální kapitál

Pro rozvoj komunity je podle řady autorů (Linhart et al., 1996, Putnam, 2000, Bourdieu, 1998) důležitý sociální kapitál. Ten představuje pro Roberta Putnama (2000) „*rysy společenské organizace, například sítě, normy a důvěru, které zajišťují koordinaci a spolupráci, vedoucí ke společnému prospěchu*“. R. Putnam⁸ věřil, že společnost s vysokou úrovní sociálního kapitálu, má také silnější duševní i fyzické zdraví, vyšší ekonomickou stabilitu, kvalitnější vzdělávací systém a lepší zajištění péče o děti a mládež. Z toho lze snadno vyvodit, že při dosažení jisté úrovně sociálního kapitálu rapidně narůstá úroveň komunity hned v několika zásadních směrech, které vytváří základní rysy komunity. (Easterling, 2008, 39) Detailnější definici oproti Putnamovi vytvořil Rudolf Kohoutek, podle kterého je sociální kapitál „*kvantita a kvalita společenských a osobních hodnot, reprezentativních kontaktů, konexí, prestiže, vzdělání a profesní image, charismatickosti, respektu, vážnosti, důvěryhodnosti a úctyhodnosti (determinovaných též zkušenostmi, věkem, rodem, etnickou příslušností, majetkem a třídním původem), které mají vliv i na ekonomický zisk a úspěch jednotlivce*“ (ABZ Slovník cizích slov, 2015) Tuto definici výstižně doplňuje popis sociálního kapitálu jako přístupu ke zdrojům, za které David Robinson (2002) považuje „*široké spektrum fyzických zdrojů a informací, ke kterým má jedinec přístup výhradně skrze členství, známost, respektive sociální síť*“.

Z výše uvedeného lze tedy vyvodit, že kulturní rysy jako společenské a individuální hodnoty, stejně jako normy apod. nejsou člověku plně vrozené, ale vyvíjí se a jsou ovlivňovány sociálním, kulturním a ekonomickým prostředím, ve kterém žije. Tím, že v nich člověk vyrůstá, je i logicky přejímá a následně většinou také šíří podle toho, do jaké míry má altruistickou nebo egoistickou povahu. (Zamagni, 2005) Tak vznikají sociální sítě a normy, které označujeme sociálním kapitálem. Proto ať už budeme souhlasit s jakoukoli z výše uvedených definic, tak vždy bude sociální kapitál

⁸ R. Putnam se společně s P. Bourdieuem a J.S. Colemanem zasloužil o zpopularizování tohoto pojmu a jsou mezi sociology vnímáni za otce zakladatele současného konceptu sociálního kapitálu.

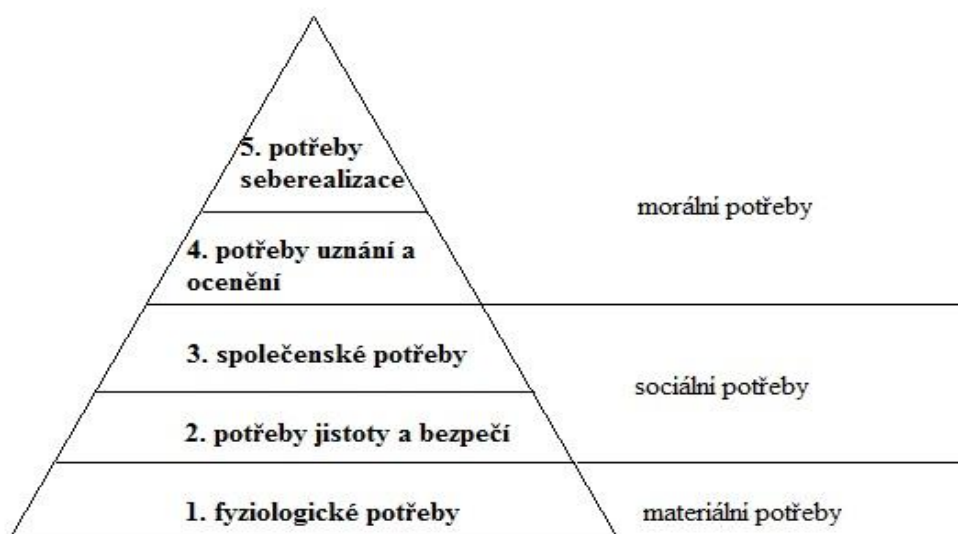
představovat určitý potenciál pro vzájemný prospěch jedinců, o kterých budeme v souvislosti se sociálním kapitálem mluvit. Otázkou zůstává, jak můžeme sociální kapitál efektivně budovat. Vytváření sociálního kapitálu je podmíněno několika zásadami, které lze shrnout do třech základních podmínek. (Robinson, 2002, 3)

1. *Aktivní a dobře informovaní občané* – aktéři, kteří mezi sebou vytváří sociální vazby, tvoří sociální kapitál a následně ho využívají pro své potřeby.
2. *Bohatá síť dobrovolných asociací* – agentury, které podporují socializaci jednotlivých složek, vytvářejí vazby a přispívají k tvorbě sociálního kapitálu.
3. *Fórum pro veřejnou debatu* – představuje příležitosti pro budování sociálního kapitálu.

3.2.2 Budování kapacit

Podle Diane Warburton (1998) a řady dalších autorů (například Allison Tan, 2009) je strategií, která podporuje, posiluje a pomáhá budovat sociální kapitál nástroj budování kapacit (*community capacity building* – CCB) nebo také rozvoj kapacit (*capacity development*). Ten je obecně chápán jako dlouhodobý proces, ve kterém „*jednotlivci, organizace, instituce a společnosti rozvíjí své schopnosti, řeší problémy, nastavují a dosahují svých nastavených cílů*“. (United Nations – Economic and Social Council, 2006, 7) Budování kapacit také odkazuje na to, co jsou lidé schopni udělat a čím jsou schopni být. Přičemž Chambers (1997, 11) zdůrazňuje, že reálnými cíli budování kapacit jsou „*chudí, slabí, zranitelní a vykořisťování jedinci*“. Budování kapacit a sociální kapitál je podle D. Robinsona v neposlední řadě „*lepido*“, které drží společnost pohromadě. Hraje také zásadní roli v pomáhání lidem dosahovat nejen svých fyzických potřeb, ale také vyšších sociálních a morálních hodnot, které uspořádal Abraham Maslow na nižší (fyzické) a vyšší (sociální a morální) potřeby a zobrazil je hierarchicky do pyramidového diagramu, který je vysvětlený pod obrázkem níže.

Obrázek č. 4: Maslowova pyramida potřeb a hodnot

Zdroj: Robinson, 1999, 24

Stejně jako A. Maslow vidí život člověka a jeho pokrok směrem od uspokojení základních (1) fyziologických potřeb jako je dostatek jídla, vzduchu, vody, spánku nebo oblečení k potřebám vyšším, mezi které řadí (2) potřeby jistoty a bezpečí (rodina, zdraví, práce) přes (3) společenské potřeby (přátelé, sexuální uspokojení, apod.) až k (4) potřebám uznání a ocenění (sebedůvěra, respekt od druhých) a (5) seberealizace (spontánnost, kreativita, realizace vlastního potenciálu, nalézání sebenaplnění apod.), tak stejně se dá tento koncept převést z jednotlivce na celou komunitu.

3.2.3 Seberealizace

Aby byla schopna komunita pokroku směrem k seberealizaci, tak je třeba, aby nejprve byly v komunitě zajištěny základní životní potřeby. Někteří kritici tvrdí, že tento model není zdaleka tak jednoduchý, jak se zdá a nedá se plošně aplikovat na společnost. I přesto je zřejmé, že potřeby, které A. Maslow zmiňuje v pyramidě, mají své opodstatnění a potřeby společnosti bezpochyby můžeme rozdělit na fyziologické, společenské a morální. K uspokojení a rozvoji jedince tak můžeme postupovat právě od materiálních potřeb směrem k vyšším potřebám. Přesnější obrázek si čtenář možná spíše udělá po přečtení analýzy, která srovnala několik studií ve Velké Británii a zjistila, čeho

si občané nejvíce váží. Výsledkem byla tabulka skládající se jen z potřeb „vysoké důležitosti“, ze které vyšla jako nejcennější potřeba zdraví (70,3 %), na druhém místě se umístila bezpečnost (68,7 %), dále bydlení (58,8 %), vzdělání (57,1 %) a komunitní duch s 22,2 % byl až na posledním místě. (Warburton, 1998, 82-83) Z toho také jasně vyplývá, že důležité je nejprve pro člověka uspokojit své vlastní potřeby a teprve až posléze je schopný myslet také na okolí, ve kterém žije – na komunitu a na její udržitelnost.

Předchozí zjištění však nevyklučuje možnost, že pro člověka, který žije v menší komunitě, je výhodné spolupracovat a aktivně se podílet na dění komunity, a tím uspokojovat jednak svoje vlastní potřeby, tak také potřeby komunity. Uspokojením základních potřeb a postupným rozvojem člověka, a tudíž i celé komunity, se komunita rozvíjí a získává více či méně charakteristické vlastnosti, vytváří se v ní principy a zásady, čímž komunita spěje k seberealizaci a tvoří se identita komunity. Spojení mezi komunitou a identitou zmiňují i autor zabývající se kičuánskými komunitami John Stolle-McAllister (2013, 30) Ten tvrdí, že identita konkrétně u ekvádorských Kičuánců bývá zachována, přestože dochází k migraci a daní jedinci už v čistě kičuánské komunitě nežijí.⁹ Jeannette Armstrong (1996) identitu u domorodých komunit spojuje ještě se zodpovědností a jako příklad uvádí svoji okanaganskou komunitu, kde je identita tvořena napojením na zemi, do které se člověk rodí a do které se rodili jeho předci.

Podíváme-li se na to, kam směřuje výše zmíněné budování sociálního kapitálu, budování kapacit a uspokojování jednotlivce nebo komunity od základních potřeb k těm vyšším, jednoznačně vidíme, že se celkově jedná o jakési posilování jednotlivce i komunity jako celku. Tím, že se jednatel v rámci komunity socializuje, prohlubuje důvěru, učí se novým dovednostem, tak jeho pozice v rámci komunity sílí, stejně jako se posiluje komunita jako celek. Takto shrnují komunitní rozvoj také autoři podílejících se na vypracování „Encyklopedie rozvojových studií“ (2011), podle nichž je komunitní rozvoj „...*dlouhodobější proces strukturálních změn ve společnosti. Jeho základním východiskem je důraz na posilování schopností jedinců a skupin tzv. empowerment ke svépomoci a zprostředkování takových dovedností, které jim umožní aktivně ovlivňovat život a své komunity*“.

⁹ „Nemluvím kičuánštinou. Nenosím tradiční oblečení. Ani nežiji v rurální komunitě, nýbrž ve městě. Ale vím, že jsem Kičuánec. Cítím to v mém srdci. Jsem hrdý na svůj lid a na vše, čím si moji rodiče, prarodičové a předkové prošli a co dokázali.“ (Stolle-McAllister, 2013, 35)

3.2.4 Empowerment

Empowerment (posílení nebo postupné posilování) je tedy jeden z nejdůležitějších, ale také nejobecnějších, rysů rozvoje komunity a může tak odkazovat na různé aspekty posilování komunit. Například posílení celku jako schopného, samostatného hráče, který klade důraz na řešení problémů kolektivním způsobem, posílení komunity v pomoci sama sobě a samostatném řešení problémů nebo jako zvyšování nezávislosti v rámci rozhodování. Tim O’Riordin naopak tvrdí, že empowerment není ani tak o demonstrování síly komunity, jako o vytvoření vhodných podmínek k individuální i kolektivní sebeúctě, která v tomto případě znamená „*pečlivé naslouchání druhým a zájem o jejich blaho a ambice*“. (Warburton, 1998, 108) Otázkou však je, zda se dá empowerment sám o sobě chápat jako obsahově jasný nástroj rozvoje komunity. Autorka se přiklání k názoru, že ano, a to proto, že empowerment je jak metodou rozvoje, tak také ideálním výsledným stavem komunity a v literatuře se objevuje nejčastěji ve spojitosti se sociálním a ekonomickým rozvojem komunity a to hned vedle principu participace.

3.2.5 Participace

Termín participace je kvůli své komplexnosti na první pohled podobně vážný pojem jako empowerment. Obsahově se ho však snažil již v 60. letech 20. století naplnit Arnsteinův model tzv. participativního žebříku. (Arnstein, 1969) Jde o jednoduchý model a přesvědčení, že občanská participace vede k občanské moci. Děje se tak podle něj postupně od neparticipující komunity a jedinců, kteří jsou lehce zmanipulovatelní až po jedince, kteří jsou informováni, účastní se konzultací, apod. Přestože nemusíme nutně chápat participaci jako decentralizaci moci nebo krádež moci od elit jako Shelly Arnstein, tak je zřejmé, že participace přispívá k **odpovědnosti** (*accountability*)¹⁰ občanů za svoji komunitu a také, že je ústředním aspektem komunitního rozvoje. Zjednodušeně se také vykládá jako metoda a cíl komunitního rozvoje; zároveň totiž pomáhá komunitě dosahovat určitých cílů a sama o sobě je cíl, který zaručuje pevné základy komunity. (Larsen at al., 2014, 19)

¹⁰ Odpovědnost je podle UNDP základem fungující demokratické komunity a dobrého vládnutí (*good governance*). (United Nations – Economic and Social Council, 2006)

3.2.6 Leadership

Těžko by mohlo docházet ke konstruktivnímu jednání, předkládání vizí a rozhodování o nich bez jasného vedení komunity (*leadership*). Vedení je nutné pro efektivní rozhodování o komunitě. Neznamená to, že daný jedinec nebo skupina jedinců musí nutně být v čele komunity a o všem rozhodovat sama. Jde spíše o to, že i konsensuální řešení či majoritní rozhodování musí mít svého moderátora, někoho, kdo téma přednese, komunitu svolá a efektivně bude přistupovat k agendě, která se bude na „komunitním stole“ objevovat.¹¹ Na druhou stranu mít svého lídra může být také pro komunitu určitou berličkou, něčím nebo spíš někým, na koho se budou moci vymlouvat a dělat z něj obětního beránka v případě neúspěchu komunitního projektu apod. (Hughes, 2007, 165) To by samozřejmě neměl být cíl leadershipu. Vůdce nebo lídr komunity by měl dávat komunitě impulzy k aktivitě, jestliže samotná komunita není dostatečně aktivní a neodpovídá na výzvy, které se jí naskýtají. (Hughes, 2007, 166) Hooper a Potter (2000) přirovnávají leadership k funkci dirigentů. Ne těm, kteří vedou symfonický orchestr, ale spíše těm, kteří se účastní dobře strukturované improvizace, kde řada muzikantů spolupracuje a vytváří dílo, které je ocenitelné kvůli tomu, jak bylo vytvářeno a za jakým účelem bylo vytvářeno.

3.3 Komunitní turismus v Ekvádoru

Pro přiblížení čtenáři stavu komunitního turismu v místě výzkumu se autorka rozhodla následující řádky věnovat pouze analýze komunitního turismu v Ekvádoru, jehož počátky se datují na začátek 80. let, kdy však ještě nebyly nikterak monitorovány. Autorka pro nedostatek podrobných dat a odborné literatury pro tyto účely využívá analýzu Mnohonárodnostní federace komunitního turismu Ekvádoru (La Federación Pluranacional de Turismo Comunitario del Ecuador – FEPTCE).

Podle průzkumů FEPTCE (Cabanilla, 2004) byl nárůst komunitního turismu v Ekvádoru, který proběhl na přelomu tisíciletí 1999-2001 zapříčiněn především klesající zaměstnaností žen a klesající nabídkou dočasných zaměstnání. Svoji roli hrál také fakt, že 4 z 10 turistických aktivit jsou v Ekvádoru rodinného charakteru, proto není překvapující, že rodiny žijící v komunitách na tomto principu založili také

¹¹ Konkrétně v kičuánském společenství se uplatňuje princip konsensuální demokracie, kdy skupina jedná tak dlouho, dokud nejsou všichni spokojeni s výsledkem jednání.

komunitní turismus.¹² Komunity provozující komunitní turismus z 90 % nabízejí kromě jiných služeb také možnost ubytování. Z 60 % to jsou cabañas (proste chatky), 38 % nabízí kempování, 31 % se jedná o ubytování v rodinách a mezi zbývající typy patří ubytovny, hotely, tzv. útočiště a jiné. (Cabanilla, 2004, 18) Právě typ ubytování prohlubuje nebo naopak snižuje možnost poznání komunity turistou. Obecně platí, že komunity nepřijímají více jak 20 turistů. (Cabanilla, 2004, 19) Značnou roli může hrát také cena, kterou si komunity účtují. Podle informací z roku 2003 to bylo 23,45 USD za nocleh, ale některé projekty si účtovaly pouhé 3 USD a jiné i 70 a více USD. Dnes jsou ceny pochopitelně mnohem vyšší. Tarify zahrnují většinou nejen samotné ubytování, ale také stravu a průvodcování. (Cabanilla, 2004, 18) Dopravu musí turisti volit svou, tedy tzv. po vlastní ose. Podle FEPTCE sehrává doprava ústřední roli pro rozvoj tohoto typu turismu. Jen každá třetí komunita má totiž vlastní označení, proto bývá obzvláště v Amazonii těžké komunitní projekty najít. (Cabanilla, 2004, 20)

Společným rysem komunit (téměř 86 %) je výroba a prodej lokálních tradičních výrobků, které komunita zhotovuje a prodává přímo v místě komunitního rozvoje. Další třetina z této skupiny nabízí turistům kromě rukodělných výrobků také produkty jako marmelády, sýry, čokoládu apod. Některé bohužel prodávají i alkohol, což v očích turistů nevypadá příliš profesionálně a neradí tento druh prodeje u tradičních kultur vidí. (Cabanilla, 2004, 22) komunitní projekty se snaží lákat své klienty na další aktivity, které jsou zážitkový turismus (98 %), přírodní turistika (95 %), agroturismus (89 %), kultura 87 %), tzv. mystický turismus (v diplomové práci šamanismus a léčení, označen jako *healing tourism*, 71 %) a historický turismus (67 %).

Úrovně jednotlivých komunitních center se liší. Jen každé jedno z pěti center disponuje pitnou vodou, stejný poměr má do komunity zavedený pevný telefon nebo internet. Některé (přesněji jedna z šesti) komunit mají politickou podporu a mají za úkol také hlídat přírodní rezervace, ve kterých se nachází. Každá pátá komunita se však cítí ohrožená a necítí od státu ani podporu, ani se necítí bezpečně. (Cabanilla, 2004, 15) Právě bezpečnost a pitná voda by však měla být základem pro provozování turismu.

FEPTCE (2004, 17) společně s dalšími autory zdůrazňují, že komunitní rozvoj je zpomalován problémy, se kterými se komunity potýkají. Těmi jsou nadměrné užívání alkoholu, navazování intimních vztahů mezi domorodci a turisty a neuvážlivé zacházení

¹² Geograficky komunitní turismus spadá kromě Galapágů do všech tří hlavních oblastí, nejvíce je však v Andách. Komunitní turismus přitahuje z 58 % cestovatele mezi 30-55 lety, z 40 % turisty pod hranicí 30 let a jen ze 2 % turisty starší jak 55 let. (Cabanilla, 2004, 6-13)

s odpadem.¹³ Značnou slabinou je také reklama a marketing, kterým komunity nevěnují přílišnou pozornost. (Cabanilla, 2004, 29) Příkladem je fakt, že v roce 2003 jen 41,82 % komunitních projektů mělo webové stránky; běžnější je letáková forma propagace.¹⁴

Závěrem této kapitoly shrňme, jak by měla vypadat a rozvíjet se zdravá komunita, přičemž za zdravou komunitu autorka považuje ekonomicky soběstačnou, sociálně a ekologicky vyzrálou, pružnou a obecně udržitelnou komunitu. Z výše napsaného je patrné, že zmiňované metody a principy se vztahují spíše k bottom-up přístupu, který počítá s iniciovanou změnou a rozvojem od tzv. grassroots a nejde tedy o řízený rozvoj ryze z pozice lokální vlády.¹⁵ Členové, kteří jsou schopni řešit problémové situace (capacity building), mají přístup ke zdrojům, mají aktivní přístup k celkovému chodu komunity (participation), cítí za komunitu odpovědnost (accountability), staví na dosavadním úspěchu spíše, než hledají problémy v komunitě, učí se novým dovednostem a jsou otevřeni pro změnu. Pro efektivní rozhodování je také důležité mít jasno v tom, kdo je zodpovědný za jaká rozhodnutí a pravidelně iniciovat debatu o komunitní agendě (leadership) a snažit se zachovávat identitu komunity. Všechna zmíněná kritéria společně s budováním vzájemné důvěry a seberealizací jejich členů celkově přispívají k silnější a sebevědomější pozici komunity (empowerment), což dává komunitě příležitost pro postupné směřování ke změnám a jejímu rozvoji.

Pro rozvoj komunity, která se zabývá alternativním turismem, je potom důležité nejen držet se výše zmíněných zásad, ale také plánovat budoucnost své komunity vzhledem k možnostem, které daný směr alternativního turismu umožňuje a co vyžaduje. Proto se tato práce věnuje také metodám, trendům a kritériím, které souvisí nejen s komunitou samotnou, ale také s alternativním turismem. Spojení komunity a turismu je podrobněji rozebráno v následující kapitole a teorie komunitního rozvoje je aplikována při analýze komunity v kapitole 6.2 *Identifikace povahy komunity a jejich silných a slabých stránek*.

¹³ Podle vlastní zkušenosti autorky je hlavní příčinou nedostatečného třídění odpadu zejména neinformovanost a pak také obtížné likvidování odpadů. Komunitám v podstatě nezbývá nic jiného, než veškerý odpad spalovat nebo zakopávat, pokud nemají pravidelný přístup do nějakého města, kam by odpad mohli vlastními silami svážet. Co se týče alkoholu, tak zde se projevuje také určitá neinformovanost, odlišné vstřebávání alkoholu, než na které jsme zvyklí jako Evropani, a společná dělba všeho. V praxi taková konzumace alkoholu vypadá tak, že jedno pivo tak sdílí například pět lidí, a tak vzniká iluze, že člověk skoro nic nevypil. Ve skutečnosti však pije rychleji a méně přehledně, než kdyby pil jeden svůj alkoholický nápoj.

¹⁴ Zajímavým zjištěním je, že každá třetí iniciativa má podporu ze strany neziskové organizace. (Cabanilla, 2004, 33)

¹⁵ Případně ke kombinaci obou přístupů.

4 ALTERNATIVNÍ TURISMUS

Tato kapitola se snaží zachytit spojitost turismu, respektive alternativního turismu a komunity, který podobně jako předchozí kapitola slouží jako opěrný rámec v kapitole 6.2 *Identifikace povahy komunity a jejich silných a slabých stránek*. Předně je však nezbytné vysvětlit jednotlivé pojmy, co to je alternativní turismus, jak vznikl a jaké jsou jeho formy. Detailněji se soustředí v kapitolách 4.1.1, 4.1.2 a 4.1.3 pouze na tři jeho formy, a to na ekoturismus, komunitní turismus a turismus za účelem léčení, kterým se věnuje komunita Ruku Samay.

Obecně jen zmiňme, že turismus je jedním z nejrychleji se vyvíjejících sektorů světové ekonomiky, který využívá ročně přes 1,1 mld lidí. Tento sektor vytváří pracovní příležitosti, spojuje jednotlivá průmyslová odvětví a služby, má podíl na zlepšování infrastruktury a má také potenciál být chápán jako hnací motor mezinárodního rozvoje. Jen v roce 2014 stoupl mezinárodní cestovní ruch oproti předchozímu roku o 4,7 % a je odhadováno, že v roce 2015 poroste o další 3-5 %. (UNWTO, 2015B) Celkově jsou jeho vyhlídky do budoucna ještě o něco slibnější. Někteří autoři totiž předpokládají, že se do roku 2020 nejenže zvedne počet cestujících, ale cestovní ruch se stane nejrozvinutějším průmyslem s obratem 2 bilionů USD ročně. (Sharpley and Telfer, 2002, 1) V ekvádorském měřítku je turismus třetí ekonomicky nejdůležitější aktivita hned po těžebním průmyslu a banánové produkci. Katalyzátorem turismu je zde bezpochyby biodiverzita a kulturní bohatství státu. (Ruiz-Bellesteros, 2011)

Turismus už dávno není pouze poválečnou masovou záležitostí, kdy se tisíce lidí vypravovaly do známých turistických středisek a oblastí, ale stejně jako poptávka po jakémkoli jiném produktu se poptávka po turismu napříč časovou osou vyvíjela a vznikaly další typy turismu, které postupně začaly reflektovat ekologickou stopu, dopad na člověka a na domorodou kulturu jako takovou. S tím vznikl právě i fenomén *alternativního turismu*, kterým označujeme jednotlivé formy turismu vznikající jako reakce na turismus masový.

4.1 Kritéria alternativního turismu a jeho formy

Alternativní turismus je spíše určitým klastrem a zažitým výrazem než odborným pojmem snažící se obsáhnout jeho odlišné formy. Často bývá také nazýván

zeleným nebo *měkkým* cestovním ruchem. Přestože má své odpůrce, kteří mu vyčítají neodbornost kvůli svému nedostatečnému vyhranění a odůvodnění čeho je přesně alternativou, tak je plošně uznáván. (Honey, 2008) Kritériem alternativního turismu je v první řadě *udržitelnost*, která spočívá v co nejmenší zásahu cestovatele do přirozeného prostředí, které právě navštěvuje a snaha o co nejmenší negativní dopad na přírodu a kulturu, jak již bylo zmíněno výše. Ať už se tedy budeme na alternativní turismus dívat z jakéhokoli úhlu pohledu a budeme se zaobírat jakoukoli jeho formou, vždy budeme muset vzít v potaz jeho základní premisu – koncept *udržitelnosti*. Udržitelnost rozvoje a turismu ve světě znázorňuje diagram níže, kde *udržitelný* rozvoj stojí na třech pilířích, a to na společnosti, ekonomice a životním prostředí. Vzájemným prolínáním jedné sféry do druhé dělá svět obyvatelným, spravedlivým a životaschopným. Z toho vyplývá, že rozvoj turismu může být *udržitelný* pouze za výše zmíněných principů, které téměř identicky znázorňuje schéma níže. Tato znázornění přímo vychází ze studií a definic o *udržitelném* rozvoji a aplikuje je i na turismus.

Obrázek č. 5: Trvale udržitelný rozvoj turismu

Trvale udržitelný rozvoj turismu lze na základě schématu a podle definice UNWTO (2015A) definovat jako takový, který „bere v potaz jeho současné i budoucí ekonomické, sociální a environmentální dopady, uspokojování potřeb návštěvníků, průmysl, životní prostředí a hostitelské komunity“. Mimo jiné by měl také vést a přispívat k rozvoji sebe samého a k

dlouhodobé prosperitě v dané oblasti, která je na schématu znázorněná ve střední části průnikem všech množin.

Zdroj: Vítejte na Zemi, 2015 (upraveno autorkou)

Alternativní turismus také podporuje spravedlivý a ohleduplný přístup mezi návštěvníky a hostiteli a snaží se o vzájemné pochopení, solidaritu a rovnost mezi všemi zainteresovanými aktéry, kteří se na turismu podílejí. Důležitým aspektem alternativního turismu je tedy *participace* všech stran, které se na turismu podílejí.

Kromě udržitelnosti a participace je kladen důraz také na *socioekonomický aspekt* a rozvoj lokální komunity. Alternativní turista bude zároveň spíše využívat infrastruktury, která byla původně navržena pro domorodé obyvatele a nebude akceptovat služby agentur či jiných aktérů cestovního ruchu, které mohou podle něj ohrožovat a ničit destinaci, do které se cestovatel chystá, respektive ve které se již nachází. Bude se tak rozhodovat i v případě volby mezi luxusním hotelem zřízeným cizinci a místní ubytovací kapacitou menšího a/nebo levněji dostupného formátu. Stejně tak developer alternativního turismu bude využívat ubytovacích kapacit, které už existují nebo se bude snažit o jejich rekonstrukci spíše než výstavbu kapacit nových. Případně provozovatel jedné z forem alternativního turismu jej bude provozovat v místě, kde již lokální turismus existuje. (Pearce and Butler, 1993, 18-36)

Alternativní turismus má mnoho forem a s jistou mírou nadsázky by se dalo říci, že co autor, tak to jiné rozdělení alternativního turismu. Mezi jeho nejznámější formy však patří přírodní turistika (*nature tourism*), agroturistika (*agrotourism*), zážitková turistika (*adventure tourism*), tzv. *committed tourism*, mezi které patří turismus za účelem humanitární pomoci nebo účasti na dobrovolných mezinárodních pracovních kempech, náboženská turistika (*religion tourism*), ekoturismus (*ecotourism*), zdravotní turistika (*health tourism*), a komunitní turismus (*community-based tourism*). (Wood, 2002, 11) Poslední tři zmíněné formy alternativního turismu zachycují, jak již bylo zmíněno, nadcházející tři podkapitoly.

4.1.1 Ekoturismus

Ekoturismus, někdy také známý jako ekoturistika, nemá jasně stanovenou definici. Jako pojem se však objevil na konci 80. let 20. století jako reakce na nespokojenost s masivní turistikou podobně jako ostatní formy alternativního turismu. Obecně se začal chápat jako turismus přispívající k zachování druhové rozmanitosti fauny i flory a často byl citován jako „*cestování do relativně nenarušené nebo neznečištěné přírodní oblasti s primárním cílem zkoumání, obdivování a užívání si*

přírody, planě rostoucích rostlin a divoce žijících zvířat nalezených v těchto oblastech (a to jak v minulosti, tak přítomnosti)“ (Ceballos-Lascurain, 1996). S jeho rostoucí popularitou a faktem, že za poslední desetiletí rostl procentuálně třikrát rychleji než cestovní ruch jako celek, byla do obecného chápání ekoturismu začleněna další tvrzení. Mezi ty patří stanovení „Deklarace o ekoturismu z Quebecu“ z roku 2002 (CINU, 2002), že se ekoturismus:

- (1) přirozeně pojí s udržitelným rozvojem místních domorodých komunit a přispívá k zachování přírodního a kulturního dědictví,
- (2) přispívá k blahobytu místních a domorodých komunit,
- (3) návštěvníkovi vysvětluje význam přírodního i kulturního bohatství,
- (4) je vhodný pro malé skupiny a nezávislé cestovatele.

Podle odborné literatury i definic Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO) je ekoturismus navíc šetrný k životnímu prostředí a minimalizuje dopady na něj, buduje povědomí o životním prostředí, vytváří finanční prostředky na ochranu přírody a na rozhodování místních kultur o sobě samých. (Coria a Calfucura, 2012)

Právě tato část odborné literatury, která pojednává o ekoturismu jako o jednom z nejnadějnějších forem turismu, který přirozeně tvoří vazbu mezi ochranou životního prostředí včetně zachování biodiverzity a rozvojem komunity, staví na logických argumentech. Zaprvé, domorodý komunitní rozvoj studujeme většinou v Třetích zemích, kde původní obyvatelstvo ještě stále žije v periferních oblastech v divoké přírodě, tzn. mimo hlavní rozvojový proud, který je patrný zejména v urbánních částech země. Zde díky svým zvyklostem stále udržuje určitou biodiverzitu v křehkých biosystémech vzhledem ke způsobu obdělávání půdy a nepřilíživému způsobu života, který pozorujeme naopak spíše ve městech. Zadruhé, ekoturisté přijíždějící do těchto destinací mají obecně výslovný zájem na tom, aby jejich návštěva měla pozitivní dopad jak na místní obyvatelstvo, tak na místní krajinu, a proto tomu viditelně přizpůsobují svoje chování a do prostředí se snaží vybavit tak, aby po sobě zanechali co nejmenší ekologickou stopu.¹⁶ A zatřetí, je dokázáno, že původní obyvatelstva disponují tzv. *tradičními ekologickými znalostmi*, což je soubor naučených zvyklostí a představ, mezi které je možné zařadit respekt k přírodě, vzájemný vztah a respekt živých bytostí navzájem nebo přizpůsobování se člověka k prostředí, ve kterém žije. (Colding a Folke,

¹⁶ Mezi takové turisty se obecně zařazují turisté ze severní Evropy do 35 let.

2000, 413-445)

Přestože zrovna domorodí obyvatelé Ekádoru a celé Střední a Jižní Ameriky by se zcela jistě k této skupině mohli hodnotově přiřadit, respektive tato přesvědčení lze u nich pozorovat, tak v praxi ekoturismus může jako prostředek k rozvoji domorodých komunit zklamat velice snadno. Důkazem může být jen prostý fakt, že například k mýcení lesů dochází v Amazonii v oblastech, které jsou chráněné, ale původní obyvatelstvo je přesto ničí. V extrémních případech dochází k vymýcení až 11,3 % jedné oblasti za dva roky (Fearnside, 2005, 187). Pravdou však je, že tradiční život indiánů je na přírodu a na prales navázán velice úzce. Jejich obydlí jsou zpravidla stavěna z přírodního materiálu, který v prostředí tropů hnije, a proto se jednotlivé části domů musí často obnovovat a to až každé tři roky. Také vaření je preferováno v tradičních společnostech stále na ohni než například na plynovém vařiči.

Faktorů, které formulují úspěch či neúspěch ekoturismu, je hned několik, a proto je třeba zkoumat a hodnotit ekoturismus komplexně a neopomenout nejen finanční možnosti, ale také sociokulturní zvyklosti, politickou a institucionální stabilitu země a infrastrukturu. Pokud jsou tyto faktory na vyhovující úrovni, pak je třeba podle S. Charnleyho (2005, 75-88) do podmínek pro úspěšný ekoturismus zahrnout (1) jistotu držby půdy domorodou komunitou, ve které se má ekoturismus provozovat. (2) nezbytnost, aby komunita z ekoturismu ekonomicky profitovala a aby přínosy byly přístupné pro všechny, kteří se na ekoturismu podílí. A (3) aby ekoturistika podporovala prohlubování rovných sociálních a politických cílů komunity. Tím je myšleno, že všichni členové komunity by měli mít logicky také rovný podíl na procesu rozhodování o tom, jak se bude ekoturismus provozovat, ale zároveň by měla mít daný jasný leadership (viz kapitola 3). Podobná kritéria by měla být aplikována i v komunitním turismu, který je leckdy s ekoturismem v praxi prolíná (viz dále).

Pro běžný život je dále vhodné, aby si komunita vyhradila prostor, do kterého nebude zasahovat pro svoji potřebu a který bude sloužit k ekoturismu. V praxi například komunity kácí stromy pro vlastní potřebu v bezprostřední blízkosti komunity pro snadnější manipulaci dřeva a ekoturismus provozují na vzdálenějších místech, která udržují zachovalá. Čím je však pozemek rozsáhlejší, tím hrozí, že do místa budou vstupovat třetí osoby a ve vzdálenějších částech pozemku bude opakovaně docházet k mýcení a krádeži dřevin. V praxi se komunity také snaží takový zachovalý pozemek registrovat jako přírodní rezervaci, aby eliminovali možnost, že se jejich půda stane

útočištěm těžařů nebo bude jinak zneužita. V neefektivních právních systémech však hrozí, že pozemek, který je již v lokálním půdním registru zapsán jako majetek jedné komunity, bude vládou prodán majiteli dalšímu. K obstrukcím pak také dochází při přepisu půdy z jednoho majitele na druhého. Někteří autoři naopak namítají, že při registraci půdy na přírodní rezervaci pak externí tlak na půdu ještě stoupá, zejména je-li toto území bohaté na přírodní nerostné zdroje. (Coad et al. 2008)

Abychom se však podívali i na pozitivní odrazy ekoturismu, tak autoři tvrdí, že v komunitách, které se dříve živilí výhradně zemědělstvím, chovem dobytka, rybařením apod., se nejenže zvedl celkový finanční příjem komunity, ale také s ekoturismem došlo ke zmírnění dopadů na životní prostředí. (Coria a Calfucura, 2012) Co se týče příjmu z ekoturismu, tak závisí na tom, kolik členů komunity se do ekoturismu přímo zapojuje. Obecně platí pravidlo, že ekoturismus je dlouhodobě udržitelný, pro komunitu finančně výhodný a k biodiverzitě přispívající, pokud je provozován místním obyvatelstvem, vlastněn místním obyvatelstvem a provozován v malém měřítku (Zanotti a Chernela, 2010). Z toho vyplývá, že pro ekoturismus není příliš vhodné, aby byl provozován vládou, nevládními organizacemi a dokonce ani místními turistickými agenturami, pokud se na jejich organizaci nepodílí také místní domorodci.

Autoři Mowforth a Munt (2003) tvrdí, že se v některých případech ukazuje, že je to jen 10 % z celkové inkasované částky turistickou agenturou, která jde do rukou zainteresovaných subjektů a konkrétních jedinců. Mezi ty se počítají domorodí průvodci a osoby starající se o danou ecolodge. Zbýlých 90 % případně cestovním agenturám a jiným zprostředkovatelům, kteří zajišťují stálý přísun turistů. Těchto 90 % však může být redistribuováno taktéž v rámci komunity, je-li komunita ochotná zajistit si zajistit si zájemce sama. Záleží tak především na kapacitě a lidských zdrojích komunity a jejím know-how (viz budování kapacit a kapitola 3). V některých případech se komunita rozhodne plně osamostatnit až po několikaleté zkušenosti, což se jeví jako logické vyústění, pokud je tento aktér natolik zodpovědný a schopný, že si buď dokáže turisty přilákat sám, nebo má už za předchozí léta klientelu vybudovanou. Pro plné osamostatnění komunity je nutné, aby byl předem zvážěn marketingový postup a technologická zdatnost komunity, která je ve 21. století bohužel nezbytná pro ekoturismus i v rozvojových částech světa. Stejně tak může být pro komunitu náročná formální stránka spojená s byrokracií, finanční gramotností a plánováním.

Ekoturismus tedy zcela jistě je jedním z nejméně ohrožujících a přírodě škodících druhů turismu, ale pro úspěšnost ekoturismu je v neposlední řadě nutné zvážit

celkovou globální poptávku po tomto druhu turismu, která je nižší než poptávka po masivním turismu. Ta je nízká ostatně i u jiných druhů alternativního turismu, a proto se doporučuje alternativní turismus, který je navázaný na lokální komunitu, volit ještě jinou doplňkovou aktivitu, která bude komunitu živit.

Co se týče udržitelnosti ekoturismu v Ekvádoru a celkově v Jižní Americe, tak ta se zdá být nižší než naopak v afrických oblastech. (Zeppel, 2006) Možnými důvody může být obtížnější dostupnost takových krajín a nedostatek dostatečně charismatických přírodních rezervací. Takové vysvětlení se však zdá poněkud vágní, protože do ekoturismu musí být brán v potaz také stav krajiny, forma vedení a důvod selhání projektů, spíše než nedostatečná atraktivita destinací. Ekvádor je zcela jistě z přírodního i kulturního hlediska atraktivní dostatečně.

4.1.2 Komunitní turismus

Komunitní turismus je podle Harolda Goodwina a Rosy Santilli (2009) definován jako *„sociálně udržitelný turismus, který je iniciovaný a téměř výhradně provozovaný místními lidmi. Sdílený leadership zdůrazňuje pohodlí a prosperitu komunity jako celku nad ziskem jednotlivce. Vyváženě rozděluje moc v rámci komunity a chrání tradice a kulturu. Komunitní turismus také zodpovědně nakládá s půdou.“* Komunitní turismus je známý v rozvojových zemích jako reprezentant alternativního turismu, který se často prolíná do dalších jeho forem. Podle názvu a také podle toho, co již bylo zmíněno výše, je zřejmé, že se jedná o turismus, který jako nástroj turismu používá komunitu. Komunita je do konceptu turismu přímo integrovaná svou plnou participací na daném turistickém projektu, účastní se jeho plánování, formování, implementace, rozhodovacího procesu a i zisky jsou rovnoměrně distribuovány mezi její členy. Tak z komunitního turismu benefituje i ta nejchudší část obyvatel. Typický je pro něj také fakt, že komunitní turismus je příznačný pro venkovské oblasti, kde vzniká nejvíce komunitních projektů. (Goodwin a Santilli, 2009)

Princip komunitního turismu spočívá v návštěvě a podpoře komunity, kde má turista šanci dostat se do bezprostřední blízkosti k místní kultuře a způsobu žití „obyčejných lidí“ cizí země. Zpravidla je ubytován do prostých přístřešků nebo přímo do obydlí, kde sdílí domácnost s některými z členů komunity. Tím získává jedinečnou zkušenost, kterou mu masový cestovní ruch nedokáže nabídnout. Turistovi se tak dostává nejen zkušenosti, ale také pochopení místního způsobu života skrze osobní

mezikulturní výměnu. Stejně tak údajně dochází k obohacení místních členů komunity, a to nejen finančně nebo kulturně. Toto tvrzení je podle autorky rozporuplné. Pozitivním aspektem však je, že místní obyvatelé jsou často podporováni místními neziskovými organizacemi, vládou nebo školami, kteří jim poskytují vzdělávání o environmentálních dopadech turismu. Co se původní krajiny, rostlin a živočichů týče, tak tam turista získává informace, které mohou být velmi vzácné, zejména pokud má komunita znalosti o místních léčebných účincích jednotlivých rostlin a je ochotna je turistovi alespoň částečně předat. (Martinez, 2012)

Literatura u komunitního turismu zdůrazňuje podobně jako u komunitního rozvoje principy pro úspěšné komunitní podnikání v turismu (Bramwell a Sharman, 2003, 25):

a) Aktivní participace

Participaci komunity chápeme jako sdílenou aktivitu všech jejích členů na rozdílných procesech, které se v komunitě dějí. V první řadě je třeba, aby se všichni obyvatelé komunity účastnili veškerého proškolení, sdílení informací a učení, které jsou zárukou pro efektivní plánování aktivit a projektů. (The Mountain Institute, 2000, 25) Místní musí být také aktivní v implementaci daných projektů a musí se podílet na jejich řízení a rozhodování o nich. Stejně tak by měli participaci přispívat stejnou měrou do případného monitorování a evaluací aktivit či projektů (viz také participace a kapitola 3)

b) Pluralitní demokracie

Rozhodování souvisí s pluralitním konceptem demokracie, kdy by všichni participaci měli možnost se svobodně rozhodnout a stejnou měrou přispět k rozhodování o budoucnosti komunitního projektu, komunity. Základem je, že všechny hlasy mají stejnou váhu a pak záleží na rozhodnutí komunity (a velmi pravděpodobně na její velikosti a počtu obyvatel), zda bude při rozhodováních a hlasováních uplatňovat konsenzuální demokratický model a bude jednat tak dlouho, dokud nevyhoví a nezohlední všechny své členy, nebo zda se bude řídit většinovými principy volby.

c) Udržitelnost

Pro udržitelný turismus je zásadní ekonomická návratnost daného projektu, která bude komunitě zajišťovat více či méně pravidelný finanční přísun z turistické aktivity.

Výnosy mají sloužit k boji proti chudobě a k zakoupení základních komodit, které komunita potřebuje k přežití. V lepším případě pak na zlepšení života komunity a její rozvoj. Základním měřítkem udržitelnosti je, zda turismus, který komunita provozuje, generuje zisky a to už ať finanční nebo komoditní ve formě potravin, osiva, apod.

d) Socioenvironmentální odpovědnost

Komunita má povinnost nabízet turistovi pouze sociálně i environmentálně zodpovědný produkt cestovního ruchu. Znamená to, že by komunita neměla úmyslně překrucovat realitu, ve které se nachází. To souvisí zejména s podáváním návštěvníkovi pravdivé informace o komunitě, její kultuře, zvyklostech a sociálním stavu. A zadruhé, komunita by se měla chovat environmentálně zodpovědně, čím je míněno ohleduplné chování vůči přírodě a prostředí, ve kterém turismus provozuje. (The Mountain Institute, 2000, 35)

e) Management kapacit

Posledním kritériem pro úspěšné vedení komunitního turismu je management kapacit. Pro efektivní plánování práce komunit je třeba určitého manažerského prvku, který bude redukovat míru tlaku turismu na komunitu tím, že bude kontrolovat počty turistů přijíždějící do komunity. Stejně tak se bude starat o dostatečný počet klientů a bude zajišťovat propagaci. Ta může fungovat navázáním kontaktu s dalšími aktéry cestovního ruchu. Tvořením kontaktů a vazeb bude zajištěno i nezbytné zvyšování obecného povědomí o komunitním turismu a obecně o udržitelném turismu. V praxi je tento manažerský prvek třeba také k hlídání rozdaných úkolů v rámci komunity a vytvoření mechanismu pro dobrovolné příspěvky ze strany návštěvníků komunity. (Richards and Hall, 2000)

4.1.3 Turismus za účelem léčení jako odnož zdravotního turismu

Turismus za účelem léčení neboli *healing tourism* je fenomén dnešní doby, který alespoň teoreticky vychází ze zdravotního turismu tzv. *medical tourism*, *health tourism* nebo také *cross-border health care* (Turner et al., 2012, 7), a proto jej můžeme vnímat jako jeho podskupinu. Obecně je zdravotní turismus 100 mld byznysem, rostoucí rychlostí 35 % ročně, využívající cenových ale i kvalitativních rozdílů zdravotních

služeb po celém světě. (Deloitte Centre for Health Solutions, 2009) Dostupnost léčby je na světě různá, a proto není překvapující, že lidé jezdí za lékařskou péčí do zahraničí, kde zaplatí někdy až mnohonásobně menší částku za ten samý zákrok, který by podstoupili v zemi, ve které žijí. Milica a Karla Bookman (2007) uvádí, že v Kanadě a Velké Británii lidé čekají až rok na banální zákrok, na který by jinde čekali období v řádu týdnů. Lidé s různým socioekonomickým zázemím tak často volí variantu vycestování a podstoupení zákroku v cizině.¹⁷ Ne vždy se tedy jedná pouze o výjezdy do chudších a/nebo Třetích zemí. Zdravotní turismus je chápán také jako vycestování do země s modernějším vybavením, větší praxí a tedy do oblasti s vyšší specializací.¹⁸

Cestovní ruch tohoto typu je charakteristický pro míru anonymity, která je cestovateli-klientovi zaručena, vydá-li se za léčbou do vzdálené destinace. Podobný je také kontext, kdy cestovatel-klient většinou platí stejnému aktérovi cestovního ruchu jak za ubytování, přepravu, tak také služby, které mu jsou poskytnuty. Cestovatelé-klienti jsou z 90 % lidé z rozvinutých zemí a to zejména ze Spojených států amerických, Kanady, Velké Británie, Austrálie, západní Evropy a Středního Východu. Mohou to být nepojištění jedinci, dobrodruzi, lidé hledající nejluxusnější péči, která je na trhu dostupná, lidé cestující za prevencí nemocí různého druhu, ti, co se snaží jednoduše na léčbě ušetřit nebo lidé s malou nadějí na přežití, kteří jsou ochotni udělat a zaplatit za vyléčení cokoli. (Stolley a Watson, 2012)

Autorky Kathy Stolley a Stephanie Watson (2012) rozdělují zdravotní turismus na několik následujících typů: (a) *zubní*, (b) *reproduktivní*, (c) *za účelem transplantace* a jako turismus (d) *životního stylu*, do kterého bychom mohli zařadit i tzv. *retreaty*, což jsou odpočinková a často také úniková útočiště pro meditaci, jógu, apod. Bookman a Bookman (2007) ve své knize o zdravotním turismu v rozvojových zemích ještě uvádí další typy zdravotního turismu, respektive účely, kterými jsou detoxifikace nebo zájezdy za účelem půstu. Do poslední podskupiny bychom mohli zařadit i turismus za účelem léčení neboli *healing tourism*, který Veronica Davidov (2013), jež napsala jednu z nejucelenějších dostupných příspěvků o tomto tématu, nazývá *shamanic tourism* (šamanický turismus). Ministerstvo turismu Ekvádoru odkazuje v tomto případě na *turismo de salud* (zdravotní turismus) a *medicina ancestral* (tradiční medicínu). (Cañar,

¹⁷ V Jižní Americe se za takovou destinaci považuje Kostarika, která je známá jako destinace zejména severoamerických turistů-klientů vyhledávající lékařskou péči nebo Argentina či Brazílie, kam se jezdí za plastickou chirurgií.

¹⁸ Nejvíce turistů tohoto typu hostí ročně Spojené státy americké, a to až 250 tisíc turistů toužících po lepší odborné péči, než kterou mohou získat ve své zemi.

2007, 17)

Celkově je tento druh turismu poměrně tabuizovaný a proto je logické, že k němu neexistuje ani tolik dostupné literatury jako k ekoturismu a komunitnímu turismu, případně zdravotnímu turismu jako celku. Konkrétně v Ekvádoru bývá buď napojen právě na komunitní turismus a/nebo na ekoturismus (viz dále) a naopak jej může vykonávat i jen velmi úzká skupina lidí či jedinec (léčitel sám). Proto není tolik důležité popisovat, za jakých podmínek funguje, protože předcházející kapitoly o rozvoji komunit, ekoturismu a komunitního turismu kritéria pro úspěšné fungování turismu v komunitě vysvětlují. Faktem navíc je, že léčení se často provozuje u léčitelů doma, k čemuž ani žádné zvláštní podmínky potřeba nejsou. Ze zkušenosti autorky je však vhodné, aby prostředí, ve kterém je prováděno stejně jako člověk, který jej provádí, navozovali v klientovi-turistovi důvěru. Ta je alfou i omegou pro spokojenost klienta a dobrou referenci, která se v případě turismu za účelem léčení velmi často provádí pouze ústní formou.

Jak je již zřejmé, tak i komunita Ruku Samay se věnuje turismu za účelem léčení, který je velmi podobný u většiny domorodých indiánských kmenů. Tento druh léčení je úzce napojen na tradici šamanismu a tedy na přesvědčení, že nemoci jsou psychosomatického původu a pomocí práce s energií je lze vyléčit. Také velmi úzce souvisí s tradiční přírodní medicínou, kterou využívá původní obyvatelstvo Ekvádoru stejně jako ostatní domorodé kmeny žijící v oblasti Amazonie. Právě Amazonie je charakteristická pro využívání těchto rostlin, které mají terapeutické vlastnosti a široce se využívají i mimo turismus zejména v místních rurálních komunitách k běžnému léčení.

Jedny z nejučinnějších a nejkompexnějších látek, které řeší příčinu nemocí, jsou tzv. entheogeny, což jsou psychoaktivní látky přírodního charakteru, které domorodci nejen v Jižní Americe, ale například také v Africe, užívají pro léčení, spirituální poznání, sebepoznání, oživení vnímání, oživení myšlenkových pochodů, pro komunikaci s vyššími silami, případně pro věštění budoucnosti. Martin Ball (2007) o etheogenech píše, že jsou to „*látky, které jsou užívány primárně pro duchovní, rituální, náboženské nebo šamanské účely s cílem rozšířit vědomí a navázat kontakt s širší duchovní realitou*“. M. Ball také v souvislosti s tímto typem turismu hovoří o nové vlně šamanismu – tzv. *neošamanismu*, který se obecně věnuje duchovnímu růstu a rozvoji, již není tolik intimní a více se oproti tradičnímu šamanismu otevírá západnímu světu a západní psychoterapii. Přičemž neošamani jsou podle něj potomci domorodých šamanů

a také individuální badatelé, kteří šamanismus a etheogeny studují. (Ball, 2009, 16-25)

Co se vývoje turismu za účelem léčení týče, tak ten se v Ekvádoru začal praktikovat v mezinárodním měřítku od 80. let 20. století, spíše s důrazem na 90. léta. Svoji expanzi ostatně zažívá dodnes. Jak již bylo zmíněno dříve, tak 80. léta byla v Ekvádoru důležitá také pro rozvoj komunitního turismu a ekoturismu, se kterými je spjatý. Na tomto místě by bylo vhodné zdůraznit, jak se pojí s ekoturismem. Je to z důvodu využívání lokálních rostlin, se kterými umí zpravidla nejlépe pracovat léčitelé (šamani, španělsky *curanderos*, známí také jako *yachakové*, apod.), kteří jsou mj. považováni za lídry a přirozené autority komunit. V praxi potom šamani nebo domorodí průvodci, kteří mají dostatečnou znalost místní flory, provádí turisty-klienty pralesem a rostliny jim ukazují a vysvětlují jejich přípravu a účinky. Pro zachování určitého tajemství tak sdělují údajně pouhý zlomek (max. 10 %) svých znalostí. Léčitelé, kteří užívají energie a rostliny za účelem léčby aplikují odlišné metody, které jsou sice velice podobné, ale individuálně si je léčitelé upravují podle toho, co jim samotným vyhovuje.

Práce s rostlinami a energiemi se předávají buď ústně v rámci rodiny či z šamana na „vyvoleného“ žáka nebo, velmi obecně řečeno, v rámci mimosmyslového vnímání z energií nacházejících se v přírodě na žáka. Pro pacienta je tak velmi těžké rozpoznat, kterou z metod léčitel používá. Záleží na konkrétním léčiteli, jak moc je v tomto ohledu s pacientem sdílný a co mu z dané metody léčení prozradí. Obecně lze však říci, že léčitelé, se kterými se autorka setkala, považují za důležité, aby své prožitky z léčebného procesu, který probíhá v rámci ceremonií, sdíleli i klientovi.

Martin W. Ball také zdůrazňuje, že šamanské praktiky se mohou velmi lišit od náboženských nebo jiných duchovních praktik tak, jak je obvykle chápe západní kultura. Podle něj má šamanismus také praktickou rovinu, kdy můžeme např. šamana poprosit o pomoc s nalezením ztracené věci. Šamani v těchto případech využívají vlastností etheogenů. (Ball, 2009, 15)

Hodnotit zdravotní turismus jako celek z hlediska jeho rozmanitých forem je velmi obtížné. Obecně je však přijímán podle použitých zdrojů a autorů kladně. Úskalí ale představuje riziko z hlediska šíření nemocí v případě nedostatečných hygienických podmínek, odlišných etických norem, případně obtížné právní vymahatelnosti.¹⁹ Negativně také může být přijímán, je-li procento turistů-klientů v jedné zemi natolik

¹⁹ Cestoval-klient se také může dostat do sporu se svojí domovskou zemí, jedná-li se o zákrok nebo o léčbu, která je v jeho domovské zemi zakazána (například potrat, umělé oplodnění, obrizka, apod.)

vysoké, že ohrožuje lékařskou péčí místního obyvatelstva. (Connell, 2006, Turner et al., 2012). V případě turismu za účelem léčení je především nutné, aby daný léčitel byl dostatečně právně krytý a klient i léčitel přistupovali k procesu zodpovědně. Vzhledem k alternativní formě léčení, která se vymyká západní medicíně, je také vhodné, aby daný turista podstupoval proceduru na vlastní zodpovědnost.

Pro vytvoření uceleného obrazu alternativního turismu je nezbytné shrnout také dopady turismu na místní obyvatelstvo, které v případě turismu, který provozuje domorodá kultura, může být dvojsečný. Podle Xerarda Pereira Péreze (2015) totiž může vést jak k vykořisťování, podřízenosti, navození pocitů ohrožení a ztrátě soukromí, tak také k znovuobjevení své identity, přenosu kultury dalším generacím a přispívání k dynamické, flexibilní a tolerantní společnosti. Zjednodušeně se také dá tato bipolarita vyjádřit jako možnost socioekonomického rozvoje na straně jedné a vykořisťování na straně druhé. Přístup k turismu by však měl být z tohoto hlediska přehodnocen a domorodé kultury by neměly být vnímány takto zjednodušeně. Ukazuje se totiž, že turisté často domorodce vidí jako „exotické“, „primitivní“ nebo „nerozvinuté“ jedince.

Pro fungování alternativního turismu je tedy nezbytné, aby daný turismus provozující subjekt byl schopný nastavení udržitelné formy turismu a to tak, že staví svůj úspěch na participaci všech zainteresovaných aktérů, vede k rozvoji lokální komunity a v návštěvníkovi vzbuzuje respekt a ohleduplnost ke kultuře a prostředí, se kterým se potýká. Dále je nutné, aby daný turistický subjekt vytvářel bezpečné a důvěryhodné prostředí a byl socioenvironmentálně zodpovědný. Principiálně je také vhodná organizace a rozhodování prostřednictvím managementu kapacit, sdíleného leadershipu a jednohlasného rozhodování stejně jako ve společnost vyznávajících pluralitní demokracii. V neposlední řadě je nutné, aby daná lokalita a daný subjekt, který chce alternativní turismus vykonávat, nebo který jej případně již vykonává, zvažil prostředí, ve kterém se nachází. K zachycení a zvážení lokality alternativního turismu pro Ruku Samay slouží následující kapitola s názvem *Výchozí situace v kontextu Ekvádoru, provincie Napo*.

5 VÝCHOZÍ SITUACE V KONTEXTU EKVÁDORU, PROVINCE NAPO

Cílem této části diplomové práce je zasadit výzkum v komunitě Ruku Samay do geopolitického, socioekonomického a kulturního kontextu Ekvádoru. Vzhledem k rozmanitosti Ekvádoru se většina dat vztahuje přímo k provincii, ve které se Ruku Samay nachází, a to k provincii Napo s hlavním městem a kantonem Tena. Některá data však pro úplnost a/nebo nedostupnost v lokálním měřítku autorka udává pro celou zemi. V této kapitole již autorka čerpá informace z odpovědí respondentů a využívá také příspěvky účastníků fokusních skupin. Kapitola se dělí na sedm částí a rámcově zachycuje geografické podmínky a zemědělství, politiku a demografii, ekonomiku, těžbu a její dopady, kulturu a tradice šamanismu, vzdělání a rozvojové strategie turismu vztahující se k Ekvádoru.

Mapa Ekvádoru zobrazuje administrativní dělení Ekvádoru s 24 provinciemi včetně provincie Napo, ke které Ruku Samay náleží.

Obrázek č. 6: Mapa Ekvádoru a její administrativní dělení

Zdroj: ANDES, 2015 (upraveno autorkou)

5.1 Geografické podmínky a zemědělství

Ekvádor leží na západním pobřeží Jižní Ameriky. Na severu sdílí hranice s Kolumbií, jihovýchodně sousedí s Peru a na západě ho omývá Tichý oceán. Ačkoliv leží na rovníku, tak je podnebí tropické jen podél pobřežní linie a v amazonských nížinách, ale ve vyvýšeném vnitrozemí ve středu země panuje chladnější podnebí. Západní pobřeží se nazývá *Costa* (pobřeží), střed země *Sierra* (pohoří) a východní amazonský pás se označuje jako *Oriente* (východ). Do Oriente patří i provincie Napo, kde je vysoká vlhkost, v nížinách je hodně srážek a ve vyšších polohách bývá chladněji.

Ekvádor je zemí o rozloze 283 561 km² a provincie Napo tvoří jen jeho zlomek - 13 271 km². V provincii žije podle posledních dostupných dat z roku 2012 přibližně 104 tisíc obyvatel z celkových 16 milionů s hustotou zalidnění 54 obyvatel/km². (BussinessInfo.cz, 2015B) Tato oblast byla stejně jako zbytek země dobyta Španěly v 16. století.²⁰ Už tehdy bylo toto území známé pro zásoby zlata, dřeva a skořici.

Ačkoliv byla značná část měst založena už v 16. století, tak Napo zůstávalo po dlouhé století poměrně nedotčeným územím, kde domorodí obyvatelé až donedávna žili velmi tradičním způsobem života. Změna vlády, politiky a příliv investorů ze zahraničí způsobil v zemi značné změny a to napříč celou společností. Jen pro ilustraci, infrastruktura a veřejná doprava byla do tohoto regionu realizována až po přelomu tisíciletí od let 2004-2005, kdy byla zahájena také první autobusová linka Quito-Tena (197 km). Místní infrastruktura v okolí Teny, hlavního města provincie, je potom konstantně budována od roku 2009. Štěrková cesta vedoucí z Teny přes oblast, kde je i Ruku Samay, je funkční až od roku 2013. (Sistema Nacional de Información, 2011, 17-23) Dříve byla tato oblast přístupná jen jízdou autobusem, plavbou po řece Napo a asi dvouhodinovou chůzí přes praes (celkem 33 km).

Tena je relativně malé město s 23 tisíci obyvateli z celkových 60 tisíců v kantonu. Město Tena leží na řece Tena poblíž strategické řeky Napo, která je jedním z východních přítoků řeky Amazonky a je situováno na úpatí ekvádorských And. (Gonzales, 1996) Pro svoji polohu a aktivity je Tena také označována za vstupní bránu do Amazonie a jako město ekoturismu. (Beahm, 2011)

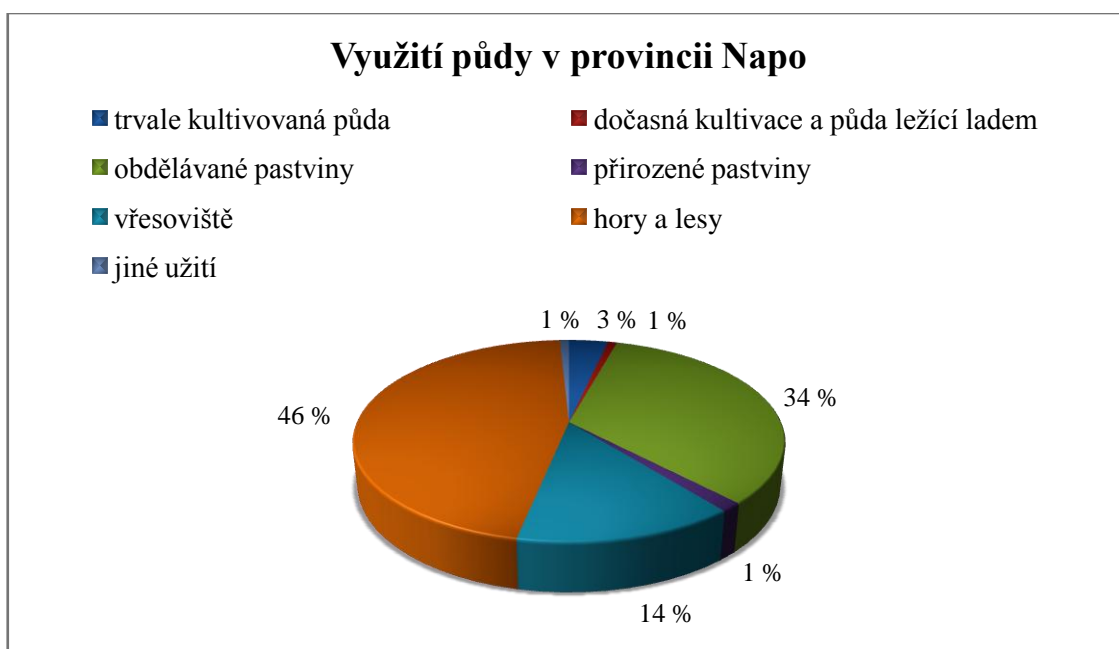
Mezi přírodní zdroje Ekvádoru i tohoto regionu patří ropa, ryby, dřevo a vodní energie. Největší přírodní nebezpečí představují četná zemětřesení, sesuvy půdy,

²⁰ První expedici do Amazonie vedl kapitán Gonzalo Díaz de Pineda v roce 1539.

vulkanická aktivita, záplavy a období sucha. Mezi současné nejpálčivější problémy však patří hrozby a nebezpečí spojená s lidskou aktivitou. Devastující je pro zemi a její ekosystémy deforestace, půdní eroze, dezertifikace, znečištění vody a znečištění související s těžbou ropy v oblasti Amazonie a na Galapágách, které Ekvádoru náleží. (CIA – The World Fact Book, 2015)

Co se týče využití a hodnoty půdy, tak se dá říci, že její cena stále stoupá. Celých 46 % provincie Napo tvoří hory a prales a celkem 67,52 % (8 468,88 km²) je zároveň chráněným územím. To však neznamená, že se nakládání s ní stává uvědomělejším a že se chráněná území rozrůstají. (Sistema Nacional de Información, 2011, 14) Celkové využití půdy znázorňuje graf níže.

Graf č. 1: Využití půdy v provincii Napo

Zdroj: autorka podle Sistema Nacional de Información, 2015

Zemědělství má význam z hlediska Ekvádoru zejména jako prvek posilující soběstačnost. Zásadní je tak především ve venkovských oblastech, kde žije většina domorodého obyvatelstva. Podle BusinessInfo.cz (2015A) v něm pracuje 80 % venkovského obyvatelstva, což je předpokládané procento pro rozvojové země. Na necelých 50 % půdy, která je obdělávaná, se pěstují banány, káva, kakao, rýže, brambory, yuka, maniok, tapioka, mango, kukuřice, cukrová třtina, soja apod. (CIA – The World Fact Book, 2015) Dle významu a podílu na tvorbě HDP je zásadní zejména produkce banánů, z důvodu světového prvenství Ekvádoru v exportu banánů, a dále pak

produkce kakaa a kávy. (BusinessInfo.cz. 2015A) V kantonu Tena jsou to kakao, wayusa, cukrová třtina, skořice a banány, což potvrzují jak samotní obyvatelé Ruku Samay, tak také úřednice lokální kaceláře Ministerstva turismu, která spojuje produkci některých plodin se zájmem turistů o tuto oblast „*pro Tenu je typická tzv. cesta wayusy, kakaa a skořice...Nížinatá oblast okolo Teny a Archidony je typická pro pěstování kakaa. Obecně se ví, že kakao pochází z Amazonie, takže tu vyrábíme jednu z nejlepších čokolád na světě Kallari. To samozřejmě souvisí s turismem.*“ (rozhovor se Susanou Daqui)

Komunita Ruku Samay, která disponuje 36 ha půdy, se nejvíce věnuje pěstování banánů, kakaa a yuky. Produkce však není obecně příliš vysoká, protože právě kakaovníky vyžadují poměrně hodně práce, na kterou všichni členové Ruku Samay nemají čas. Sklizeň se následně snaží prodávat ve městě, kde se výkupní cena kakaa a kávy pohybuje okolo 0,8 USD za libru (0,454 kg) a 2-3 USD za větev banánů. Nejvíce jdou ve městě na odbyt právě banány, kakao, mandarinky, pomeranče a papája. (rozhovor s respondentem č. 13) Zelenina není tradičním domorodým pokrmem, ale domorodci ji kupují především pro turisty. Sobě potom připravují nejčastěji rýži s velmi malou porcí zeleniny. Aktuálně však zeleninu i rýži musí kupovat ve městě, protože v pralesi je potřeba tyto plodiny pěstovat v krytém prostředí (ve skleníku). Komunita hovoří v souvislosti se zemědělstvím komunity také o zájmu pěstovat více kakaa a banánů, ale k tomu by bylo zapotřebí vykácet více pralesa. Vzhledem k citlivému vztahu domorodců k půdě, který spočívá v jejím chránění, se tak komunita zdráhá plantáž rozšiřovat. (5 respondentů ze 14) Na vykáceném pozemku by však komunita do budoucna chtěla pěstovat zeleninu jako například rajčata, cibuli, mrkev či papriky. Na projekt zaměřený na tzv. food security neboli potravinovou bezpečnost by tak mohla žádat příspěvek od státu. (rozhovor s respondentem č. 8)

5.2 Politika a demografie

Ekvádor je levicově orientovanou zemí prezidentského typu, s posledními prezidentskými volbami v roce 2013. Od roku 2007 je v čele země prezident Rafael Correa Delgado, který se v zemi snaží od svého zvolení implementovat program *Socialismus 21. století*. Correův vládní program je postavený na snižování příjmové nerovnosti, pozemkové reformě a investování do veřejného zdraví a vzdělání. Silná role

prezidenta se v zemi manifestuje nejen silnou centralizací moci do rukou exekutivy, ale také poměrně silnou cenzurou a vlivem exekutivy na masová média. (Human Rights Watch, 2015) Takový stav není pro Ekvádor vhodný, protože znemožňuje jednak rozložení moci do více složek a také vytváří bariéru pro opozici a občanskou společnost a její rozvoj. Ve spojení s vysokou korupcí a byrokracií v zemi, je tak Ekvádor zemí se značnými překážkami pro budoucí rychlý rozvoj směrem k západnímu vzoru.

Konkrétně korupce je podle organizace Transparency International dlouhodobě hodnocena velice špatně. Index vnímání korupce (CPI), který organizace pro svoje hodnocení používá, dosáhl v roce 2014 pouhých 33 bodů ze 100 (0 – vysoká korupce, 100 – žádná korupce), čímž se Ekvádor dostal na 110. pozici ze 175 hodnocených zemí. Zůstal tak v hodnocení za svými sousedy Peru a Kolumbií. (Transparency International, 2014)

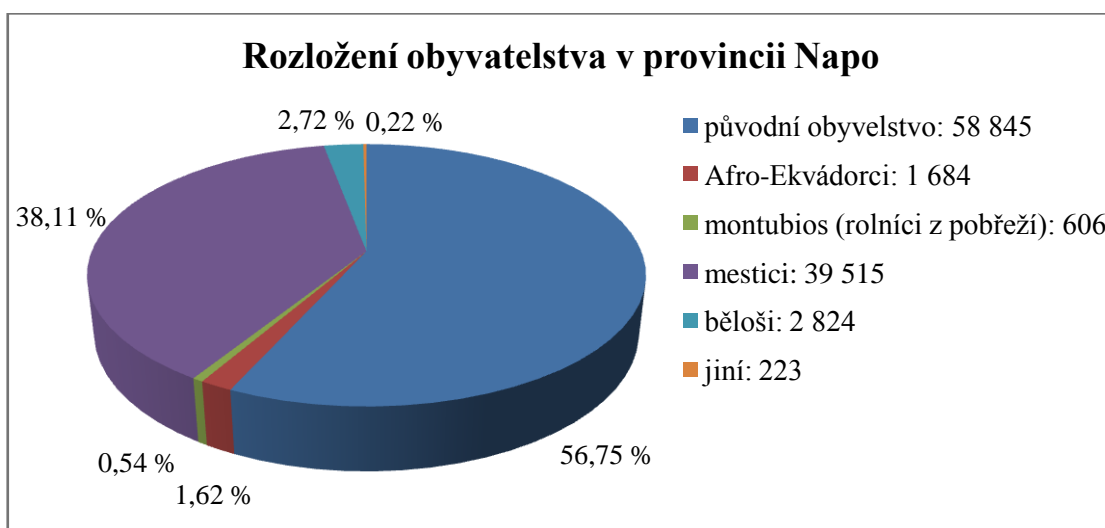
Autorka považuje důležité zmínit, že Ekvádor má od roku 2008 novou ústavu. Ačkoliv komplexní hodnocení ústavy přesahuje možnosti této diplomové práce, tak nová ústava zmiňuje dvě důležitá ústavní ustanovení, která úzce souvisejí s tématem diplomové práce. Těmito body jsou 1. právo státu na zabavení půdy a 2. práva přírody matky Země.

Právo státu na zabavení půdy se vztahuje k pozemku, který leží dva roky ladem a není „*produktivně využívaný*“. Právě produktivní využití není v ústavě dostatečně specifikováno, a proto je dle autorky v ohrožení jakákoli nezastavěná půda, která není využívaná pro těžbu nebo zemědělství. Americká PRS Group, která v roce 2014 zpracovala a otiskla „Ecuador Country Report 2014“, v této souvislosti také zmiňuje navyšující se problém „*ilegální těžby bez jakýchkoli dopadů*“ ve smyslu absence potrestání viníka. (The PRS Group, 2014) Kombinace mezer v legislativním rámci, slabých a zkorumpovaných soudů s obecně vysokou mírou korupce vytváří v Ekvádoru velmi slabé nejen investiční prostředí pro zahraniční subjekty, ale také z Ekvádoru dělá nestabilní zemi pro samotné její obyvatele. Práva matky Země (pachamama) se vztahují k přirozené nutnosti chránit přírodu a konceptu sumak kawsay (španělsky buen vivir, česky dobré žití). (Asemblea Nacional, 2008) Oba tyto koncepty (práva matky Země a sumak kawsay) teoreticky dávají přednost lidem a přírodě před ekonomickým profitem. Prakticky však Ekvádor vyvažuje své dluhy právě zaprodáváním a ničením přírody (viz rozhodnutí o těžbě v NP Yasuní), čímž si vytváří mezi domorodými obyvateli nepřátele. Snaha o začlenění konceptu práv matky Země a sumak kawsay do ekvádorské ústavy souvisí s domorodými povstáními v Ekvádoru v 90. letech, ale své počátky má již

v letech 80. Už tehdy docházelo k postupnému vzednutí hnutí původního obyvatelstva, které začalo vytvářet tlak na ekvádorskou politiku formou sdružování se do větších celků, spojováním se s nadnárodními organizacemi a sítěmi organizací, které bojují proti sociální a environmentální nerovnosti ve světě. (Stolle-McAllister, 2013, 30-31)

V Ekvádoru je těchto původních kultur celkem 14 společně s dalšími 13 národnostmi. Žijí zde tedy původní obyvatelé s mestiky, bělochy a tzv. afroecuatorianos (Afro-Ekvádorci). (Cañar, 2007: 10) Převážná část obyvatelstva v provincii Napo jsou potomci Inků, původní obyvatelé z kmene Kičua (Kichwa nebo také Runa), kteří mají podobný jazyk jako Kečuánci. Na rozdíl od Kečuánců, kteří obývají Andy, pochází Kičuánci z nížinaté Amazonie. Minoritními skupinami v tomto regionu jsou kmeny Oyacachi, Huaorani, Andoas, Shiviari, Zápara, Secoya, Saraguro a Kaňari. Původní obyvatelé představují 56,75 % (58 845 obyvatel) provinční populace.

Graf č. 2: Rozložení obyvatelstva v provincii Napo

Zdroj: autorka podle Sistema Nacional de Información, 2011, 11

Co se týče rozložení obyvatelstva mezi město a venkov, tak 62 % obyvatel žije v rurální oblasti a 38 % žije ve městech. Dříve se údajně žilo více v rurálních oblastech, v pralese. S postupným rozvojem těžebního průmyslu však bylo obyvatelstvo nuceno migrovat do měst. (INEC, 2015A)

Ačkoliv jsou Kičuánci relativně integrovaní do společnosti, hovoří španělsky a ti, kteří žijí blízko měst a jsou z mladší generace udržují styky nejen s domorodci, ale i s jinými vrstvami obyvatelstva, tak mezi domorodým obyvatelstvem, bělochy a mestiky

dochází k pnutí a vytvářejí se tak mezi nimi konfliktní linie. (Uzendoski, 2005, 14) To vede podle Stolle-McAllistera k fragmentaci společnosti, kterou přisuzuje rozdílu mezi komunitami tradičního obyvatelstva a smíšených, případně španělských potomků. (Stolle-McAllister, 2013, 29) V praxi se tyto rozdíly mohou projevovat různě, například jako šikana na domorodých dětech, které pocházejí z chudších poměrů, případně jejich rodiče žijí způsobem života, který se v majoritní společnosti vymyká (viz tradiční léčení nebo tradice nošení dlouhých vlasů). (fokusní skupina, 16.1.2014)

Podle autorky však fragmentování společnosti souvisí také s mezigeneračními neshodami, kdy zejména starší generace kritizují městský život svých potomků spojený s konzumací alkoholu a dojížděním za zábavou do měst, jakým je například i Tena. Tento styl života totiž následně vede ke ztrátě identity kičuánské komunity. (Uzendoski, 2005, 14) Ta je podpořena i faktem, že věkově tvoří více jak polovinu populace kantonu Tena děti a mladiství do 15 let. Druhou necelou polovinou jsou dospělí do 49 let, jen 8 % populace je starší 50 let a 3 % jsou starší 65 let. (INEC, 2015A) To vytváří v kantonu poměrně dobrý základ pro rozvoj a inovaci, ale už hůře se v tak mladé společnosti zachovává tradice. Hrozbou je také migrace, která by ztrátu identity ještě mohla urychlit. Ta však zatím není v oblasti příliš vysoká. Většina obyvatel, co se zde narodí, tu zůstává celý život a jen u 22 % je zaznamenaná migrace do ostatních provincií, například do Sucumbíos (3,5 %), Orellany (8,5 %), Pichinchy (5,2 %) případně do jiných ekvádorských měst (5,7 %). Věk migrantů se pohybuje ze 41 % mezi 21. a 30. rokem. Motivem bývá zejména hledání příznivějších podmínek pro život, vidina lepší práce nebo studium, což souvisí s ekonomickou charakteristikou Ekvádoru. (INEC, 2015A)

5.3 Ekonomika

I přes některá necitlivá řešení současné vlády, je Ekvádor zemí, které se daří za poslední roky poměrně úspěšně bojovat s chudobou. Jen od roku 2010 totiž klesl počet lidí žijící pod hranicí chudoby z 32,8 % na 22,5 % v roce 2014. (El Banco Mundial, 2015) I tak je však jedním z největších problémů, kterým země musí čelit, nerovnost. (Escribano, 2013) Podle OSN Ekvádor zaujímá prvenství v nejvyšší míře chudoby domorodých obyvatel v Latinské Americe. (United Nations – Economic and Social Council, 2011) Na potlačování chudoby, nikoli však nutně snižování nerovnosti, má

zřejmě vliv spojení lepšího přerozdělování celkového objemu HDP a zvyšování průměrné měsíční mzdy (478 USD). HDP se v průměru mezi lety 2009-2013 pohyboval na 4,4% růstu (obecně klesal), v roce 2014 dosáhl 5 % a jeho růst je pro období 2015-2019 odhadován na 4,8 % ročně, ačkoliv je aktuálně na pouhých 3,5 %. (Trading Economics, 2015A) HDP v paritě kupní síly byl v roce 2014 11 400 USD, což z Ekvádoru dělá zemi vyššího středního příjmu. V rámci srovnání tohoto ekonomického ukazatele tak hodnota HDP v paritě kupní síly od roku 2010 pouze stoupá. (Trading Economics, 2015B) Také inflace země se oproti předchozím letům snížila ze 4,2 % na 3,6 % v roce 2014. Oproti tomu státní dluh, který činil v letech 2009-2013 v průměru 0,64 mld USD, se v roce 2014 ještě zvýšil, a to na necelou miliardu USD (0,9 mld USD). Ekvádor má však především velké externí dluhy, které dosáhly v roce 2014 téměř 22 mld USD. (CIA – The World Fact Book, 2015) Ekvádor své dluhy nabyl také díky několika půjčkám jako například od Světové banky nebo Mezinárodního měnového fondu a zejména spoluprací s Čínou. Zvýšení dluhu má zřejmě za následek to, že vláda zvyšuje tlak na otevření nových oblastí pro těžbu ropy. Příkladem může být nejznámější ekvádorský NP Yasuní. Do budoucna se tak dá očekávat splácení dluhů skrze zásoby v těžbařském průmyslu a skrze investice v energetice.

Podle základního rozložení ekonomiky na primární, sekundární a terciární sektor tvoří zemědělství 6 % HDP, průmysl 34,4 % a služby 59,6 %. (CIA – The World Fact Book, 2015) Český server BusinessInfo.cz (2015A) upřesňuje, že se turismus podílí na HDP 12,1 % a to zejména díky ekoturistikce v pobřežním pásmu a ve vnitrozemském pralese. Toto procento není zanedbatelné, a proto by měla vláda přikládat ekoturismu možná větší váhu než doposud a měla by se ho snažit více propagovat a chránit před ostatními vlivy a jevy.

Co se týče exportu země, tak nejvíce země podle údajů z roku 2013 exportuje do USA (44,6 %), Chile (9,9 %) a Peru (7,5 %). Mezi nejvíce poptávané ekvádorské komodity potom patří ropa, banány, řezané květiny, kakao, káva, dřevo, ryby a krevety. Naopak nejdůležitějšími importními partnery jsou USA (29,1 %), Čína (12,9 %), Kolumbie (8,5 %), Panama (6,8 %) a Peru (4,1 %). Poměr exportu a importu je relativně vyvážený. Objemově však převažuje export (27,3 mld USD vůči 25,7 mld USD). (CEPAL, 2015)

Podle „Ecuador Country Report 2014“ není Ekvádor příliš úspěšný v lákání investorů do své země. Dobré vztahy má zejména s Venezuelou a s Čínou. O těchto partnerech se však odborníci domnívají, že nejsou pro Ekvádor dostačující, a proto by

měl Ekvádor hledat obchodní spojence i v jiných zemích. (The PRS Group, 2014) Faktem však zůstává, že právě Čína je největším obchodním partnerem Ekvádoru od roku 2008 a to díky jejím investicím v zemi v hodnotě 10 mld USD v oblasti ropného průmyslu, stavebnictví a financí. (CIA – The World Fact Book, 2015) Místní však z takové spolupráce příliš nadšeni nejsou, protože se tak do země dostává „*spousta nekvalitního zboží*“ a „*tím, že ropovody dobře netěsní, ropa uniká do přírody, kterou ničí, a stát stojí obrovské peníze ropovody měnit*“. (rozhovor s respondentem č. 1) Hlavními oblastmi, kam směřují zahraniční investice, jsou těžba nerostných surovin, finanční služby, zpracovatelský průmysl, stavebnictví a obchod. Státní investice směřovaly v předchozích letech především do školství a zdravotnictví. (BusinessInfo.cz (2015A))

Podle Ministerstva zahraničních věcí ČR (2013) je současně největším poskytovatelem rozvojové spolupráce v Ekvádoru EU (30 mil. EUR ročně). Podle něj ekvádorská vláda v uplynulých letech „*vysílala rozporuplné signály ohledně zájmu o obnovení vyjednávání o přistoupení k Mnohostranné obchodní dohodě mezi EU a Peru resp. Kolumbií*“. Na politické úrovni však prezident Rafael Correa deklaroval vůli jednání otevřít, jelikož „*pro Ekvádor nevidí jinou alternativu*“.

Celkově tak lze Ekvádor popsat jako zemi spíše ekonomicky stagnující vzhledem k výšce celkových dluhů této země. Ekonomický růst tak lze přepodkládat případně až po jejich splacení či alespoň částečném odpuštění. Aktuální ekonomický stav svazuje zemi také politicky; ekonomické zájmy jsou totiž v přímém rozporu se zájmy environmentálními a do jisté míry také sociálními, ačkoliv se vláda mezi nimi snaží hledat kompromis, který by vedl k udržitelnému rozvoji Ekvádoru.

5.4 Těžba a její dopady

Těžbu jak obnovitelných, tak neobnovitelných zdrojů (zejména ropy a dřeva) autorka v této práci zmiňuje z hlediska jejího značného vlivu nejen na ekvádorskou ekonomiku, životní prostředí, ale také na rozhodování, život a rozvoj obyvatelů země včetně obyvatelů Ruku Samay a kantonu Tena, ke kterému komunita patří. Z hlediska dopadu a rozsahu je zcela jistě největším ohrožením pro komunitu těžba ropy.

Těžba ropy je údajně spjatá s příchodem křesťanství a Jezuitů do Ekvádoru v roce 1953. Jezuité přišli do Ekvádoru jako misionáři, kteří měli nejenže obrátit

původní obyvatelstvo na víru a tzv. ho „civilizovat“, ale měli také připravit půdu pro nadnárodní těžařské společnosti a jejich vstup do země. V Napu a oblasti Teny se první misionáři objevili v 60. letech a těžařské společnosti následně v roce 1970, kdy zde byla těžba započata. (Jaramillo de Mora, 2012, 27-29)

V tomto období se turismu v regionu mnoho lidí nevěnovalo, ale toto místo bylo známé právě z důvodu působení misionářů, tzv. kaučukových baronů a půdních kolonizátorů. Kolonizace byla podpořena zemědělskou reformou, která v 60. a 70. letech nabádala osadníky z jiných částí Ekvádoru, aby se do této řídké osídlené oblasti přesídlili. Tím se začala přetvářet i společnost, protože rázem přibylo mestiků, kteří začali tvořit v Teně značnou část obyvatelstva. Později v 80. letech do Teny začínali přijíždět turisté, i když v té době místní turistické agentury neexistovaly. Ty začaly vznikat až jako reakce na zneužívání místních obyvatel těžařskými společnostmi, které toužily po informacích z komunit. Koordinátor nejstarší agentury v Teně vzniklé v roce 1993 toto období komentuje slovy: *„V té době přicházelo do této oblasti mnoho společností, které se snažily místní obyvatele využívat. Místní lidé neměli z jejich fotografování a návštěv vůbec žádné výhody. Za poskytování informací, fotografování a podobně dostávali buď vůbec nic, nebo nějaké sladkosti a sušenky. Byly to těžařské společnosti, které takto přicházely do komunit nebo lidé, kteří následně fotografie a informace z komunit těžařským společnostem prodávali.“* (rozhovor s Cesarem Cerdou) I přes mnohonásobně lepší situaci a rozvoj cestovního ruchu (zejména ekoturismu a zážitkového turismu) však regionu hrozí směřování naprosto odlišným směrem, který souvisí s rozvojem ropného a dřevařského průmyslu. (Beahm, 2011)

Ropný průmysl má v Ekvádoru pro někoho spornou, pro jiného dokonce tragickou minulost, proto jen diskuze o těžařském průmyslu vyvolává v místních lidech velké emoce. (Sawyer, 2004). Minulost Ekvádoru je totiž spjatá s americkou těžařskou společností Texaco Petroleum Company (nyní známá jako Chevron Corporation), která operovala zejména v oblasti Oriente – Lago Agrario v letech 1964-1990 a zanechala za sebou kontaminované území o rozloze asi 4 400 km². To vedlo k celé řadě zdravotních problémů u místních lidí, kteří společně s lídry domorodých komunit a pod záštitou nadnárodních organizací jako Amazon Watch společnost žalovali. (BBC, 2014) Je odhadováno, že kvůli kontaminaci zemřelo minimálně 1 400 lidí, 30 krát se zvedlo u místních rakovinové onemocnění a různé zdravotní týmy zmonitorovaly značný nárůst přirozených potratů, porodních defektů, kožních onemocnění a neurologických poruch. (The Huffington Post, 2010)

Vzhledem k tomu, že Ruku Samay leží jen pár hodin cesty od oblasti Lago Agrario a stopy po předchozí těžbě ropy lze nalézt také jen ve vzdálenosti 4 km od komunity a v bezprostřední blízkosti pozemku Života postaru o.s. (viz příloha č. 5), tak je obava o znovuobnovení těžby u místních pochopitelná. Zvláště v době, kdy vláda i po tomto skandálu schválila těžbu v NP Yasuní a celkově jsou „nevyužití“ rezervy ropy odhadovány na 7,2 mld USD. (International Business Times, 2013) Ačkoliv je Ruku Samay a většina obyvatel v jejím okolí (Río Blanco apod.) striktně proti těžbě, tak jednotlivci přiznávají, že znají ve svém okolí jedince, pro které je finanční nabídka těžařských společností lákavá. Ti tvrdí, že nevidí jinou variantu, jak v lokalitě přežít a jak nechat své děti studovat ve městě, kde je život nákladnější. Za účelem větší informovanosti byl v prosinci 2013 uspořádán v komunitě Río Blanco seminář, kam byli sezváni lídři okolních vesnic (viz kapitola 6.1). Místní však přiznávají, že je nesmírně unávné co pár týdnů (a někdy i dnů) čelit nátlakům těžařských společností.

Těžba ropy objemově od roku 2010 stoupá, což je důsledek výše zmíněných dluhů země. V předchozích letech se na tvorbě HDP podílela 13,9 % (2012), 12,1 % (2013) a 10,7 % (2014). (CEPAL, 2015) Podle dostupných dat od roku 1994 těžba ropy zažila svůj největší propad v roce 2005 a vrcholu dosáhla v roce 2006. (Trading Economics, 2015C)

Co se týče dřevařského průmyslu, tak legální těžba dřeva je v Ekvádoru odhadována na 400 tisíc m³ ročně. Bohužel se však ukazuje, že poptávka převažuje nad nabídkou, což vede k ilegální těžbě v zemi. Právě ta měla být od roku 2008 kontrolována pomocí vládního programu *Socio Bosque* (Partner les). Tato iniciativa se však bohužel ukázala jako neúčinná. Mezi lety 2011 a 2012 byl v provincii Napo a Orellana provedený rozsáhlý výzkum, kde experti dotazovali 226 domácností. Ten odhalil, že příjem z těžby dřeva tvoří 16 % celkových příjmů rodin. Z toho 20 % bylo zapojených do tzv. řetězové těžby, která spočívá v překupování dřeva a ilegální aktivitě. Dopad těžby, který vede k nenávratnému devastování přírody, se tak snaží Ekvádor kompenzovat implementací environmentálních projektů. Jako příklad lze uvést rozvojový projekt EU, který v letech 2005-2009 vedl k vysázení 1000 ha nového lesa. (Mejía et al., 2014)

5.5 Kultura a tradice šamanismu

Pro pochopení aktuální situace Ruku Samay v kontextu Ekvádoru je velmi důležité také zmínit tradice, které kičuánská kultura praktikuje a které se v současné době v Amazonii vytrácí důsledkem změny životního stylu, který se čím dál více připodobňuje západnímu stylu života. Právě kultura a moudrost spojená s bohatými znalostmi o přírodě a Zemi je totiž to nejcennější, co by měli chránit jednak Kičuánci samotní, ale co by měla podporovat také vláda Ekvádoru a mezinárodní společnosti. Právě skrze alternativní turismus se Ruku Samay snaží svoji kulturu uchovávat, ale vliv města pro praktikování a předávání tradic nevytváří zrovna vhodné podmínky. Jeden z respondentů důležitost předávání těchto tradic komentuje slovy: „*Je důležité pochopit hloubku Ruku Samay. Poznat jeho podstatu... Ruku Samay jsou pro mě energie, kterých si vážíme, staré pradávne energie kultury našich předků.*“ (rozhovor s respondentem č. 7)

Kičuánci si svoji moudrost předávají po generace a své děti učí v první řadě respektovat vše, co v přírodě mohou najít. Respektovat vše živé a vše co příroda vytvořila (co vytvořila matka Země nebo také pachamama) se děti učí také intenzivní práci se strachem, který se snaží transformovat na respekt. Kičuánci k tomu užívají kromě klasické výchovy založené na mluveném slově a tvrdé práce v pralese také posilňování ducha skrze práci s chilli papričkami, tabákem, kopřivami a ayahuascou („liánou duše“).

Chilli papričky jsou typickou jihoamerickou plodinou, která podle kičuánské tradice v sobě nese nesmírné množství tzv. ohnivé energie (energie elementu ohně), který dává člověku sílu a to především na psychické úrovni. Esence z chilli papriček se aplikuje do očí a to dětem již od útlého věku (většinou již novorozeňatům). Jedná se o rituál, který provádí většinou nejstarší žena či muž, který se zrovna v komunitě nachází. A děje se tak obvykle velmi brzy ráno (4. hodina ranní). Následující proces se liší, ale cílem je udržet pozornost na svoje vlastní nitro a vnitřní sílu a nesoustředit se na bolest, která po aplikaci papriček přichází. Chilli papričky se aplikují také jako trest a výchovná metoda vedoucí k síle ducha. Z podobných důvodů se používá také tabák do očí.

Tabák je rostlinou, kterou používají domorodci nejvíce v kapalně formě (ale také například jako masť) a to buď jako ceremoniální nápoj, nebo se v kapalně formě aplikuje do očí případně do nosní sliznice. Obecně má však hlubší účinek a to ten, že se

při jeho aplikaci nebo požití jedinec může také tzv. očišťovat od negativních energií (například zvracením).

Nejběžnější rostlinou, kterou domorodci používají také proti únavě nebo lenosti jsou amazonské kopřivy, které mají na rozdíl od českých kopřiv mnohem větší žahavé účinky a jejich stonek je posetý ostny. Kopřiva se také užívá například jako prevence revmatických onemocnění, jako léčba na bolest, atd.

Z hlediska západního přesvědčení a medicíny je nejkontroverznější zřejmě ayahuasca, což je liána a jeden z druhů etheogenů, jejichž účinky vysvětluje kapitola zaměřená na turismus za účelem léčení. Ayahuasca se používá výhradně za přítomnosti zkušeného yachaka (šamana), který ceremonii vede. Obecně jsou její účinky velmi odlišné a vždy záleží na její přípravě (čištění a vaření), aktuálním rozpoložení přijímajícího a na prostředí, ve kterém se ceremonie odehrává. Celkové účinky jsou velmi komplexní, ale důležité je zmínit, že tyto ceremonie a kičuánské tradice mají svoji nenahraditelnou hodnotu také pro západní civilizaci, která tyto ceremonie využívá pro svůj osobní rozvoj a pro léčení nejrůznějších druhů nemocí od psychických poruch až po drogové závislosti. (Český rozhlas, 2014)

Kultura a tradice šamanismu zažívá konkrétně v komunitě Ruku Samay určitý přerod. Ačkoliv starší členové jsou nakloněni jejímu předávání v plné formě včetně všech výchovných metod, které nunto říct, v praxi nejsou tak drsné, jak vypadají (osobní zkušenost autorky), tak někteří mladší členové a komunity cítí v tomto ohledu nejistotu, která se manifestuje také v jednotlivých výpovědích respondentů: „*Nechci, aby vše, co se dělo mně, se dělo také mým dětem (chilli do očí apod., pozn. autorky). Chci se k nim chovat jinak. Ale na druhou stranu jsem ráda, že náš otec byl na nás přísný. Kdyby nebyl, tak kde bychom dnes byli? ...Ale také vidím, že mí sourozenci se dost změnili a mění. Například dříve jsme děti učili strachem, ale teď už to tolik neděláme. Teď je učíme tím, že s nimi o všem mluvíme.*“ (rozhovor s respondentem č. 12) Dále respondent dodává: „*...mám teď dceru. Chtěla bych, aby se naučila kičuánsky a medicínu. Už nemáme toho stejného ducha, co předtím. Chci ale, aby se to vrátilo a aby moje dcera byla zdravá, šťastná a znala své kořeny.*“

Obecně však lze říci, že právě kultury si Kičuánci velmi váží a uvědomují si, že díky turismu ji mohou dále udržovat a naopak pokud by byli nuceni skrze rozmach těžařského průmyslu oblast opustit, pak by její praktikování ve městě nemělo takovou sílu. Za zmínku také stojí uvést, že na jednotlivé ceremonie stejně jako na komunitu samotnou mají vliv také negativní energie, před kterými se yachakové rituálními

způsoby snaží chránit a které se nacházejí v odlišných formách jak v pralese, tak ve městě. Tyto energie jsou mj. produktem tzv. zlých šamanů, kterých je v oblasti většina (minimálně 70 %) a kteří užívají energie, aby škodili svým konkurentům, případně využívají své klienty k tomu, aby z nich čerpali jejich vlastní energii.

Porozumění kultuře domorodců, vzhledem k výše uvedenému, není pro lidi vychovávané v západní kultuře jednoduchý úkol. Zjednodušeně lze však vnímání energií členy Ruku Samay popsat jako velmi citlivý (empatický proces), který pracuje s různými formami energie. Kromě toho také domorodci užívají až čtyři tisíce léčivých rostlin, jejichž přípravu a užití znají nazpaměť.

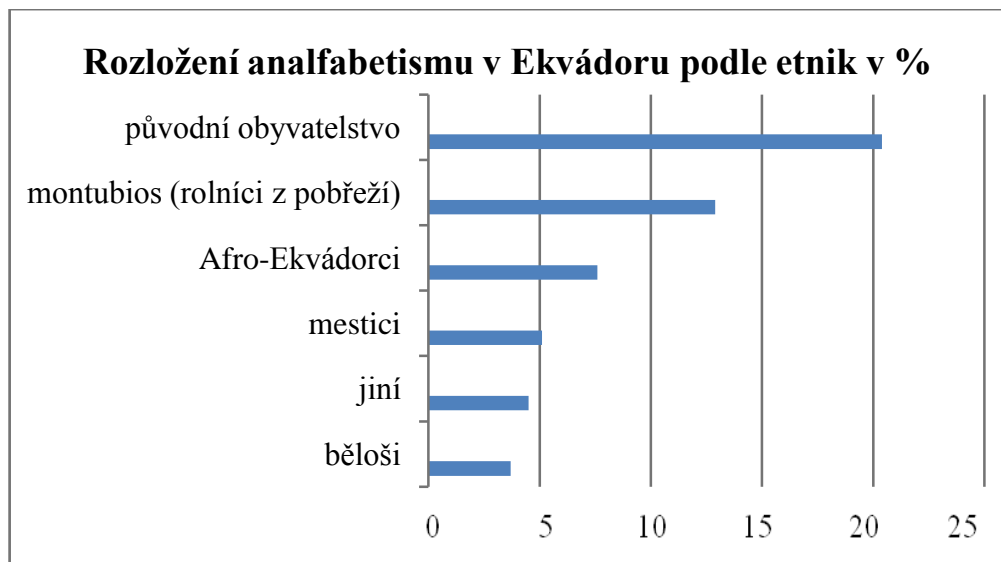
5.6 Vzdělávání

Vzdělávací systém, který zajišťuje Ministerstvo školství Ekvádoru, je velmi odlišný od kičuánské výchovy a kultury. I on však zažívá od roku 2008 značný přerod. Tato změna souvisí především s nastolením politiky prezidenta Rafaela Correy a závazáním se k naplnění cílů tisíciletí (MDGs). Společně s vydáním „Organického zákona interkulturního vzdělávání“ (la Ley Orgánica de Educación Intercultural, LEOI) v roce 2011 a „Národního plánu na dobré žití 2009-2013“ (el Plan Nacional Para el Buen Vivir 2009-2013) vznikl „Projekt institucionálního vzdělávání“ (el Proyecto Educativo Institucional, PEI), který představuje reflexi ekvádorského vzdělávání a nové strategické plánování vzdělávání ekvádorské mládeže do budoucna. (Burgos et al. 2013) Ačkoliv strategie zmiňují inkluzi všech etnik a reagují tak na poslední statistiku z roku 2010, kde se celková negramotnost domorodého etnika (u obyvatel nad 15 let) pohybovala na 20,4 %, tak se členové Ruku Samay nedomnívají, že stát počítá s individuálním přístupem k jednotlivým entikům a učení domorodých jazyků, které jsou pro budoucí zachování jejich kultury zásadní: „*V Ekvádoru chce teď vláda udělat tzv. školy milénia, což bude hodně kontrolovaný a strukturovaný typ školy.*“ (fokusní skupina, 5.1.2014) Dále členové komunity dodávají: „*V první řadě je důležité, aby děti nezapomněly na to, z jaké kultury pochází, aby nezapomněly náš jazyk a také aby se naučily něco z toho, jak se žije ve městě, co se tam děje, jak používat počítač, jak pracovat s internetem... a taky by se měly učit cizí jazyky.*“

Gramotnost Ekvádoru stoupla právě v roce 2010 na 93,2 %, přičemž mezi 6,8 %

negramotných jsou všechny složky ekvádorské společnosti (viz graf níže) a podle pohlaví lehce převažovala nevzdělanost žen (muži 6 % a ženy 8 %).

Graf č. 3: Rozložení analfabetismu v Ekvádoru podle etnik v %

Zdroj: autorka podle INEC, 2015B

O aktuálním školství mluví místní jako o relativně dostačujícím: „*Normální škole v Río Blanco, kam chodí moje děti teď, bych dal tak známku 3,*“ (rozhovor s respondentem č. 5) který podobně jako ostatní postrádá výuku praktických dovedností a také výuku domorodých jazyků na většině škol: „*Všichni sice nejsou z kičuánské kultury, ale je nás tam dost, vlastně většina. Ale skoro nikdo neumí mluvit. Neučíme se to. Já se ale kičuánsky naučit chci.*“ (rozhovor s respondentem č. 14) Na otázku, jakou by si členové Ruku Samay představovali náplň (osnovu) ideální školy, pak členové komunity odpovídají: „*Ve městě se děti učí jen z knih, učí se teorii. To, co říká můj bratr je, že bychom je ale měli učit, co se ve městě děje ve skutečnosti. Jak nás ovlivňuje těžba ropy nebo co dělá kontaminace v běžném životě. Učit to prakticky. Když je budeme učit prakticky, tak to můžou potom dále rozvíjet nebo se lépe bránit. Taky je důležité sdílení zkušeností. Takže když by přijel sem nějaký cizinec, tak by jim mohl vyprávět o tom, jak funguje jejich země a jejich systém a podobně. Aby ty děti vlastně měly otevřenou mysl a srdce a mohly se samy rozhodnout, jakou cestou chtějí jít. Taky aby vznikl prostor, kde jim můžeme říkat naši historii, předávat naši moudrost.*“ (fokální skupina, 5.1.2014) Jiný rodič potom v osobním rozhovoru poukazuje na základní výhodu klasické školy, kterou je čtení, psaní a počítání. (rozhovor s

respondentem č. 12) Svorně však všichni souhlasí s názorem, že je třeba „učit malé děti, jak se žilo dřív.“ (rozhovor s respondentem č. 7)

Co se týče restrukturalizace vzdělávání, vláda se snaží kromě zakládání nových škol, které by měly mít standardizovanou osnovu (bez výuky domorodých jazyků) motivovat rodiče k posílání svých dětí do školy také programem zaměřeným na výživu, který je cílený zejména na zvýšení školní docházky u venkovských dětí. V praxi potom tento příspěvek pro konkrétního žáka spočívá v obdržení snídaně zdarma po jeho příchodu do školy. (Ministerio de Educación, 2015A) Důraz přitom vláda klade na poskytnutí bezplatného vzdělání všem bez rozdílu sociálního postavení nebo etnického původu. Úroveň vzdělávacího systému se také Ekvádor snaží navýšit povinným nošením školních uniforem a zlepšováním technického, sportovního i kulturně zaměřeného vybavení skrze již zmiňované školy milénia (las Unidades Educativas del Milenio). Ministerstvo školství na svém webu uvádí, že těchto škol bylo založeno za roky 2012 a 2013 celkem 37. (Ministerio de Educación, 2015B) Jednu z těchto škol chce vláda zavést také v sousední komunitě Río Blanco, která i přes své omezené poměry (pouze jedna učebna pro všechny žáky komunity) však aktuálně má ve výuce zaintegrovanou výuku kičuánštiny. Ta by jinak žákům s otevřením nové školy odpadla: „*Chtějí udělat jednu takovou školu i tady v Río Blanco. Dokonce se tam nebude dát učit ani kičuánština... Máme svá práva jako domorodci, ale Río Blanco nic o těchto právech neví a mají strach se o ně zajímat a postavit se proti vládě. Myslí si, že vláda potom přijde, školu zavře a děti se nedostanou na střední školu. Ale přitom každý kmen má právo své děti učit svoji kulturu. Tady v okolí ale žádná taková škola není. Vím jen o pár školách na pobřeží v Tumbacu a Pestalozzi, které fungují na tomto principu.*“ (fokusní skupina, 5.1.2014) Proto obyvatelé Ruku Samay do budoucna neuvažují, že by své děti, které aktuálně studují ve městě Tena, kde je škola na vyšší úrovni, poslali do nově zřizované školy milénia. Ta by sice byla pro děti dostupnější, ale neměli by na ni zaručenou výuku mateřského jazyka svých rodičů.

5.7 Rozvojové strategie cestovního ruchu

Současný stav alternativního turismu a jeho plánování do budoucna vystihuje již zmiňovaná vládní strategie Ministerstva turismu s názvem „Plan Estratégico de Desarrollo del Turismo Sostenible en Ecuador hacia el año 2020 – PLANDETUR

2020“. Cílem tohoto dokumentu je zmapovat klíčové aktéry v oblasti cestovního ruchu, zachytit jeho současný stav a vytvořit pro jeho rozvoj takové nástroje, aby, aby byl tento model dlouhodobě udržitelný. (Cañar, 2007, 18) Právě PLANDETUR je jeden z prvních ucelených strategických dokumentů, které vláda Ekvádoru vydala. Ještě před rokem 2005 totiž žádné podobné dokumenty neexistovaly. Ekvádorská vláda nepoužívala ani žádné ucelené mechanismy, které by se snažily turismus regulovat nebo podporovat. Jediný subjekt, který se turismu věnoval, byli členové akademické půdy, kteří se snažili vývoj turismu zachycovat a předpovídat. První v Ekvádoru začali v oblasti cestovního ruchu podnikat soukromníci, až později se zapojil i stát a ostatní subjekty. (Cañar, 2007, 4)

Ministerstvo turismu rozděluje Ekvádor na čtyři hlavní oblasti (1) Galapágy, (2) pobřeží, (3) Andy a (4) Amazonii, přičemž tyto zóny dělí na dalších 9 částí, které odrážející specifika každého tohoto regionu. Vzhledem k tomu, že se Ekvádor řadí mezi 17 nejrozmanitějších zemí světa, tak je přirozené, že nelze vytvářet jednotnou strategii pro celou zemi. Obecnými trendy, které strategie zachycuje, je fakt, že nejvíce turistů vyhledává místa se zachovalou přírodou (29,5 %) a na druhém místě jsou pláže (29,1 %). (Cañar, 2007, 12) Konkrétně provincie Napo a kanton Tena se ve strategickém plánování objevuje jako tzv. cesta wayusy a cukrové třtiny. (rozhovor se Susanou Daqui) Vláda se tak Tenu snaží prezentovat velice komplexně. Brožura Ministerstva turismu odkazuje na přírodní bohatství (NP, kaskády a vodopády, cesty do pralesa), zážitkovou turistiku (kayaking, rafting, canyoning), ekoturistiku (biodiverzitu fauny i flóry) i kičuánskou tradici prezentovanou skrze komunitní turismus nebo pěstování kaka. (Ministerio de turismo, 2010)

Celkově lze tedy shrnout, že strategické plánování turismu v Ekvádoru je tzv. v plenkách, a proto není příliš překvapující, že vláda nemá ještě vytvořený jasný názor na budoucí podporu alternativního turismu v zemi. Její nejasný postoj vůči alternativnímu turismu se odráží jak v politickém (legislativním) prostředí země, tak také v prostředí ekonomickém. Konfliktní linie priorit má své příčiny také velmi pravděpodobně v etnické různorodosti země, která je spíše uměle potlačována, než aby byla podporována. To dokládá také dlouhodobě nedostatečně podporovaná kulturně-vzdělávací variabilita ekvádorského národa.

6 NÁVRH ROZVOJOVÉ STRATEGIE PRO RUKU SAMAY

Poslední kapitola této diplomové práce analyticky zpracovává sesbíraná data a vytváří tak rozvojovou strategii komunity. Ta čtenáři podává obraz o zainteresovaných subjektech (stakeholders) a akcentuje silné i slabé stránky komunity a jejich působení v oblasti alternativního turismu. Zaměřuje se také na hodnoty a přání jednotlivých členů komunity do budoucna a jejich návrh případného financování rozvoje komunity. Strategie vychází z metodiky projektového cyklu a jeho formulační fáze, která je teoreticky vysvětlená v kapitole 2, a identifikuje komunitu a její práci v turismu podle teoretických poznatků komunitního rozvoje a alternativního turismu z první části práce (kapitoly 3 a 4).

6.1 Analýza zainteresovaných aktérů

Pomocí pozorování, rozhovorů v okolí Ruku Samay a ve městě Tena si autorka postupně vytvářela obraz, jaký subjekt má jaký vliv na komunitu a jaké vztahy mezi jednotlivými zainteresovanými subjekty panují. Cílem následující kapitoly je tedy tyto vztahy popsat a vyjádřit ve vztahovém schématu – situační analýze zaměřené na mapování zainteresovaných aktérů. Autorka v této části cituje nejen zainteresované subjekty, ale také vyučující akademické sféry (Katalinu Almeida z PUCE), kterou nepovažuje za zainteresovaný subjekt, ale její nadhled považuje za objektivní vyjádření někdy dosti protichůdných názorů komunity a vládních subjektů.

Zainteresovaných subjektů bylo identifikováno celkem 15 včetně **Ruku Samay**. Nejužším spolupracovníkem komunity je Život postaru o.s. a turisté, kteří se přijíždějí do komunity buď léčit nebo je zajímá komunitní druh turismu či ekoturismus. **Turisté**, kteří komunitu vyhledávají, jsou typickými alternativními turisty, kteří přijíždějí v menších skupinách a jen několikrát do roka se komunita stará o větší skupinu. Celkem tak podle odhadu komunity do Ruku Samay přijíždí 100-120 turistů ročně (rozhovor s respondentem č. 2), z čehož většina jsou studenti. Skupiny nebývají národnostně smíšené, ale do komunity jezdí turisté z ČR, jejichž příjezd zajišťuje Život postaru o.s., dále komunitu navštěvují především turisté z Belgie, Německa, Velké Británie a Spojených států amerických. Jedná se většinou o bilaterální spolupráci Ruku Samay - vysoké školy. Ačkoliv podle slov jednotlivých respondentů jsou turisté ohleduplní a

spolupráce funguje, tak se objevují i problémy (viz kapitola 6.2), které narušují život v komunitě.

Život postaru o.s. jakožto nejbližší spolupracovník komunity vznikl na základě impulsu dvou členů komunity jako občanské sdružení v roce 2012. Jeho posláním je zachování tradičního způsobu života indiánů a záchrana tamější vegetace skrze snahy o vytvoření přírodní rezervace z území, které je konstantně ohrožováno těžařskými společnostmi. Spolek si také klade za cíl rozšiřovat povědomí o dění v ekvádorské části Amazonie, a tak společně s komunitou do této oblasti přiváží také české turisty, jak již bylo zmíněno výše.²¹ Samotná komunita se sice už řadu let žije alternativním turismem, nicméně díky organizaci Život postaru o.s. si začala znatelněji uvědomovat, jak může skrze turismus ovlivňovat smýšlení a chování vůči přírodě nejen jedinců, ale i větších skupin a lidí v okolí a jak se může bránit proti vlivu ostatních subjektů v oblasti. Vazba Života postaru a Ruku Samay se v roce 2015 ještě o něco prohloubila, což je zapříčiněno realizací projektu na dovoz wayusy (tradičního kičuánského odvaru z listu *Ilex gauysey*) do ČR. V prosinci 2013 také Život postaru o.s. finančně a organizačně přispěl na setkání domorodých představitelů z oblasti Napo, které se konalo v komunitě Río Blanco. Záměrem bylo předat místním lídrům komunit zkušenosti s hájením práv indiánů a snažit se obnovit myšlenku pospolitosti spíše než soutěže mezi **jednotlivými komunitami v okolí Ruku Samay**. Seminář vedl vyhlášený právník a bojovník za domorodá práva Alberto Wilson. Život postaru o.s. na svém webu konkrétně napsal, že *„to, co v současné chvíli Amazonii nejvíc chybí, jsou zkušenosti a informace. Zákony Ekvádoru sice zaručují domorodým obyvatelům mnohá práva, ale místní lidé všechny své právní možnosti neznají. Vzhledem k celkové neinformovanosti, ceně a špatné dostupnosti právních služeb v pralese se pak nedokážou svých práv v akutní situaci efektivně domoci. Dalším faktorem jsou chybějící osobní zkušenosti ohledně dlouhodobých ekologických i ekonomických dopadů těžby, extenzivního zemědělství a elektrifikace. Indiáni si jednoduše neumějí představit, kam je tyto kroky dovedou v horizontu mnoha let.“* (Život postaru, 2013B) Život postaru o.s. k tomu dodal, že *„starší a zkušenější členové kmene mají velikou autoritu. Když se rozhoduje o důležitých věcech, sejde se velký počet lidí. Často dosti bouřlivé debaty probíhají obvykle po*

²¹ V ČR Život postaru uspořádal řadu přednášek na téma života v Amazonii, lidských práv domorodých obyvatel, zachráněná pralesa, apod. Podle webových stránek se cíle spolku dají rozřadit do čtyř kategorií: (1) Vytvořit chráněnou oblast, (2) Chránit a sázet stromy, (3) Pomoci místním domorodým indiánům a (4) Vybudovat léčebné centrum v pralese, čímž je myšleno rozvíjet alternativní turismus a léčení a nadále zvát do Ruku Samay turisty-klienty ze zahraničí. (Život postaru, 2013A)

několik dní. Mezi závažnými diskuzemi se lidé baví, jedí, zpívají a tančí. Je to jiné, než obvyklá komunikace u nás. Chcete-li v pralese skutečně něco vyjednat, musíte uspořádat pořádnou hostinu pro všechny.” (Život postaru, 2013B)

Ruku Samay se snaží opětovně navazovat kontakt také se svojí geograficky i rodinnými vazbami nejbližší **komunitou Río Blanco**, která je vzdálena 10 minut chůze od Ruku Samay. Ruku Samay se od ní odpojilo v roce 1999. Povaha vztahu je poměrně komplikovaná a v zásadě se dá určit jako konkurenční a soutěživá, protože obě komunity se zabývají stejnou formou turismu. Dříve spolu také spolupracovaly jak v turismu tak také na jiných projektech, i přestože komunita neplatila příliš vysoké mzdy a vydělané peníze z turismu neuvážlivě utrácela za nepotřebné věci. (rozhovor s respondenty č. 1, 2, 8 a 9) Nakonec celá spolupráce vyvrcholila tím, že komunita nechtěla, aby v ní pracovaly děti zakládajících členů Ruku Samay, k čemuž se jedna z respondentek vyjadřuje: *„...když děti vyrostly, hledali jsme pro ně s manželem uplatnění a přáli jsme si, aby s námi pracovali v Río Blanco... ale komunitě se to nelíbilo a nenechala je tam pracovat.* (rozhovor s respondentem č. 8) Jiný respondent, který s komunitou žije od roku 2009, dodává, že se *„tím pádem rozhodli odtrhnout od Río Blanco a založit si svoji vlastní komunitu a svůj systém. Jenže oni jim potom začali závidět, protože turisté začali jezdit více za nimi než k té komunitě.* (rozhovor s respondentem č. 9) Závist se projevovala údajně i proto, že děti zakladatelů Ruku Samay odešly studovat do města. (rozhovor s respondentem č. 2) A důvodem k odtržení byla také také nedůvěra ze strany Río Blanco: *„Byly tady ale další projekty a další problémy. Také z toho vyplývaly různé konflikty. Komunita například vinila mě, že já s Američanem komunikuji. Pak aniž by mi to řekli, tak se vytvořila nová skupina, která s ním začala spolupracovat.* (fokusní skupina, 5.1.2014) To mělo za důsledek, že komunita se stala více závislou na městě, k čemuž současně nejvíce přispívá fakt, že nejmladší generace chodí do **školy v Teně**.

Již v roce odloučení (1999) komunita Río Blanco získávala svou klientelu prostřednictvím **agentury RICANCIE**, se kterou spolupracuje dodnes. Agentura funguje od roku 1993 a zastupuje osm komunit zabývajících se komunitním turismem, ale Ruku Samay se rozhodlo s ní nespolečně pracovat a své klienty si shání přes jiné cestovní agentury a průvodce ve městě Tena. Koordinátor agentury Cesar Cerda o působení RICANCIE tvrdí, že v této oblasti *„není žádná jiná agentura, která by kromě nás dělala komunitní turismus...Jako první jsme začali dělat komunitní turismus jak v Teně, tak v celé provincii.“* Jako motivaci pro spolupráci komunit s RICANCIE uvádí, že *„když*

přijedou turisté do jedné komunity, nechtějí být jen na jednom místě, chtějí samozřejmě vidět i okolí. Z toho ale někdy vznikají problémy. Protože komunita, aby je mohla po okolí provést, potřebuje povolení od ostatních komunit. Musí se tak sjednávat schůzky a vznikají komplikace...a také jim to dává možnost být součástí La Federación Plurinacional de Turismo Comunitario del Ecuador (FEPTCE), která sdružuje mnoho komunit, které si předávají navzájem zkušenosti a které jsme součástí.“ Nevýhodou však je, že komunity takto přichází o 22 % zisku, který si RICANCIE nechává z celkové inkasované ceny. Důležité však je, že RICANCIE, i přestože je aktuálně konkurencí Ruku Samay, sdružováním komunit, údajně také komunity chrání před tlakem těžařů. Podle slov koordinátora „je tu mnoho těžařů, co chtějí zlato nebo ropu a mají také zájem na tom těžit v oblastech, kde působíme my. Z toho vznikají problémy. Protože oni chtějí kácet prales, my jej chceme chránit... Ztratili jsme takhle tři komunity, kde se teď těží.“ (rozhovor s Cesarem Cerdem) Fakticky však RICANCIE nikterak komunity nevzdělává, ani jim neposkytuje právní pomoc v bránění se proti těžařům.

Těžařské společnosti, které v oblasti působí nebo by chtěly působit, však na místní obyvatele vyvíjejí obrovský tlak. Jejich zástupci pravidelně navštěvují jak komunitu Ruku Samay, tak sousední komunity. Čelit jejich nátlaku a lákavým finančním nabídkám je obzvláště těžké pro velké rodiny s malými příjmy. Dvě nukleární rodiny přiznávají, že ačkoliv mezi jejich hodnoty patří ochrana místního pralesa a tradic, tak „když není co sklízet a nepřijíždějí turisté, tak hledáme práci kdekoli jinde. Třeba kácíme dřevo, jen abychom užívali rodinu,“ tvrdí respondent č. 4 společně s respondentem č. 5, který odpovídá na dotaz, co jiného jej kromě turismu a zemědělství živí, že „ještě těžu zlato tady na řece. Dělam to kvůli rodině, abychom měli z čeho žít.“ Všichni respondenti si zároveň uvědomují, že „vše záleží na těžbě ropy a dřeva a točí se okolo nich. Turismus je možnost, jak si můžeme připomínat naši kulturu a proč pečovat o naše hory, stromy a řeky.“ (rozhovor s respondentem č. 5) Život postaru o.s. o těžbě v okolí Ruku Samay informuje v souvislosti s prodáváním pozemků místními domorodci, kteří svůj byt strategicky umístěný pozemek na řece s velmi bohatou faunou a florou, chtějí prodat těžařským společností. Konkrétně pozemek o rozloze 41,2 ha, který odkoupil místo těžařů Život postaru o.s., je umístěný na řece v blízkém okolí dalších několika komunit, „která dále protéká Ruku Samay a dalšími indiánskými komunitami. Na této řece jsou místní domorodci životně závislí. Její znečištění by v případě, že by pozemek koupila nějaká těžařská společnost, mělo tragické následky pro

celou oblast. (Život postaru, 2015) Celkově je tedy velmi těžké charakterizovat typ vztahu, který komunity s těžaři mají. Obecně jsou totiž s nimi ve sporu, ale v případě nouze s nimi také individuálně spolupracují.

Logicky však vzniká rozpor mezi těmi, co provozují cestovní agentury a věnují se turismu v okolí Ruku Samay a těmi, kteří by z těžby rádi benefitovali více včetně ekvádorského státu. K problematice těžby se vyjadřují také koordinátor **cestovní agentury** v Teně – **Río Anzu**, která s komunitou Ruku Samay spolupracuje od roku 2009. Za tento stav podle něj nese vinu především vláda, která podle něj dostatečně nepodporuje ochranu životního prostředí, a tím vzniká více prostoru pro těžařský průmysl, který turismu škodí. Podle něj stejně jako podle vyučujícího Diega Chiribogy na škole v Teně, která se zabývá turismem, má provincie Napo obrovský potenciál, který je však konstatně ohrožován. „*Pokaždé když s nimi procházím pralesem, tak slyším motorové pily. Jak je sem můžu brát, když jediné, co slyší je ona motorová pila nebo u řeky, jak stroje obsluhované lidmi, těží zlato?!*“ (rozhovor s Hanesem Krakoligem) Vyučující Diego Chiriboga hovoří konkrétně o nedostatečné aktivitě vlády a Ministerstva turismu, kteří ve strategickém plánování selhávají. Důvodem snižování alternativního turismu je podle jeho slov, „*že nemáme pořádný strategický plán pro tuto oblast. Ten nemáme kvůli tomu, že na příslušných úřadech nepracují dostatečně kvalifikovaní lidé. Tito lidé potom tvoří jen jakési kopie jiných plánů, které se snaží implementovat i zde.*“ (rozhovor s Diegem Chiribogou)

V poslední době také vzniká určitá schizofrenie ve **vládní politice**, která na jednu stranu s těžaři spolupracuje, ale na druhou by ráda podporovala místní domorodé obyvatelstvo. Pro domoré obyvatele je navíc od roku 2009 mnohem těžší turismus provozovat, protože poplatky jsou mnohem vyšší, než bývaly a stejně tak je třeba k provozu a zřízení mnohem více dokumentů, než bylo před nástupem současného prezidenta Rafaela Correy. Místní hovoří o předchozí vládě jako o benevolentní, která nelpěla na oficiálním povolení slovy: „*Skoro je to nezajímalo, kdo má v pralese cabañas. Ale s touto vládou se to změnilo. Všichni, kdo mají obchod, cabañas nebo cokoli jiného, tak musí platit daně. Ten kdo neplatí a nemá povolení, tak je jeho podnikání zavřené.*“ (rozhovor s respondentem č. 2) V současné době tak ti, co chtějí podnikat v turismu, musí počítat s následujícími poplatky, které nejenže jsou velmi vysoké na místní poměry a zejména pro chudší domorodé obyvatele, ale navíc díky byrokratickému systému se musí platit každý rok. Základní sazba, kterou si nárokuje **Ministerstvo turismu** je tedy 92,40 USD ročně a dále se platí 1 USD za každých

zinkasovaných 1000 USD. (rozhovor se Susanou Daqui) Kromě toho však každá komunita musí zaplatit a vyřídit a doložit Ministerstvu turismu topografický plán (asi 600 USD), každoroční registraci (tzv. patentní poplatek za 245 USD), případně architekta (asi 600 USD), poplatek hasičům (75 USD), tzv. intelektuální vlastnictví (770 USD), poplatek hygieně (od 100 do 350 USD podle dané kategorie) a velmi často také za právní úkony, které se zřizováním nebo obnovou podnikání souvisí. Domorodí obyvatelé jsou navíc zcela závislí na rychlosti vyřízení jmenovaných dokumentů, které trvá v řádů týdnů až měsíců. Byrokratickou zátěž stát údajně vyrovnává tím, že se snaží komunitám a těm, co provozují komunitní turismus, přispívat například na chov ryb nebo na jiné aktivity. Problematické však je, „*že komunita musí nejdříve napsat projekt, který vládě předloží. Jenomže v komunitách nebývá nikdo, kdo by takový projekt sepsal.*“ (rozhovor s Katalinou Almeidou) Vytváří se tak jednostranná závislost, která všem komunitám, které pracují s turismem, obrazně řečeno, svazuje ruce. Tu vyučující Diego Chiriboga popisuje následovně: „*Ministrerstvo turismu nevidí, jaké jsou zde problémy, ale vidí vše z mnohem vzdálenější perspektivy. Bylo by třeba dialogu mezi třemi sektory: jednotlivými průvodci, obchodníky a ministerstvem, aby turismus fungoval a byl dlouhodobě udržitelný.*“ (rozhovor s Diegem Chiribigou)

Náročnější administrativa a vyšší poplatky se na komunitě navíc mnohem více podepisují kvůli faktu, že v komunitě chybí její přirozený **lídr**, nejstarší muž, který je v okolí známý skrze své organizační a léčitelské schopnosti. Jak je popsáno v další kapitole, tak komunita je na této autoritě vysoce závislá, ale od roku 2012 je pro ni i proto těžší se uživit a našetřit finanční zdroje na rozvoj komunity skrze její absenci.

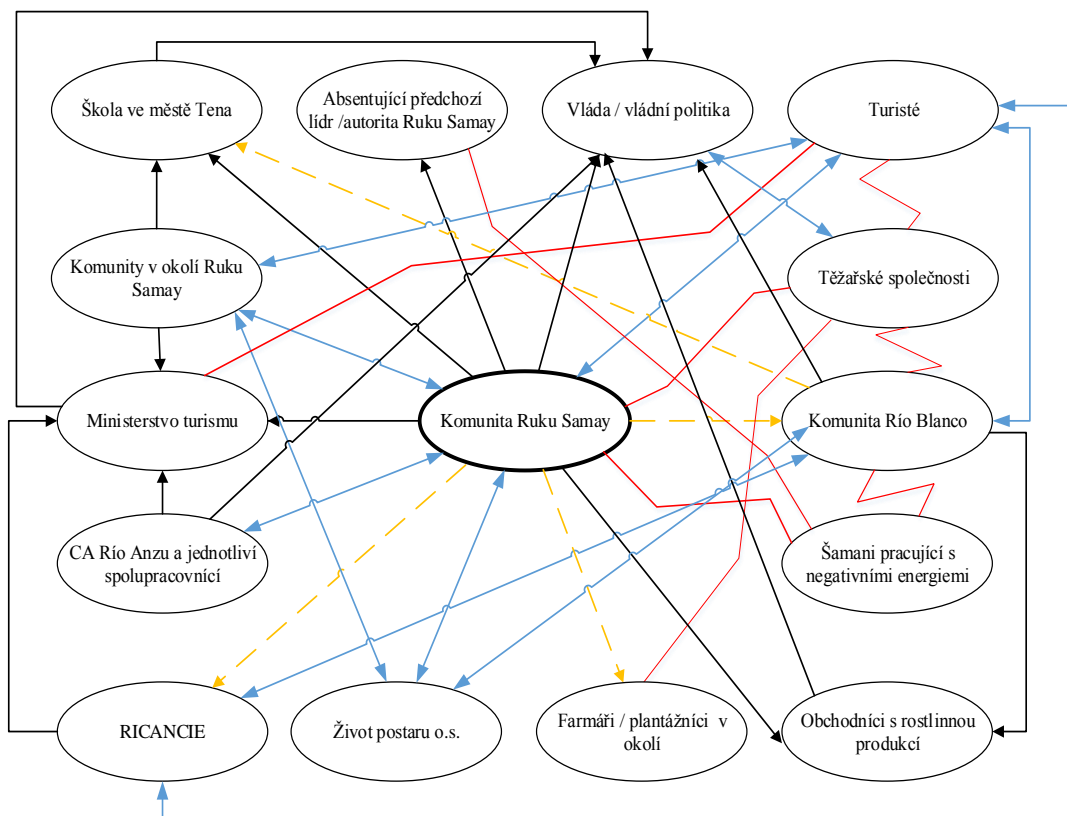
Situaci rodin zhoršuje také zvyšující se počet **zemědělců (plantážníků a farmářů)** a snižující se výkupní ceny rostlinné produkce. Ruku Samay tak nejenže platí mnohem vyšší výdaje, ale zároveň má menší příjmy ze svého vedlejšího zdroje příjmu, kterým je zemědělství. „*Dříve jsem měl kukuřici, kávu a banány, ale teď je více zemědělců, než bylo dříve, takže výdělky jsou nižší. Je nás více a poptávka je nižší.*“ (rozhovor s respondentem č. 5) Kvůli nevyužití veškeré plochy pozemku, kterým komunita disponuje a malým výnosům z půdy, tak výnosy nestačí ani pro uživení komunity samotné. Ta je tak nucena častěji jezdit do hodinu vzdáleného města Tena a kupovat potraviny od jiných **obchodníků** a zemědělců, čímž se navyšují celkové náklady také o dopravu: „*Jen když chceme jet do města a zpátky, tak jen pro tu cestu potřebujeme 10 dolarů.*“ (rozhovor s respondentem č. 12)

Do celkové situace také údajně zasahují jiné **šamanské rodiny**, mezi kterými

panují nepříliš dobré vztahy, které často přerůstají v nenávist a nejrůznější ataky. Nenávist je vyvolávaná jednak závidí, že do komunity jezdí cizinci, kteří přinášejí do Ruku Samay finance a také faktem, že ne všichni šamani vidí cizince (bělochy) v oblasti rádi. Jedna z respondentek tento stav popisuje následovně: „*Jsou tam špatné energie, které přicházejí od jiné rodiny, která nás, nevíme proč, nemá ráda. Posílá na nás nemoci a jiné špatné věci.* (rozhovor s respondentem č. 14)

Zainteresované subjekty a vztahy mezi nimi jsou schematicky vyjádřeny v obrázku níže. Analýza zainteresovaných subjektů mj. potvrdila problematiku a charakter vztahů u domorodých komunit věnujících se ekoturismu a komunitnímu turismu. Ty jsou vyjádřené v kapitolách 4.1.1 *Ekoturismus* a 4.1.2 *Komunitní turismus*.

Obrázek č. 7: Situační analýza – mapování zainteresovaných aktérů

Legenda:

Závislost → Konflikt ↯ Soutěž → Spolupráce ↔

Zdroj: autorka

6.2 Identifikace povahy komunity a jejich silných a slabých stránek

Následně po vyjádření vztahů a zájmů jednotlivých zainteresovaných aktérů autorka identifikuje povahu komunity i jednotlivých problémů a silných stránek komunity, k čemuž využívá analýzu zápisu z pozorování, fokusních skupin a polostrukturovaných rozhovorů. Jejich výsledek tak tvoří celkový obraz komunity. Pozorování, fokusní skupiny i polostrukturované rozhovory byly kategorizovány do vzájemně dvou překrývajících se tematických okruhů, jak je uvedeno v kapitole 1 (*Metodologie práce*). Pro připomenutí jimi jsou: (1) Povaha komunity a její silné a slabé stránky a vize rozvoje do budoucna a (2) Alternativní turismus a jeho silné a slabé stránky (limity a možnosti). Tyto okruhy jsou analyzovány prostřednictvím teorie z kapitol 3 a 4 (*Komunitní rozvoj a Alternativní turismus*).

Podle teorie komunitního rozvoje a výsledků analýzy sesbíraných dat vyplývá, že komunita Ruku Samay je komunitou nejen díky své topografické lokaci, ale že staví zejména na pospolitosti a opírá se o hodnoty jako je rodina a její ochrana a pomoc bližním, což jen v rozhovorech členové komunity zmiňují 9 krát. Důležitým rysem komunity je také její respekt nejen vůči členům vzájemně, ale také vůči přírodě a veškerým jejím elementům s důrazem na jejich udržitelný aspekt (viz tradiční ekologické znalosti a udržitelnost s. 48): „*Chtěli bychom, aby i další generace tady mohli žít spjatí s přírodou a klidnějším způsobem života.*“ (fokusní skupina, 5.1.2014) V této souvislosti zmiňují členové komunity také potřebu chránit prales, ve kterém žijí, ale také prales obecně, a proto se společně s Životem postaru snaží o jistý druh aktivizace společnosti a to ať už v místě, kde žijí, tak také v českém prostředí (uvedlo 6 respondentů ze 14). Spojení komunity s organizací Život postaru o.s. tak vzniká kombinace bottom-up přístupu s podporovaným top-down přístupem, který je vhodný pro budoucí udržitelný rozvoj komunity (viz s. 36). Toto spojení tak podporuje také dílčí aspekt rozvoje komunity, kterým je budování sociálního kapitálu (viz s. 37-38), čímž vzniká prostor pro veřejnou debatu nejen v komunitě, ale i mezi ostatními komunitami, se kterými se snaží Ruku Samay a Život postaru o.s. spolupracovat a informovat je o jejich možnostech obrany proti vlivu těžbařů.

Pro fungování komunity je také důležité systematické budování kapacit (viz s. 38-39), ke kterému v komunitě v roce 2014 docházelo skrze vzdělávací program Ministerstva turismu, kterého se zúčastnili dva z členů komunity a které komunita systematicky buduje tím, že několik jejich členů chodilo na střední školu v Teně se

zaměřením na cestovní ruch (UECT). V komunitě lze však vnímat hrozby, které zatím nepřerostly v problém, ale do budoucna při rozvoji turismu a navýšení ubytovacích kapacit, by již problematické být mohly. Z pohledu autorky je tímto potenciálním problémem recyklace odpadu (viz potřeba odpovědnosti s. 41 a socioenvironmentální odpovědnosti s. 53), ke kterému se váže také nedostatek odpovědnosti a ke kterému se vyjadřuje také vyučující Diego Chiriboga: „*Problém je, že neznáme kulturu recyklace, není nám blízká... nikdo nechápe, že by bylo vhodné odpad třídit a znovu se ho snažit užít.*“ (rozhovor s Diegem Chiribigou)

Další oblastí, kde by bylo vhodné zvyšovat odbornost a posilovat tak komunitu (viz empowerment s. 41) je finanční gramotnost, respektive hospodaření s financemi a materiálem, kterou samotní členové Ruku Samay považují za jeden z problémů komunity. To souvisí s více fakty a celkovým způsobem života rodiny, kde jsou finance ale i čas distribuovány mezi dvě místa, kde komunita pobývá, ale hlavně skrze nedostatečnou organizaci komunity. Jednak je to Ruku Samay a také město Tena, kam chodí většina dětí z komunity do školy a kam jezdí komunita nakupovat potraviny a prodávat část své zemědělské produkce. Aktuálně ale zejména nakupovat, protože produkce z pozemku není příliš vysoká a výkupní ceny jsou velmi nízké (viz předchozí kapitola). Někteří členové komunity také v Teně a jejím okolí hledají práci ve stavebnictví, gastronomii, případně dalších odvětvích, kterými pokrývají vedlejší turistickou sezónu. Pět respondentů přiznává, že finančních zdrojů pro uživení má málo, a proto také dvě rodiny částečně pracují v těžebním průmyslu, což není bohužel v Amazonii neobvyklým jevem (viz mýcení lesa domorodci s. 49).

Jak tvrdí Maslow, tak pro seberealizaci člověka je nejdříve nutné uspokojit základní životní potřeby, proto je komplikované, aby se tito členové komunity seberealizovali a připívali tak k zachování hodnot, které komunita hájí a které vyznává. Ačkoliv je tedy pro rozvoj komunity nezbytné zachovávat si svoji identitu, kterou je kičuánská kultura, přírodní medicína a předávání těchto tradic a zvyků dalším generacím, tak vzniká rozpor, který je ale podle Maslowovy pyramidy hodnot zcela logický, nejsou-li uspokojeny nižší hodnoty. Neuspokojením nižších hodnot jako je nedostatečně zařízené fungování hlavního zdroje obživy, dochází k frustraci, kterou někteří členové Ruku Samay potlačují konzumací alkoholu, které následně většina respondentů označuje za jeden z hlavních problémů v komunitě (viz běžné problémy komunit s. 43-44). Frustraci však způsobuje také časově náročná byrokracie v zemi a nedostatečná podpora státu domorodým obyvatelům spojená s korupcí v zemi (viz s.62).

Nedostatečné řešení dílčích problémů a nedostatek peněz z cestovního ruchu by při efektivní organizaci a využití jiných zdrojů mohl být kompenzován dobrým managementem kapacit a aktivní participací (viz s. 41 a 52), ale aktuálně k tomuto vyřešení chybí v komunitě dostatek komunikace a přirozená autorita (viz vedení komunity – leadership s. 42), za kterou respondenti při osobních rozhovorech označili tři různé osoby. Bohužel komunita prozatím není schopná nahradit bývalého lídra komunity a to zejména z důvodu nedostatku přirozené odpovědnosti a vhodných vlastností nejstaršího z členů komunity. „*Většinou je pravidlo, že v komunitě přebírá určité vedení ten nejstarší (muž, pozn. autorky), ale tak se teď neděje, protože M. takové schopnosti nemá.*“ (rozhovor s respondentem č. 9) Kromě organizovanosti je to také neefektivní rozhodování, což přirozeně souvisí s absencí lídra a veškerý plánovací proces to v komunitě zpomaluje. Vzhledem k principu rozhodování mezi domorodými komunitami, které fungují na principu sdíleného leadershipu (viz s. 50), je však tento problém závažnější než samotná absence jasného lídra.

Neefektivní organizace také souvisí s nedostatečným nastavením pravidel, které narušuje principy alternativního turismu a jeho fungování v komunitě. To je demonstrováno faktem, že 12 respondentů ze 14 by si přálo žít pouze v Ruku Samay, ale aktuálně není schopno toto přání realizovat kvůli obživě v Ruku Samay a dětem navštěvujícím školu v Teně. To také souvisí s dalšími příčinami jako například, že v okolí Ruku Samay chybí kvalitní škola, kterou by děti členů komunity mohly navštěvovat, aniž by se jejich rodiče obávali o budoucí uplatnění svých dětí, nebo že většina kontaktů a přátel, se kterými se komunita stýká, žije ve městě. Jak mladší tak starší generace má tedy sociální vazby vytvořené ve městě, což zejména starší generaci motivuje k socializaci a vyhledávání zábavy právě v Teně.

Tím, že nejsou dostatečně nastavená pravidla pro přijíždějící turisty a navíc někteří turisté postrádají dostatečný respekt, tak je narušován celkový koncept a zásady alternativního turismu, který ohrožuje původní život komunity a posilňuje se tím taky její vliv městským způsobem stylu života: „*Turisté někdy přijedou do Ruku Samay a nejsou schopni se chovat s respektem k tomu, co tam vidí. Všude odhazují plastové odpadky. Odhazují odpadky všude, kudy chudí. Bývají to většinou studenti, kteří si také k nám vozí alkohol a po nocích pijí a křičí...*“ (rozhovor s respondentem č. 8) Hlavním problémem je také fakt, že komunita shledává jako pozitivní z hlediska finančních příjmů a rovné dělby práce, když do komunity přijíždí větší skupiny. To však odporuje pravidlům ekoturismu, který je vhodný spíše pro menší skupiny a jednotlivce (viz s.

48). Komunita také při jedné z fokusních skupin zmiňuje, že si někdy dostatečně neváží své práce a v některých případech s turisty nepracuje dostatečně. Právě tato slabá stránka komunity by však mohla být změněna, kdyby byl posílen princip pluralitní demokracie (viz s. 52) skrze efektivnější komunikaci, management (s. 53) a rozhodování: „*Chtěl bych změnit komunikaci v rodině. Jeden člověk nemůže změnit názory všech, ale nejprve se musíme sejít a říct si, co je potřeba změnit. Jedna osoba prostě nic nezmění.* (rozhovor s respondentem č. 7) Pozitivní dopad by také mělo, kdyby se komunita snažila svými pravidly a větší participací a zodpovědným přístupem vzbudit v turistech pocit respektu a také důvěry, který je důležitý pro udržitelnost turismu za účelem léčení (viz s. 56). Důsledkem výše zmíněného nedostatečného respektu a zodpovědnosti ze strany turistů je mj. také zneužívání některých informací turisty a následná rezervovanost členů komunity vůči turistům obecně.

Podíváme-li se detailněji na problémy, které samotná komunita zmiňuje, zjistíme, že jsou velmi komplexní a na první pohled nejde rozlišit, co je příčinou a co jejich důsledkem. V jednotlivých výpovědích i fokusních skupinách se objevují rozporuplné informace, které mj. vedly autorku k zaznamenávání si, kolikrát je který problém nebo silná stránka zmíněna. Jako příklad lze uvést dobrou komunikaci a organizaci, ale také nedostatečnou organizaci a komunikaci nebo dostatečné vážení si kičuánské kultury stejně jako nedostatečné vážení si kičuánské kultury nebo spravedlivě a nespravedlivě rozdělenou práci. Výslednou analýzou veškerých sesbíraných dat však bylo zjištěno pět nejzávažnějších problémů, které byly srovnány křížovou metodou:

1. Absence lídra / autority
2. Neefektivní organizace a rozhodování
3. Nedostatečná starost o děti a komunikace s nimi
4. Nedostatek odpovědnosti a respektu ze strany turistů
5. Nedostatečné předávání tradice, zvyků a jazyka dětem

Tabulka č. 4: Křížová metoda identifikace hlavního problému komunity Ruku Samay

	Problém 1	Problém 2	Problém 3	Problém 4	Problém 5
Problém 1	X	2	1	1	1
Problém 2		X	2	2	2
Problém 3			X	3	3
Problém 4				X	5
Problém 5					X

Zdroj: autorka

Jak ukazuje tabulka výše, tak nejzávažnější slabou stránkou komunity je problém č. 2 – neefektivní organizace a rozhodování, se kterým následně autorka pracuje v kapitole 6.3 *Analýza problému* jako s ústředním problémem, přičemž nezapomíná na silné stránky (viz výše) a na prioritní přání rozvoje komunity do budoucna. Těmi jsou:

- a) Vybudování vlastní tradiční školy a šíření kičuánské moudrosti (9 respondentů)
- b) Vybudování tří nádrží na ryby druhu tilapia a jejich chov (5 respondentů)
- c) Vybudování skleníku a pěstování vlastní bio zeleniny (4 respondenti)

6.3 Analýza problému

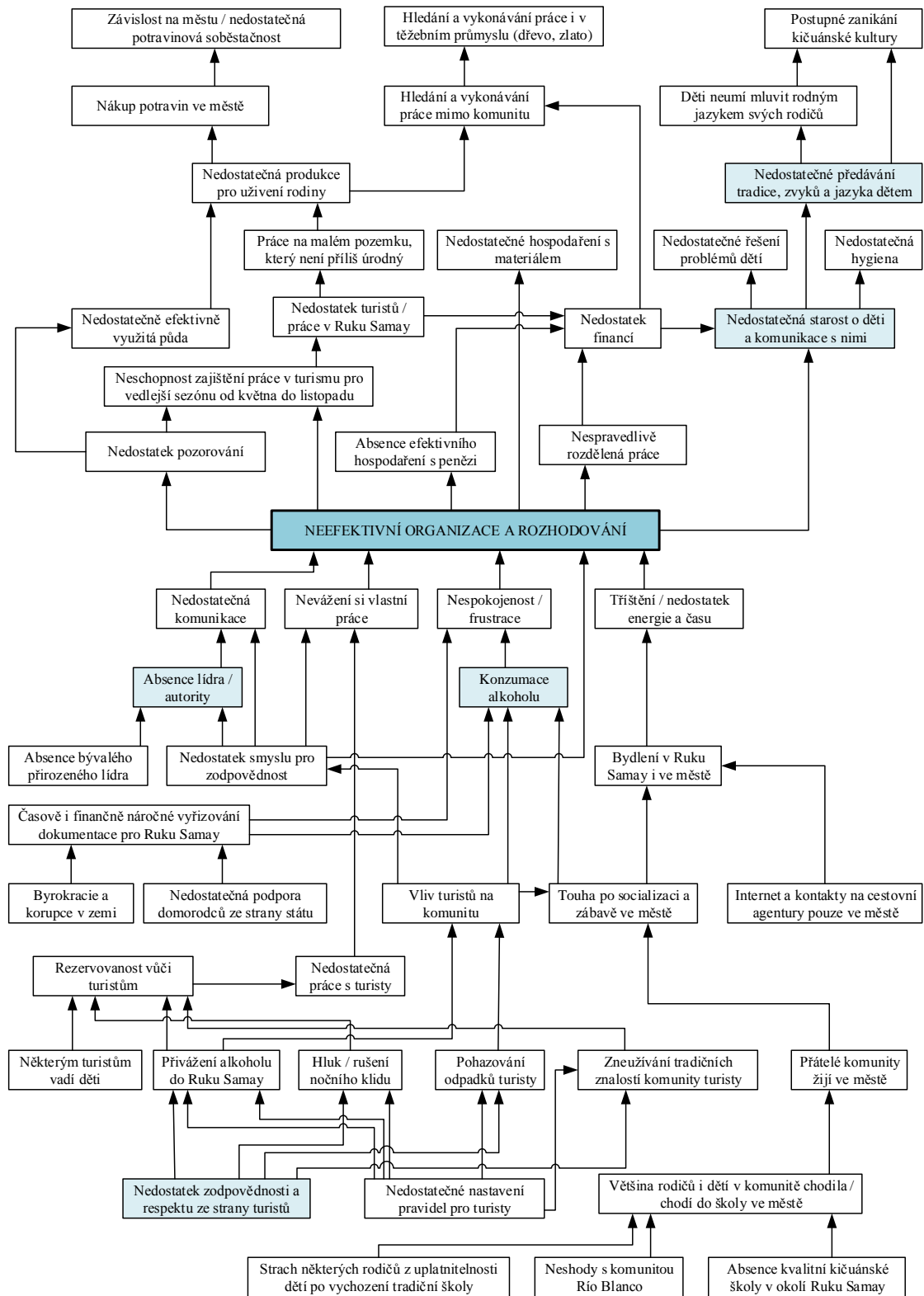
Analýza problému navazuje na předchozí kroky situační analýzy a zaměřuje se na jednotlivé příčiny a důsledky ústředního problému komunity. Ten byl zjištěn křížovou metodou identifikace hlavního problému jako neefektivní organizace a rozhodování v komunitě. To ovlivňuje jak samotný chod komunity, tak také provozování alternativního turismu komunitou. Autorka tedy v této kapitole představuje pomocí metody stromu problémů příčiny, které situaci v komunitě zásadně ovlivňují a jejichž část by se komunita mohla snažit do budoucna změnit. Strom problémů, který je zobrazený níže, ukazuje jednak hlavní problém komunity, ale také jsou na něm světle modrou barvou vyznačené další čtyři nejzávažnější problémy, které komunita popsala. Jak však ukazuje strom problémů, některé z těchto problémů jsou zásadními příčinami a některé naopak důsledky hlavního problému.

Rozvoj v komunitě je již po druhou generaci ovlivněn absencí tradiční kičuánské

školy v okolí Ruku Samay. Tato absence kvalitní školy, která by vyhovovala rodičům a potlačovala by aktuální stav vytrácení kičuánské kultury a léčení zapříčiňuje, že i nejmladší generace studuje ve městě Tena, kde tráví také většinu svého volného času. A to i přesto, že jejich rodiče upřednostňují život v Ruku Samay, kde pracují s turisty a obdělávají své pozemky. Ve výjimečných případech také pracují v těžebním průmyslu nebo hledají jiné zdroje práce v okolí. Jedním z hlavních důsledků tohoto odděleného života je, že rodiče investují nedostatek času ani do organizace komunity, ani do svých dětí. Tudíž vzniká problém s nedostatečným vlivem na děti a nedostatečným předáváním kičuánské kultury, který se projevuje například tím, že děti neumí mluvit rodným jazykem svých rodičů a nemají dostatečné hygienické návyky.

Druhou zásadní příčinou, od které se odvozují další problémy, je neuspokojivé nastavení pravidel pro turisty, kteří v některých případech přiváží do komunity alkohol, hlučí, pohazují odpadky a zneužívají tradiční znalosti domorodců k vlastnímu prospěchu a obohacení. Tito jedinci se najdou výhradně ve větších skupinách. Nedostatečný respekt a zodpovědnost turistů také ovlivňují otevřenost respektive rezervovanost komunity, vůli komunity věnovat turistům svoji energii a následně také respekt k práci, kterou komunita vykonává. Na jedné straně tak komunitu tímto chováním odrazují od práce s turisty a na straně druhé je motivují k životnímu stylu spjatým s městským stylem života, konzumací alkoholu a následnou frustrací. Ta vyúsťuje opět v nedostatečnou organizaci komunity. Kromě těchto dvou zásadních příčin svoji roli v problematice sehrává také absence lídra, který dříve komunitu svolával k jednání a rozhodovacím procesům.

Obrázek č. 8: Situační analýza – analýza problému

Zdroj: autorka

6.4 Analýza cílů

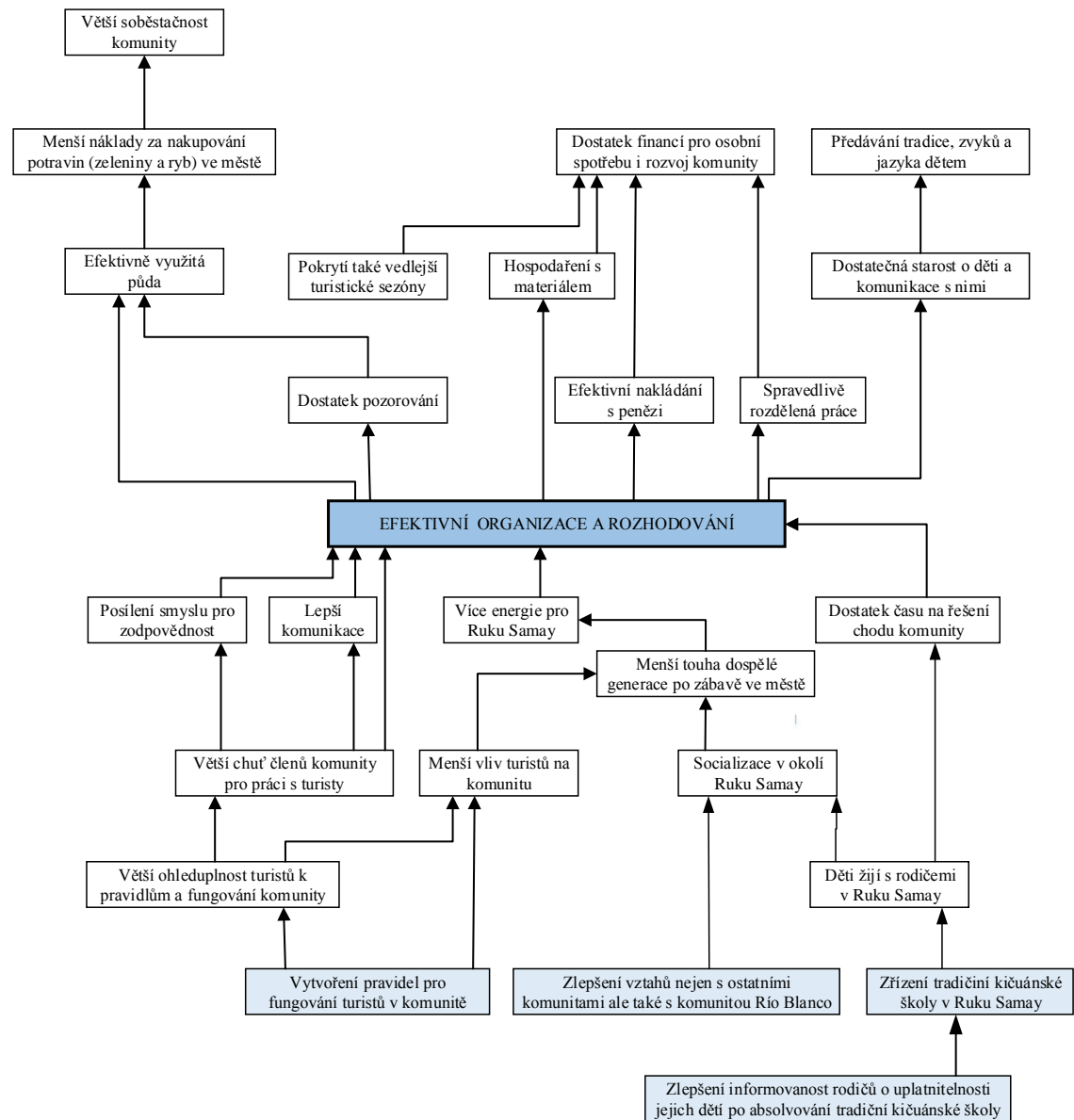
Kapitola *Analýza cílů* představuje čtenáři komunitní stav, který může nastat, bude-li vyřešen ústřední problém – neefektivní organizace a rozhodování. Komplexně by se tak měl po aplikování strategie změnit stav v komunitě k lepšímu a komunita by mohla zrealizovat jedno ze svých projektových přání (škola, skleník, nádrže na ryby).

Schéma níže ukazuje ideální stav, ke kterému tato práce aspiruje. Zlepšení informovanosti rodičů o budoucím uplatnění jejich dětí po vystudování na tradiční škole s výukou kičuánštiny, přírodní medicíny a tradičních znalostí by mohlo přispět ke zvýšení zájmu o tuto školu v okolí nebo přímo v Ruku Samay a následně tak k jejímu zřízení. To by mělo nejen dopad na celkové zachování kičuánské kultury, ale v tomto případě zejména na jednotný rodinný život komunity v Ruku Samay. Nejmladší generace by tak mohla žít se svými rodiči a celá komunita by tak nemusela absolvovat náročné přesuny jak po finanční tak časové stránce z Ruku Samay do Teny a zpět. Utužováním vztahů s ostatními komunitami stejně jako napravování vztahu s komunitou Río Blanco by také napomohlo k vyšší míře socializace komunity v pralese (ve svém přirozeném prostředí) spíše než ve městě. Komunita by takto navíc získala více času pro organizování chodu komunity a turismu.

Stejně tak by k lepší organizaci pomohlo jasné nastavení pravidel pro přijíždějící turisty, což by byla strategie zacílená na větší skupiny, kde se objevují méně zodpovědní jedinci. Komunita by se tímto vyhla případným problémům spjatým například s dovážením alkoholu do komunity, které vede pouze z nespokojenosti komunity (až frustraci) a nezájmu věnovat se turistům tak, jak by si samotní členové komunity představovali. Tak by si komunita také efektivněji udržovala svoji identitu a nenechávala by se tolik ovlivnit tímto způsobem života. Spokojení členové komunity by také měli větší chuť se turistům věnovat, což by je nutilo práci lépe organizovat a rozdělovat si následně mezi sebou. Lepší organizace a efektivní rozhodování by měly také vést k lepšímu hospodaření jak s penězi tak materiálem komunity a šetření financí. Kvalitní organizací by také mohla být efektivně využita půda, která Ruku Samay patří a kde sice komunita chce pěstovat zeleninu, ale zatím není schopna zorganizovat výstavbu skleníku, který je k pěstování v pralese nutný. Podobně nejsou využité staré nádrže na ryby, kde půda aktuálně leží ladem. Využití půdy by vedlo k menším nákladům za potraviny a tím pádem také větší nezávislosti na městu a soběstačnosti komunity. Dostatek pozorování (managementu) by také vedl k lepší propagaci turismu a

pokrytí vedlejší turistické sezóny, kdy si členové Ruku Samay těžko shánějí práce v různých oborech po okolí. Všechny výše zmíněné změny by tak vedly k rozvoji alternativního turismu v komunitě stejně, který by byl lépe zorganizovaný a měl více udržitelný aspekt než doposud, stejně jako k rozvoji tradičního života komunity, kteří si její členové přejí.

Obrázek č. 9: Analýza cílů

Zdroj: autorka

6.5 Analýza strategií

K vyřešení některých aktuálních problémů a k rozvoji komunity by měla vést efektivní organizace a rozhodování v komunitě. K tomuto ideálnímu stavu by měly teoreticky přispět čtyři strategické výstupy, které jsou zvýrazněny v předchozím schématu *Analýza cílů*:

1. Zřízení tradiční kičuánské školy v Ruku Samay
2. Zlepšení informovanosti rodičů o uplatnitelnosti jejich dětí po absolvování tradiční kičuánské školy
3. Zlepšení vztahů nejen s ostatními komunitami ale také s komunitou Río Blanco
4. Vytvoření pravidel pro fungování turistů v komunitě

Dosažení výše zmíněných čtyř strategických výstupů by mělo posílit celkovou roli komunity v jejím tradičním (přirozeném) prostředí, a to tedy jak komunitu posílit navenek, tak také směrem dovnitř – její vnitřní chod a její jednotlivé členy, kteří by následně po implementaci strategie měli být vzdělaní v oblasti, která je zajímavá a kterou respektují, měli by být spokojeni, finančně zaopatřeni a svým stylem života by měli přispívat k zachování svých tradic stejně jako k udržitelnosti životního prostředí v Amazonii. Záměrem autorky je jednoduše nastavit rozvojové strategie tak, aby byla reálně aplikovatelná a aby komunitu směřovala také k ideálním podmínkám pro fungování komunitního turismu, ekoturismu a turismu za účelem léčení. Aplikovatelností autorka míní, aby byla účinná, hospodárná, aby měla pozitivní dopad na komunitu a zainteresované subjekty, aby byla relevantní a v souladu s prioritami přijímající skupiny. A v neposlední řadě, aby byla dlouhodobě udržitelná.

Pro implementaci strategie by bylo žádoucí, aby se na realizaci projektu podílela jak komunita, tak aby projekt zaštitil a pomohl zrealizovat Život postaru o.s. Měl by však být zachován princip jednomyslného rozhodování a komunita by tak případnou realizaci měla projednat a odsouhlasit jednotně. Jak však ukázala analýza dat a zejména společná setkání s komunitou na fokusních skupinách, tak by implikace strategie byla více než pravděpodobná a realizace by tak záležela zejména na dostatku času pro plánování a na finančních zdrojích komunity (viz kapitola 6.6 *Návrh financování projektu*): „*Úsilí, které tu teď vynakládáme a chceme vynaložit je pro příští generace. Ty děti, které by šly do školy a otevřely své srdce a vědomí by potom byly schopnější více cestovat, poznávat a dále své vědění prohlubovat. Je důležité zachránit prales a*

medicinu a naše znalosti. Když tomu děti porozumí, že je třeba toto chránit, tak to bude mít příznivé dopady a vliv i na vše ostatní.“ (fokusní skupina, 5.1.2014)

6.6 Matice logického rámce

Matice logického rámce je konkrétním vyústěním předchozí situační analýzy, analýzy cílů a analýzy strategií, kterou autorka vypracovala s cílem vyřešit problém neefektivní organizace a rozhodování v komunitě s vyšším záměrem, ke kterému má implementace strategie přispět: podpora soběstačného, pospolitého a tradičního života kičuánské komunity, který je atraktivní také pro turismus.

Základním vstupním předpokladem úspěchu projektu je zájem komunity investovat do projektu svůj čas a její ochota spolupracovat. Druhou premisou pro zachování dosavadního způsobu života a jeho vylepšení je také ochota a zájem turistů tuto destinaci (Ruku Samay) navštěvovat a utrácením svých peněz tak přispívat k jejímu strategickému rozvoji. Rizikem, které by mohlo celkovou realizaci projektu ohrozit, je neochota komunity vzdát se závislosti a života ve městě, případně zničení přirozeného prostředí Ruku Samay těžaři nebo jinými zainteresovanými subjekty v této lokalitě.

Autorka nevytváří konkrétní rozpočet, pro jehož vytvoření by bylo potřeba strávit s komunitou více času a projekt naplánovat detailněji. Počítá však s výdaji, kterými jsou mzdy vyučujících v nově vzniklé škole, náklady na právníka, který by byl potřeba jak k jejímu založení, tak případně jako poradce v průběhu fungování školy. Dále by měl konkrétní rozpočet zahrnovat experta na vzdělávání v Ekvádoru, kdo by realizátorům pomohl sestavit učební plán. Jako poslední položku v rozpočtu autorka stanovuje náklady na učební materiály pro studenty této nově vzniklé školy.

Autorka také úvodem shrnuje vstupy do projektu, mezi které řadí výše zmíněnou spolupráci s právníkem a expertem na vzdělávání, dále zapojení dobrovolníků (například pro výuku angličtiny), výběrové řízení s následným zapojením vyučujících (případně ředitele či koordinátora školy a výuky), pomoc s realizací a propagací projektu skrze kanály Života postaru a samotné komunity, která by měla poskytnout kontakty na ostatní komunity a tento projekt jim nabídnout. Tyto vstupy a rozpočet souvisí zejména s přípravou prostoru (včetně osnovy, vyučujících apod.) pro výuku a fungování nové školy v Ruku Samay. S tím souvisí také druhá aktivita, kterou si autorka stanovuje, a to zorganizování informačních seminářů o náplni výuky pro Ruku

Samay a komunity v okolí. Pro vylepšení vztahů, zvýšení důvěry a zejména větší socializaci Ruku Samay v jejím okolí a vytvářením lepších podmínek pro život v této lokalitě si tato strategie stanovuje aktivity vytvoření harmonogramu socializačních aktivit pro členy komunit v okolí Ruku Samay a vytvoření platformy pro pravidelné setkávání autorit/lídrů jednotlivých komunit v okolí Ruku Samay. Posledními aktivitami by mělo být umístění konkrétních pravidel pro turisty na propagační kanály (web a Facebook) a vytvoření formulářů pro příchozí turisty včetně vytvoření informačních cedulí. Skrze tyto aktivity chce autorka naplnit výstupy, které si dříve určila jako jednotlivé strategie v kapitole 6.5 a ke kterým se aktivity přímo vážou. Patří mezi ně:

1. Zřízení tradiční kičuánské školy v Ruku Samay
2. Zlepšení informovanosti rodičů o uplatnitelnosti jejich dětí po absolvování tradiční kičuánské školy
3. Zlepšení vztahů nejen s ostatními komunitami ale také s komunitou Río Blanco
4. Vytvoření pravidel pro fungování turistů v komunitě

Každý z výše zmíněných výstupů má pro svoji realizaci vlastní předpoklad, indikátor a zdroj ověření tohoto ukazatele. První bod – kičuánská škola je dlouhodobě udržitelná a realizovatelná jen za předpokladu, že děti budou vykazovat pravidelnou školní docházku a školu budou chtít navštěvovat. Aby měla škola reálný dopad, tak by školu mělo navštěvovat minimálně 10 dětí z Ruku Samay a 10 dětí z okolí, které by měly být pravidelně testovány nebo alespoň písemně hodnoceny a vyučující by měli pravidelně zaznamenávat jejich školní docházku, která by neměla být nižší jak 80 %.

Zlepšení informovanosti o uplatnitelnosti dětí po vystudování tradiční kičuánské školy má akcentovat nutnost výuky kičuánštiny a tradiční medicíny v regionu. I přesto, že tento výstup je velmi úzce navázán na zřízení tradiční školy v Ruku Samay, tak má ale za cíl také obecně rozšiřovat informovanost a nutnost předávání tradic a to nejen skrze školu v Ruku Samay, ale obecně přispívat k lepší organizovanosti Kičuánců a jejich rozhodování. K vytvoření tohoto informačního mechanismu, který má mít podobu informačních seminářů (viz Aktivita č. 2) je nutné, aby posluchači měli důvěru k těm, kteří budou na semináři přednášet. Výstup by měl být ověřitelný tím, že jednotliví rodičové dokáží vyjmenovat například osnovu výuky a předměty, které se na škole mají vyučovat. Tento výstup může být ověřován skrze dotazníky nebo rozhovory s rodiči v rámci monitoringu a/nebo evaluace.

Pro zlepšení vztahů s ostatními komunitami a komunitou Río Blanco je potřeba ochota Ruku Samay socializovat se s jinými komunitami a předávat si mezi sebou zkušenosti. Důkazem, že dochází k budování vzájemných vztahů, by bylo vyhledávání společného prostoru lídrů jednotlivých komunit a členů těchto komunit s ostatními lídry a komunitami, které by mohlo být zdokumentováno závěrečnými zprávami a fotkami.

Posledním čtvrtým výstupem, který má přispívat k dosažení cíle je vytvoření pravidel pro fungování turistů v komunitě. Tento bod se přímo váže k turismu a váže se k němu ochota turistů akceptovat nově nastavená pravidla. Indikátorem by poté měli být turisté, kteří si budou více uvědomovat prostředí, ve kterém se nacházejí tím, že jej budou více respektovat a chovat se k němu ohleduplněji než doposud. Nastavení pravidel by se mělo projevit jak na propagačních kanálech, tak v komunitě samotné, proto by měla stačit vizuální kontrola webu, Facebooku a informačních cedulí a rozhovory s členy komunity o přístupu turistů k těmto pravidlům. Jejich dodržování, stejně jako splnění ostatních výstupů, by z komunity měly dělat komunitu lépe organizovanou s vyšší mírou rozhodování.

Tento cíl, ke kterému strategie aspiruje, může být splněn za předpokladu, že komunita spolu bude dostatečně komunikovat, bude mít pro organizaci a rozhodování dostatek času a energie, bude mít zájem na chodu komunity, a tudíž bude také cítit zodpovědnost za její budoucí vývoj. Indikátory tohoto stavu a splnění vytyčeného cíle jsou efektivní nakládání s penězi a materiálem a také schopnost komunity pokrýt vedlejší turistickou sezónu. Dobře zorganizovaná komunita by také měla umět efektivně rozložit své síly a využít půdu komunity, která aktuálně leží ladem pro pěstování některých z plodin, kterými se komunita živí, které připravuje turistům, případně které by ráda zužitkovala prodejem. Efektivním zorganizováním komunity a efektivním rozhodováním by také rodiče měli mít více času na své děti a uměli by si také lépe naplánovat komunikaci s nimi (například společné aktivity dospělých a dětí). Důkazem tohoto stavu by byla kontrola finančního toku v komunitě skrze výpis bankovního účtu a účetnictví komunity, fotky ze společných sezení a aktivit s dětmi a fotky zobrazující využití půdy v komunitě. Ideální by také byl průběžný monitoring a evaluace.

Zda implementace strategie a dosažení jejího cíle přispěje k záměru podpory soběstačného, pospolitého a tradičního života kičuánské komunity, který je atraktivní také pro turismus, může být v budoucnu ověřeno jednak průběžným interním a externím monitoringem (viz s. 33-34), tak také celkovou evaluací projektu (viz s. 34). Monitorovací a evaluační týmy by tak mohly pracovat s indikátory v podobě

dostatečného zájmu turistů o komunitu, rodin žijících pospolu v Ruku Samay, dětí hovořících se svými rodiči kičuánsky a využívání pozemku (případně rostlin v pralese) k zaopatření rodiny a to jak k samozásobitelství komunity, tak jako zdroj příjmů (prodej rostlinné či živočišné produkce z pozemku či prodej přírodní medicíny vyprodukované z léčivých rostlin rostoucích v pralese). Tím by také strategie postupně naplňovala přání komunity, která si na společných setkáních (fokusních skupinách) vytyčila tři nejvíce žádané rozvojové projekty (viz s. 86). První projekt (a) Vybudování vlastní tradiční školy a šíření kičuánské moudrosti, který je finančně i časově nejnáročnější, tudíž potřebuje co nejlepší plánování a záštitu, by do budoucna měl vést k realizaci projektů dalších.

Tabulka č. 5: Matice logického rámce – komunita Ruku Samay

	Popis projektu (intervenční logika)	Objektivně ověřitelné ukazatele (indikátory)	Zdroje ověření ukazatelů	Předpoklady a rizika
Záměr	Podpora soběstačného, pospolitého a tradičního života kičuánské komunity, který je atraktivní také pro turismus	-Vzdělané děti žijící se svými rodiči v Ruku Samay, se kterými se dorozumí kičuánsky a k obživě využívají svůj pozemek a okolní prales -Dostatek turistů přijíždějících do Ruku Samay	-Monitoring a evaluace projektu	
Cíle	Efektivní organizace a rozhodování komunity	-Efektivní nakládání s penězi a materiálem v komunitě -Schopnost komunity pokrýt vedlejší turistickou sezónu -Efektivně využitá půda komunity - Dostatečná starost o děti a komunikace s nimi	-Kontrola finančního toku v komunitě skrze výpis bankovního účtu a účetnictví komunity - Fotky - Monitoring a evaluace projektu	- Dostatek komunikace v rámci komunity - Dostatek času a energie - Pocit zodpovědnosti komunity za její budoucí vývoj
Výstupy	1. Zřízení tradiční kičuánské školy v Ruku Samay 2. Zlepšení informovanosti rodičů o uplatnitelnosti jejich dětí po absolvování	1. Zapojení min. 10 dětí z Ruku Samay a 10 z okolních komunit do pravidelné školní docházky	1. Prezenční listina (80 % docházka), testy, hodnocení žáků, fotky 2. Dotazníky, rozhovory v rámci	1. Pravidelná školní docházka dětí, dostatek kvalitních vyučujících 2. Důvěra rodičů vůči přednášejícím

	<p>tradiční kičuánské školy</p> <p>3. Zlepšení vztahů nejen s ostatními komunitami ale také s komunitou Río Blanco</p> <p>4. Vytvoření pravidel pro fungování turistů v komunitě</p>	<p>2. Rodiče dokáží vyjmenovat, jaké předměty se na škole učí a znají osnovu výuky</p> <p>3. Členové a lídři ostatních komunit včetně Río Blanco vyhledávají společný prostor pro setkání s komunitou</p> <p>4. Turisté si více uvědomují prostředí, ve kterém se nacházejí, respektují jej a chovají se ohleduplně</p>	<p>monitoringu a evaluaci</p> <p>3. Fotky, závěrečné zprávy ze setkání</p> <p>4. Kontrola webu, Facebooku, vyplněných formulářů (knihy hostů), fotky a vizuální kontrola informačních cedulí v Ruku Samay a rozhovory členů komunity o chování turistů</p>	<p>3. Ochota socializovat se s jinými komunitami, případně předávat si mezi sebou zkušenosti.</p> <p>4. Ochota turistů přijmout nově nastavená pravidla</p>
Aktivity	<p>1. Příprava prostoru určeného pro fungování školy v komunitě Ruku Samay</p> <p>2. Zorganizování informačních seminářů o náplni výuky pro Ruku Samay a komunity v okolí</p> <p>3.1 Vytvoření platformy pro pravidelné setkávání autorit/lídrů jednotlivých komunit v okolí Ruku Samay</p> <p>3.2 Vytvoření harmonogramu socializačních aktivit pro členy komunit v okolí Ruku Samay</p> <p>4.1 Umístění konkrétních pravidel pro turisty na propagační kanály (web a Facebook)</p> <p>4.2 Vytvoření formulářů pro příchozí turisty a vytvoření informačních cedulí</p>	<p>Prostředky</p> <ul style="list-style-type: none"> - spolupráce s právníkem - spolupráce s expertem na vzdělávání - zapojení dobrovolníků (výuka angličtiny) - výběrové řízení na vyučující - pomoc s realizací a propagací skrze Život postaru o.s. - kontakty na místní komunity v okolí Ruku Samay 	<p>Rozpočet</p> <ul style="list-style-type: none"> - mzdy vyučujících v nově vzniklé škole - náklady na právníka - náklady na experta na vzdělávání - náklady na učební materiály 	<ul style="list-style-type: none"> - alespoň částečné zachování pralesa a přirozeného prostředí domorodců - ochota domorodců vzdát se aktuálního vlivu města
				<p>Výchozí podmínky</p> <ul style="list-style-type: none"> - zájem komunity investovat svůj čas - ochota komunity spolupracovat - zájem turistů o Ruku Samay

Zdroj: autorka

6.7 Návrh financování projektu

Strategický rozvojový plán nevytváří přesný harmonogram prací ani konkrétní finanční plán. Analýzou polostrukturovaných rozhovorů a fokusních skupin však autorka dospěla k závěru, že aktuálně není možné, aby celá strategie (zřízení školy) byla implementována pouze ze zdrojů komunity, protože jak tvrdí členové komunity: „*Je nemožné něco ušetřit. Koupíme jídlo, zaplatíme všechny poplatky a zbyde nám 10 dolarů.*“ (rozhovor s respondentem č. 12) Proto je třeba aktuálně do komunity investovat finance externě k tomu, aby byla komunita schopna strategický plán implementovat celý a v co nejkratším časovém horizontu. Za nejvíce pravděpodobnou variantu financování projektu tak autorka aktuálně považuje individuální dárcovství a zorganizování veřejné sbírky formou humanitárního crowdfundingu, případně jiné formy fundraisingu jako zorganizování sportovní či kulturní akce v regionu. Podobná akce by tak mohla být zorganizovaná nejen v okolí Ruku Samay nebo ve městě Tena, ale také v ČR. Cílem těchto akcí by bylo rozšířit povědomí o nutnosti zachování tradiční kičuánské kultury, nábor jednotlivých žáků (Ekvádor) a zajištění částečného financování projektu. Součástí organizace by mohl být prodej nápoje wayusa, který v roce 2014 začal Život postaru o.s. dovážet z komunity Ruku Samay do ČR. Strategii propagace by měl vytvořit zejména Život postaru o.s., který by také mohl nápoj wayusa a jiné předměty, které z komunity dováží propagovat s tím, že část výdělku je určena na výstavbu tradiční kičuánské školy. Financování by se tak mělo týkat zejména prvního a druhého výstupu – zřízení tradiční školy a informovanost rodičů v okolí Ruku Samay, se kterým by komunitě měl pomoci Život postaru o.s., přičemž 10 % rozpočtu by bylo věnováno administrativě a 90 % samotnému projektu. Ostatní výstupy by neměly být pro komunitu příliš náročné časově ani organizačně.

Komunita by také mohla zvážit žádost o finanční podporu státu, případně zvážit, zda nepočkat na vypsání rozvojového projektu některého z donorů Ekvádoru. Tato varianta by však připadala v úvahu až po rozhodnutí komunity takovýto projekt sepsat. Podpora státu by však mohla být náročná zejména kvůli existenci školy v sousední komunitě Río Blanco a k odlišným prioritám ekvádorského státu (zřizování škol tisíciletí). Komunita by také mohla požádat o spolupráci zkušenější komunitu, kde již podobná škola vytvořena byla (například v Pastalozí) nebo jiný subjekt, který již má podobné zkušenosti jako například kanadská nezisková organizace Free the Children.

ZÁVĚR

Diplomová práce s názvem „Strategický plán alternativního turismu pro místní komunitu v Ekvádoru“, která je založená na kvalitativním terénním výzkumu v Ekvádoru mezi prosincem 2013 a únorem 2014, si stanovila za cíl zhodnotit možnosti a limity vytváření zdrojů obživy skrze alternativní turismus v komunitě Ruku Samay. Kromě toho byla práce zacílena na analýzu silných a slabých stránek komunity, se kterými by měla komunita do budoucna pracovat. Výsledná strategie odpovídá na následující výzkumné otázky:

- 1. Jaké jsou silné stránky komunity a jaké jsou naopak příčiny případných problémů pro rozvoj komunity a jak tyto problémy navrhuje komunita řešit?*
- 2. Jakou roli hraje pro komunitu alternativní turismus a jaké jsou možnosti a limity jeho udržitelnosti jako hlavního zdroje obživy?*

Svou diplomovou práci autorka opírá o teoretické koncepty projektového cyklu, komunitního rozvoje a alternativního turismu. Na základě těchto teoretických znalostí autorka sestavila sadu nástrojů pro nalezení odpovědí na výzkumné otázky. Pro sběr dat v terénním výzkumu autorka využila metody pozorování, fokusních skupin a polostrukturovaných rozhovorů. Následně autorka interpretovala sesbíraná data, přičemž zároveň z těchto poznatků vytvářela předkládanou strategii.

V první části předkládané strategie je čtenář seznámen s 15 zainteresovanými aktéry, kde autorka prostřednictvím analýzy zainteresovaných aktérů zjistila, že vztahy komunity s ostatními stakeholdery jsou komplikované hlavně z důvodu určité rozpolcenosti, která se projevuje hned v několika oblastech. Tato rozpolcenost je pozorovatelná ve vládní politice Ekvádoru, která podporuje jak těžářský průmysl, tak také domorodé komunity, které jsou s těžaři v konfliktu. Dále je pozice Ruku Samay obtížná z důvodu dřívější spolupráce a aktuální konkurence s komunitou Río Blanco a RICANCIE. V neposlední řadě se také ukázalo, že je Ruku Samay příliš vázaná na město Tena (na obchodnících a škole) a na bývalém lídrovi komunity.

V druhé části strategie autorka identifikovala povahu silných a slabých stránek komunity – jejího fungování a alternativního turismu spojeného s nimi. Zde se ukázalo, že ohledně turismu za silné stránky komunita považuje fakt, že pro celou komunitu je to turismus hlavní zdroj obživy, pomocí kterého komunita může navíc aktivně ochraňovat

své tradice a zvyky stejně jako okolní přírodu. Tím komunita projevila také svoji silnou stránku, kterou je respekt vůči sobě samým i navenek. Pozitivním aspektem je také touha komunity budovat sociální kapitál, pracovat na svých slabých stránkách a dále se věnovat turismu, který je hlavním zdrojem obživy komunity.

Vyřáděním slabých stránek a touhy po změně Ruku Samay komunikovalo přání vytvořit projekt, který by reagoval na nedostatečné předávání kultury nejmladší generaci žijící v komunitě. Autorka však tento problém nepovažovala jako ústřední problém, ale pomocí identifikace slabých stránek komunity a jejich podrobnou analýzou zjistila pět nejzávažnějších a zároveň nejvíce opomíjených problémů v komunitě. Těmi jsou (1) Absence lídra/autority, (2) Neefektivní organizace a rozhodování, (3) Nedostatečná starost o děti a komunikace s nimi, (4) Nedostatek odpovědnosti a respektu ze strany turistů a (5) Nedostatečné předávání tradice, zvyků a jazyka dětem. Pomocí křížové metody identifikace hlavního problému tak vzešel výsledek, že komunita si sice přeje vytvořit projekt řešící nedostatečné předávání tradice, ale tento problém je pouhým důsledkem problému č. 2 – neefektivní organizace a rozhodování komunity.

Příčin tohoto problému je celá řada, nicméně mezi jeho nejzásadnější zárodky patří následující příčinné linie. Někteří rodičové mají strach z uplatnitelnosti svých dětí po vystudování tradiční školy. V souvislosti s neshodami s komunitou Río Blanco a absencí kvalitní kičuánské školy v okolí to rodiče vede k posílání dětí studovat do školy ve městě Tena. Logicky se tam potom děti socializují a vytváří si tam větší vazby než mezi sousedními komunitami v okolí Ruku Samay. Tím, že má ve městě komunita vytvořené vazby, používá zde internet nutný k provozování turismu a nejmladší generace zde chodí do školy, tak část komunity bydlí kromě Ruku Samay také ve městě. Takto dochází k tříštění energie a času členů Ruku Samay, který přispívá k neefektivní organizaci a rozhodování komunity. Druhou příčinnou linií je nedostatečné nastavení pravidel pro turisty a nedostatek zodpovědnosti a respektu ze strany turistů. To má v konečné fázi za následek odměřenost a nedostatečné ohodnocení práce s turisty, která nemotivuje komunitu k efektivnímu rozhodování ani k organizaci. Zároveň je tak komunita negativně ovlivňována turisty skrze přejímání městského stylu života, který je spojený s konzumací alkoholu a následnou frustrací, která taktéž znemožňuje komunitě efektivně organizovat svoji práci. Třetí příčinná linie vychází z byrokracie a vysoké korupce v zemi a nedostatečné podpory domorodců ze strany státu. Poslední zachycenou příčinou neefektivní organizace a rozhodování je absence lídra v komunitě.

Ten obvykle, pokud je v komunitě přítomen, tvoří manažerský prvek, který svolává komunitu dohromady k plánování a rozhodování.

Ústřední problém se následně projevuje tím, že rodiče se nevěnují dostatečně svým dětem, komunita nedokáže efektivně hospodařit se svými financemi a materiálem a neefektivně nakládá se svým pozemkem, který by se dal využít například k pěstování zeleniny. Mimo to komunita nedokáže pokrýt slabou turistickou sezónu, ve které si členové komunity hledají práce náhodně vně komunity. Tím se dostávají také do kontaktu s těžařskými společnostmi a spolupracují tak se subjekty, se kterými jsou však za jiných okolností (dostatek turistů v komunitě) v konfliktu. Celkově problém neefektivní organizace a rozhodování vede k nedostatečnému předávání tradic a kultury, protože rodiče netráví se svými dětmi tolik času, kolik by sami chtěli. Dalším důsledkem je potom hledání a vykonávání práce v těžařském průmyslu a k závislosti na městu, která vede k nedostatečné soběstačnosti.

V kapitole *Analýza cílů*, která navazuje na situační analýzu, autorka představila ideální stav v komunitě z hlediska fungování alternativního turismu a také z pohledu komunity samotné. Ukázalo se, že posílení prvku efektivní organizace a rozhodování v komunitě by mělo vést k větší soběstačnosti komunity, finanční nezávislosti a skrze dostatečnou starost o děti a komunikaci s nimi také k předávání tradice, zvyků a jazyka nejmladší generaci. Ta je aktuálně opomíjena kvůli současným odlišným prioritám vzdělávacího systému Ekvádoru, ale zejména kvůli roztržitému zázemí, které pro ni představuje nejen lokalita Ruku Samay, ale také nedaleké město Tena. Dvojí místo bydliště dětí a přechodně i dospělých členů komunity jen potvrdilo nedostatečnou organizaci komunity, která tak aktuálně své síly i čas musí štěpit mezi dvě lokality.

Po analýze cílů se autorka zaměřila na analýzu strategií a na aspekty, které by tento prvek (organizace a rozhodování) měly posílit, bude-li se jim komunita dostatečně věnovat:

- (1) Zřízení tradiční kičuánské školy v Ruku Samay
- (2) Zlepšení informovanosti rodičů o uplatnitelnosti jejich dětí po absolvování tradiční kičuánské školy
- (3) Zlepšení vztahů nejen s ostatními komunitami ale také s komunitou Río Blanco
- (4) Vytvoření pravidel pro fungování turistů v komunitě

Výše zmíněné strategické výstupy by tak měly vést nejen k lepší organizaci a rozhodování v komunitě, ale zároveň by měly směřovat k podpoře soběstačného, pospolitého a tradičního života kičuánské komunity, který je atraktivní také pro turismus. Komplexním zachycením aktuální reality bylo tak možné vytvořit konkrétní strategii a zasadit ji do matice logického rámce, která je logickým vyústěním situační analýzy, analýzy cílů a analýzy strategií.

Všechny výše zmíněné výstupy jsou podpořeny konkrétními aktivitami. Mezi ty patří příprava prostoru určeného pro fungování školy v komunitě Ruku Samay a zorganizování informačních seminářů o náplni výuky pro Ruku Samay a komunity v okolí. Tyto semináře by měly informovat rodiče domorodých dětí o jiných možnostech, než které aktuálně nabízí Ministerstvo školství (školy milénia), a má akcentovat nutnost výuky kičuánštiny a tradiční medicíny v regionu. Další z aktivit je vytvoření harmonogramu socializačních aktivit pro členy komunit v okolí Ruku Samay a vytvoření platformy pro pravidelné setkávání autorit/lídrů jednotlivých komunit v okolí. Tato setkání by měla přispět k celkové organizaci Ruku Samay a rozhodování komunity nejen interně, ale také navenek a to z důvodu nutnosti zlepšení vzájemných vztahů mezi komunitami (zejména Ruku Samay a Río Blanco). Tato aktivita by také mj. vedla skrze participaci a sdílení zkušeností ke snadnějšímu čelení tlaku těžařských společností a v neposlední řadě by mohla přispět k rozhodnutí komunity přesunout své bydliště (a zejména bydliště svých dětí) výhradně do Ruku Samay. Mezi poslední navržené aktivity patří umístění konkrétních pravidel pro turisty na propagační kanály (web a Facebook) a vytvoření formulářů pro příchozí turisty včetně vytvoření informačních cedulí. Tyto aktivity se vztahují k nutnosti komunity vytvořit jisté hranice pro turisty, které by měly přispět k menšímu negativnímu vlivu turistů na komunitu, ze které následně vychází další problémy jako nedostatečné vážení si vlastní práce a neochotě investovat do turismu více energie.

V poslední části strategie autorka zvažuje financování projektu, přičemž za nejvíce pravděpodobnou variantu financování projektu považuje individuální dárcovství a zorganizování veřejné sbírky formou humanitárního crowdfundingu, případně jiné formy fundraisingu jako zorganizování sportovní či kulturní akce v regionu. Takovou akci stejně jako celkové zaštitění části strategie vztahující se k založení školy a informovanosti rodičů by si měla vzít alespoň částečně na starosti organizace Život postaru o.s., která je na komunitu velmi pevně navázána.

Výsledky diplomové práce by měly být komunitě předneseny v takové formě,

aby mohla komunita ve strategickém plánování sama pokračovat, případně aby mohla nastolenou strategii v co nejkratším horizontu implementovat. Cílem implementace strategie by mělo být směřování k tradičnímu a soběstačnému stylu života, který však bude i nadále využívat turismus jako svůj hlavní zdroj obživy. Komunita by tak měla do budoucna stavět na svém dosavadním úspěchu, snažit se udržovat svoji identitu skrze odpovědný přístup k alternativnímu turismu a k okolí, ve kterém žije. Jako klíčem k úspěchu tak autorka doporučuje zaměřit se více na management kapacit a posilování sdíleného leadershipu skrze participativní demokracii. Právě tyto zásadní, leč aktuálně opomíjené aspekty, komunitě aktuálně brání k dalšímu rozvoji a promítají se v komunitě jako neefektivní organizace a rozhodování.

ZDROJE

ABZ Slovník cizích slov. 2015. *Pojem sociální kapitál* [online]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialni-kapital>.

AIMERS, Jenny, WALKER, Peter (Eds.). 2013. *Community Development: insights for practice in Aotearoa New Zealand*. Auckland: Dunmore Publishing. 241 s. ISBN 9781927212080.

ANDES. 2015. *Registran sismo de 3.9 grados en provincia ecuatoriana de Napo* [online]. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://www.andes.info.ec/es/noticias/registran-sismo-39-grados-provincia-ecuatoriana-napo.html>.

ARMSTRONG, Jeannette. 1996. *Sharing one skin: Okanagan community* [online]. In: MANDER, Jerry, GOLDSMITH (Eds.), *The Case Against the Global Economy*. San Francisco, CA: Sierra Club Books. s. 460-470 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <https://greenresistance.files.wordpress.com/2008/10/armstrong-1996-sharing-one-skin.pdf>.

ARNSTEIN, Sherry R. 1969. *A Ladder of Citizen Participation* [online]. [cit. 2015-02-18] JAIP. Vol. 35, Issue 4, s. 216-224. Dostupné z: <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>.

Asemblea Nacional. 2008. *Constitución del Ecuador* [online]. 218 s. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: http://www.asambleanacional.gov.ec/documentos/constitucion_de_bolsillo.pdf.

BALL, Martin W. 2009. *Duše šalvěje*. Vyd. 1. Athény: Dybuk. 176 s. IBSN: 978-80-86862-76-7.

BBC. 2014. *US judge annuls Ecuador oil ruling against Chevron* [online]. 4.3.2014. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-26441836>.

BEAHM, Austin. 2011. *The Slippery Slope of Tourism and Oil in the Amazon: The Story of Tena, Ecuador*. Focus on Geography [online]. Vol. 54, Issue 2, s. 70-74 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1949-8535.2011.00028.x/pdf>.

BOOKMAN, Milica, BOOKMAN, Karla. 2007. *Medical Tourism in Developing Countries*. Vyd. 1. London: Palgrave Macmillan. 258 s. ISBN-10: 0230600069.

BOURDIEU, Pierre. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum. 180 s. ISBN: 978-80-7184-518-8.

BRAMWELL, Bill, SHARMAN, Angela. 2003. *Approaches to sustainable tourism planning and participation*. In: RICHARDS, Greg, HALL, Derek (Eds.), *Tourism and Sustainable Community Development*. London: Routledge. 315 s. ISBN 0-415-30915-8 (Google Books).

BURGOS, Carlos, DE BOER, Wim, BEJARANO, Alexandra, VERA LOOR, Nelson, CAMPOS, Luciano, AGUILAR, Nancy, SANABRIA, María, PAREDES SOL, María. 2013. *Guía Metodológica para la construcción participativa del Proyecto Educativo Institucional*. Quito: Ministerio de Educación. 52 s. ISBN.9942-07-334.

BussinessInfo.cz. 2015A. *Ekvádor: Ekonomická charakteristika země* [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/ekvador-ekonomicka-charakteristika-zeme-18871.html>.

BussinessInfo.cz. 2015B. *Ekvádor: Základní informace o teritoriu* [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/ekvador-zakladni-informace-o-teritoriu-18868.html>.

CABANILLA, Enrique. 2004. *El Turismo Comunitario en el Ecuador Situación y Tendencias Actuales* [online]. [cit. 2015-04-21]. Quito: FEPTCE. 43 s. Dostupné z: http://www.academia.edu/3586177/El_Turismo_Comunitario_en_el_Ecuador.

CAÑAR, Javier. 2007. *Plan Estratégico del Desarrollo del Turismo Sostenible en Ecuador hacia al año 2020 – PLANDETUR 2020*. Quito: Ministerio de Turismo de Ecuador. 93 s.

CEBALLOS-LASCURAIN, Héctor. 1996. *Tourism and Protected Areas. The State of Nature-Based Tourism Around the World and Guidelines for Its Development*. Cambridge: IUCN. 301 s. ISBN: 2-8317-0124-4.

CEPAL. 2015. *Panorama Fiscal de América Latina y el Caribe 2015: Dilemas y espacios de políticas* [online]. 25 s. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://www.cepal.org/sites/default/files/presentation/files/150310_panorama_fiscal-presentacion_final-abi.pdf.

CIA – The World Fact Book. 2015. *South America: Ecuador* [online] [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ec.html>.

CINU. 2002. *Declaración de Quebec sobre el ecoturismo* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://www.cinu.org.mx/eventos/turismo2002/doctos/dec_quebec.pdf.

COAD, Lauren, CAMPBELL, Alison, MILES, Lera, HUMPHRIES, Katherine. 2008. *The costs and benefits of forest protected areas for local livelihoods: a review of the current literature* [online]. Working Paper, UNEP-WCMC [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: http://www.unepwcmc.org/system/dataset_file_fields/files/000/000/128/original/Coad_et_al_2008_Working_Paper.pdf?1398683633.

COLDING, Johan, FOLKE, Carl. 2000. *The Taboo System: Lessons about Informal Institutions for Nature Management*. Georgetown International Environmental Law Review. Vol. 12, Issue 2, s. 413-445.

CONNELL, John. 2006. *Medical tourism: Sea, sun, sand and... surgery*. Tourism Management [online]. Vol. 27, Issue 6, s. 1093-1100 [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: http://www.researchgate.net/publication/247230485_Medical_tourism_Sea_sun_sand_and_surgery.

CORIA, Jessica, CALFUCURA, Enrique. 2012. *Ecotourism and the development of indigenous communities: The good, the bad, and the ugly*. Ecological Economics [online]. Vol. 73, s. 47-55 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <https://ideas.repec.org/s/eee/ecolect.html>.

Česká televize. 2012. *Duše K - tentokrát o stromech* [online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/199358-duse-k-tentokrat-o-stromech/>.

Český rozhlas. 2014. *Spiritualita ekvádorských indiánů*. [online]. 9.2.2014. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/zprava/spiritualita-ekvadorskych-indianu--1313605>.

DAVIDOV, Veronica M. 2010. *Shamans and Shams: The Discursive Effects of Ethnotourism in Ecuador*. The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology [online]. Vol. 15, Issue 2, s. 387-410 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1935-4940.2010.01091.x>.

Deloitte Centre for Health Solutions. 2009. *Medical tourism: consumers in search of value* [online]. Washington, D. C.: Deloitte Centre for Health Solutions. 30 s. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: http://www.deloitte.com/assets/Dcom-unitedStates/Local%20Assets/Documents/us_chs_MedicalTourismStudy%283%29.pdf.

DUŠKOVÁ, Lenka, HARMÁČEK, Jaromír, KRYLOVÁ, Petra, OPRŠAL, Zdeněk, SYROVÁTKA, Miroslav, ŠAFAŘÍKOVÁ, Simona. 2011. *Encyklopedie rozvojových studií*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 421 s. ISBN 978-80-244-2948-9.

EASTERLING, Doug. 2008. *The leadership Role of Community Foundations in Building Social Capital*. National Civic Review [online]. Vol. 97, Issue 4, s. 39-51 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.cftompkins.org/wp-content/uploads/2012/07/NCR-paper.pdf>.

El Banco Mundial. 2015. *Datos: Ecuador* [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://datos.bancomundial.org/pais/ecuador>.

ESCRIBANO, Gonzalo. 2013. *Ecuador's energy policy mix: Development versus conservation and nationalism with Chinese loans*. Energy Policy [online]. Vol. 57, Issue 3, s. 152-159 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421513000293>.

European Commission. 2004. *Aid Delivery Methods: Project Cycle Management Guidelines* [online]. [cit. 2015-04-23]. 158 s. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/methodology-aid-delivery-methods-project-cycle-management-200403_en_2.pdf.

FEARNSIDE, Philip M. 2005. *Indigenous peoples as providers of environmental services in Amazonia: warning signs from Mato Grosso*. In: HALL, Anthony (Ed.), *Global Impact, Local Action: New Environmental Policy in Latin America*. London: University of London. s 187-198. ISBN 1-900039-56-7.

- Geographic Information Technology Training Alliance. 2015. *Weighting by pairwise comparison* [online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://www.gitta.info/Suitability/en/html/Normalisatio_learningObject3.html.
- GÓNZALES, Mario. 1996. *ECUADOR: Ecoturismo, alternativa de vida*. IPS [online]. [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.ipsnoticias.net/1996/04/ecuador-ecoturismo-alternativa-de-vida/>.
- GOODWIN, Harolda, SANTILLI, Rosy. 2009. *Community-Based Tourism: a succes?* ICRT Occasional Paper. [online]. 37 s. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://www.haroldgoodwin.info/uploads/cbtasuccesspubpdf.pdf>.
- HENDL, Jan. 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 3. Praha: Portál. 407 s. ISBN 978-802-6202-196.
- HIRA, Anil, PARFITT, Trevor. 2004. *Development Projects for a New Millennium*. Vyd. 1. Westport: Praeger Publishers. 207 s. ISBN 0-275-97503-07 (Google Books).
- HONEY, Martha. 2008. *Ecotourism and Sustainable Development, Second Edition: Who Owns Paradise?* Washington: Island Press. 568 s. ISBN-10: 1597261262.
- HOOPER, Alan, POTTER, John. 2000. *Intelligent Leadership: Creating a Passion for Change*. London: Random House. 223 s. ISBN 978144645729.
- HUGHES, Philip. 2007. *Building stronger communities*. Sydney: University of New South Wales Press Ltd. 241 s. ISBN 9780868408149.
- Human Rights Watch. 2015. *Ecuador* [online]. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/121513>.
- CHAMBERS, Robert. 1997. *Whose Reality Counts? Putting the First Last*. London: Intermediate Technology Publications. 297 s. ISBN 1-85339-386.
- CHARNLEY, Susan. 2005. *From nature tourism to ecotourism? The case of the Ngorongoro Conservation Area, Tanzania*. Human Organization. Vol. 64, Issue 1, s. 75–88.
- IFE, Jim, FISKE, Lucy. 2006. *Human rights and community work: Complementary theories and practices* [online]. International Social Work. Vol. 1, Issue 3, s. 297-308 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: http://espace.library.curtin.edu.au/webclient/StreamGate?folder_id=0&dvs=1431493591997~569&usePid1=true&usePid2=true.
- INEC. 2015A. *Estadísticas* [online]. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://www.inec.gob.ec/estadisticas/>.
- INEC. 2015B. *Tendencias de analfabetismo en Ecuador* [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.ecuadorencifras.gob.ec/documentos/web-inec/Infografias/Analfabetismo.pdf>.

International Business Times. 2013. *Indigenous Population Agree to Oil Drilling In Ecuador's Protected Area Yasuni* [online]. 18.9.2013 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/indigenous-population-agree-oil-drilling-ecuadors-protected-area-yasuni-1407814>.

JARAMILLO DE MORA, Gabriela. 2012. *Plan Estratégico de Desarrollo Turístico Sostenible del Cantón Tena*. Ríobamba: Escuela Politécnica de Chimborazo. 238 s.

JELÍNEK, Petr, HLAVIČKOVÁ, Zuzana. 2006. *Manuál projektového cyklu zahraniční rozvojové spolupráce České republiky*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů pro Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 97 s. ISBN 80-86506-50-9.

LANDONI, Paolo, CORTI, Benedetta. 2011. *The management of international development projects: Moving toward a standard approach or differentiation?* Project Management Journal [online]. Vol. 42, Issue 3, s. 45-61 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/pmj.20231>.

LARSEN, Anna K., SEWPAUL, Vishanthie, HOLE, Grete O. (Eds.). 2014. *Participation in Community Work: International Perspectives*. New York: Routledge. 261 s. ISBN-10: 041565842X (Google Books).

LE GRA, Jerry. 1990. *A Commodity Systems Assessment Methodology for Problem and Project Identification*. Moscow: Inter-American Institute for Cooperation on Agriculture, University of Idaho. (Google Books)

LINHART, Jiří, PETRUSEK, Miloslav, VODÁKOVÁ, Alena, MAŘÍKOVÁ, Hana. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. 1627 s. ISBN 80-7184-310-5 (Google Books).

MARTINEZ, Armando. 2012. *Community Based Tourism 10*. Tourism-Review [online]. [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <http://www.tourism-review.com/travel-tourism-magazine-introduction-to-community-based-tourism-article1770>.

MEJÍA, Elena, PACHECO, Pablo, CARRASCO, Alfredo, MUZO, Ayme, TORRES, Bolier. 2014. *Policy options for improved forest use by smallholders in the Ecuadorian Amazon*. CIFOR Brief Info [online]. Vol. 84, s. 1-6 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://www.cifor.org/publications/pdf_files/infobrief/5083-infobrief.pdf.

Ministerio de Educación. 2015A. *Programa de alimentación escolar* [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <http://educacion.gob.ec/programa-de-alimentacion-escolar/>.

Ministerio de Educación. 2015B. *Proyecto emergence de Unidades Educativas del Milenio y Establecimientos Réplica* [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <http://educacion.gob.ec/proyecto-emergente-de-unidades-educativas-del-milenio-y-establecimientos-replica/>.

Ministerio de Turismo. 2010. *Tena: Guía Turística*. Quito: Ministerio de Turismo. 67 s.

Ministerstvo zahraničních věcí. 2011. *Metodika projektového cyklu bilaterální spolupráce* [online]. [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/metodika_projektoveho_cyklu.html.

- Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 2013. *Ekvádor*. [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.export.cz/poptavky/tag/Ekv%C3%A1dor>.
- MOWFORTH, Martin, MUNT, Ian. 2003. *Tourism and Sustainability: Developments and New Tourism in the Third World, Second Edition*. London: Routledge. 384 s. ISBN-10: 041527169X.
- Národní ústav odborného vzdělávání. 2012. *Projektový cyklus* [online]. [cit. 2015-01-21] Dostupné z: <http://www.nuov.cz/projektovy-cyklus>.
- OECD. 1991. *DAC Principles for Evaluation of Development Assistance* [online]. [cit. 2015-01-23] 12 s. Dostupné z: <http://www.oecd.org/development/evaluation/2755284.pdf>.
- PATTON, Michael Q. 2002. *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Vyd. 3. London: Sage Publications. 688 s. ISBN-13: 978-0761919711.
- PEARCE, Douglas, BUTLER, Richard (Eds.). 1993. *Tourism Research: Critiques and Challenges*. New York: Routledge. 256 s. ISBN 0-415-08319-2.
- PERÉZ PEREIRO, Xerardo. 2015. *Reflexión antropológica sobre el turismo indígena*. Desacatos [online]. Vol. 47, s. 18-35 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://desacatos.ciesas.edu.mx/index.php/Desacatos/article/view/1419/1214>.
- PUTNAM, Robert D. 2000. *Bowling alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon a Schuster. 541 s. ISBN-10: 0743203046.
- REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- RICHARDS, Greg, HALL, Derek. (Eds.) 2000. *Tourism and Sustainable Community Development*. Vyd. 1. London: Routledge Advanced in Tourism. 315 s. ISBN 0-415-30915-8 (Google Books).
- ROBINSON, David (Ed.) 2002. *Building Social Capital*. Wellington: Victoria University of Wellington. 85 s. ISBN 0908935595.
- ROBINSON, David (Ed.). 1999. *Social Capital in Action*. Wellington: Victoria University of Wellington. 110 s. ISBN 0908935374.
- RUIZ-BELLESTEROS, Esteban. 2011. *Social-ecological resilience and community-based tourism An approach from Agua Blanca, Ecuador*. Tourism Management [online]. Vol. 32, Issue 3, s. 655-666. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517710001056>.
- SAWYER, Suzana. 2004. *Crude Chronicles: Indigenous Politics, Multinational Oil, and Neoliberalism in Ecuador*. Durham: Duke University Press Books. 312 s. ISBN-10: 0822332728.
- SHARPLEY, Richard, TELFER, David J. 2002. *Tourism and Development: Concepts and Issues*. 408 s. ISBN 9781873150351.

Sistema Nacional de Información. 2011. *Plan de Desarrollo y Ordenamiento Territorial Napo 2020* [online]. [cit. 2015-03-11]. 104 s. Dostupné z: http://app.sni.gob.ec/sni-link/sni/%23recycle/PDyOTs%202014/1560000190001/PDyOT/15022013_101816_Plan_Ordenamiento_Territorial%202012.pdf.

Sistema Nacional de Información. 2015. *Uso de suelo* [online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://indestadistica.sni.gob.ec/QvAJAXZfc/opendoc.htm?document=SNI.qvw&host=QVS@kukuri&anonymous=truehttp://indestadistica.sni.gob.ec/QvAJAXZfc/opendoc.htm?document=SNI.qvw&host=QVS@kukuri&anonymous=true&bookmark=Document/BM56>.

SMITH, David H., STEBBINS, Robert, DOVER, Michael A.. 2006. *A Dictionary of Nonprofit Terms and Concepts*. 2006. Bloomington: Indiana University Press. 337 s. ISBN 0-253-34783-1.

STEWART, David W., SHAMDASANI Prem N. 2014. *Focus Groups: Theory and Practice*. Vyd. 3. London: Sage Publications. 224 s. ISBN 978-1-4522-7098-2 (Google Books).

STOLLE-McALLISTER, John. 2013. *Producing and Circulating Kichwa Community in Intercultural Ecuador*. *Latin Americanist* [online]. Vol. 57, Issue 3, s. 29-50 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/tla.12002/pdf>.

STOLLEY, Kathy S., WATSON, Stephanie. 2012. *Medical Tourism: A Reference Handbook (Contemporary World Issues)*. Santa Barbara: Calif. 343 s. ISBN-13: 978-1598845402.

TAN, Allison. 2009. *Community Development Theory and Practice: Briding the Divide between Micro and Macro Levels of Social Work* [online]. [cit. 2015-03-20]. Indianapolis: North American Association of Christians in Social Work. 17 s. Dostupné z: <http://www.nacsw.org/Publications/Proceedings2009/TanACommunity.pdf>.

The Huffington Post. 2010. *Chevron and Cultural Genocide in Ecuador* [online]. 18.3.2010. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/kerry-kennedy/chevron-and-cultural-geno_b_346257.html.

The Mountain Institute. 2000. *Community-Based Tourism for Conservation and Development* [online]. Washington, D. C., [cit. 2015-04-09]. Washington: The Mountain Institute. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/orangetreeyum/community-based-tourism-for-conservation-and-development-recource-kit?related=1>.

The PRS Group. 2014. *Ecuador Country Report*. Syracuse: The PRS Group. 53 s. ISSN: 1054-5395.

Trading Economics. 2015A. *Ecuador GDP Annual Growth Rate 2000-2015* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/ecuador/gdp-growth-annual>.

Trading Economics. 2015B. *Ecuador GDP per capita 1960-2015* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/ecuador/gdp-per-capita>.

- Trading Economics. 2015C. *Ecuador Crude Oil Production 1994-2015* [online]. [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/ecuador/crude-oil-production>.
- Transparency International. 2014. *Corruption by Country/Territory: Ecuador* [online]. [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.transparency.org/country#ECU>.
- TURNER, Leigh, HODGES, Jill, Kimball Ann (Eds.). 2012. *Risks and Challenges in Medical Tourism: Understanding the Global Market for Health Services*. Westport: Praeger. 329 s. ISBN-10: 0313399352.
- United Nations – Economic and Social Council. 2006. *Definiton of basic concepts and terminologies in governance and public administration* [online]. [cit. 2015-04-18]. 15 s. Dostupné z: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan022332.pdf>.
- United Nations – Economic and Social Council. 2011. *Indigenous Leaders Urged to Identify Strategies 'to Advance Our Struggle', As Permanent Forum Ends First Week with Discussion on Latin America and Caribbean* [online]. [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.un.org/press/en/2011/hr5058.doc.html>.
- UNWTO. 2015A. *Sustainable Development of Tourism* [online]. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5>.
- UNWTO. 2015B. *Over 1.1 billion tourists travelled abroad in 2014* [online]. [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: <http://media.unwto.org/press-release/2015-01-27/over-11-billion-tourists-travelled-abroad-2014>.
- UZENDOSKI, Michael. 2005. *The Napo Runa of Amazonian Ecuador (Interp Culture New Millenium)*. Champaign: University of Illinois Press. 216 s. ISBN-10: 0252072553.
- VESELÝ, Arnošt. 2005. *Metody a metodologie vymezení problému (Strukturace, definice, modelování a formulace problému v policy analysis)*. Vyd. 1. Praha: FSV UK CESES. 48 s. ISSN: 1801-1519.
- Vítejte na Zemi. 2015. *Trvale udržitelný rozvoj* [online]. [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://vitejenazemi.cz/cenia/index.php?p=trvale_uzrizeny_rozvoj&site=spotreba.
- WALKER, Ian. 2013. *Výzkumné metody a statistika*. Vyd. 1. Praha: Grada. 224 s. ISBN 978-80-247-3920-5 (Google Books).
- WARBURTON, Diane (Ed.) 1998. *Community and sustainable development: participation in the future*. London: Earthscan Publications. 248 s. IBSN 1853835307.
- WHEATLEY, Margaret, KELNNER-ROGERS, Myron. 1998. *The Community of the future*. Vyd.1. San Francisco: Jossey-Bass. 285 s. ISBN 0787910066.
- WOOD, Megan E. 2002. *Ecotourism: Principles, Practises and Policies for Sustainability*. Paris: UNEP. 32 s. ISBN: 92-807-2064-3. Dostupné z: <http://www.pnuma.org/eficienciarecursos/documentos/Ecotourism1.pdf>.
- YouTube. 2012. *Jaroslav Dušek uvádí povídání s ecuádorským šamanem Augustinem, 9.9.2012 Klánovice* [online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=F0uBkJMSOC0>.

ZAMAGNI, Stefano. 2005. *Happiness and Individualism: A Very Difficult Union*. In: BRUNI, Luigino, PORTA, Pier (Eds.), *Economics and happiness: framing the analysis*. Oxford: Oxford University Press. s. 303-335. ISBN 0199286280.

ZANOTTI, Laura, CHERNELA, Janet. 2010. *Conflicting cultures of nature: ecotourism, education and the Kayapó of the Brazilian Amazon*. *Tourism Geographies* [online]. Vol. 10, Issue 4, s. 495-521 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: http://www.academia.edu/1036229/Conflicting_Cultures_of_Nature_Ecotourism_Education_and_the_Kayap%C3%B3_of_the_Brazilian_Amazon.

ZEPPEL, James H. 2006. *Indigenous Ecotourism: Sustainable Development and Management (Ecotourism series)*. Vyd. 1. Wallingford: CABI. 272 s. ISBN-10: 1845931246.

Život postaru. 2013A. *Cíle projektu* [online]. [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <http://www.zivotpostaru.cz/o-projektu/cile-projektu/#goal-4>.

Život postaru. 2013B. *Fiesta de la Selva – setkání s představiteli domorodých komunit v Amazonii* [online]. 25.10.2013 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <http://www.zivotpostaru.cz/setkani-s-predstaviteli-domorodych-komunit-v-amazonii/>.

Život postaru. 2015. *Pozemek na řece Huambuno* [online]. [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: <http://www.zivotpostaru.cz/o-projektu/pozemek-na-rece-huambuno/>.

Přílohy

Příloha č. 1 – Obrázek: Ruku Samay Ecolodge

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 2 – Obrázek: Fokusní skupina, 16.1.2014

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 3: Mapa kantonu Tena, ukazování lokace Ruku Samay

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 4: Ropná skvrna u pozemku Života postaru o.s.

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 5: Seznam respondentů polostrukturovaných rozhovorů

Seznam respondentů					
	PŘÍJMENÍ, Jméno	Postavení	Datum	Věk	Místo rozhovoru
1.	ALMEIDA, Katalina	vyučující, PUCE	18.12.2013	55 let	Quito
2.	CERDA, Cesar	koordinátor, RICANCIE	8.1.2014	59 let	Tena
3.	DAQUI, Susana	úřednice, Ministerstvo turismu	24.1.2014	31 let	Tena
4.	GREFA, Agustin	obyvatel Ruku Samay	31.1.2014	24 let	Ruku Samay
5.	GREFA, Angel	obyvatel Ruku Samay	24.1.2014	26 let	Ruku Samay
6.	Angel Miguel	obyvatel Ruku Samay	29.1.2014	31 let	Ruku Samay
7.	GREFA, Angelica	obyvatelka Ruku Samay	27.1.2014	30 let	Ruku Samay
8.	GREFA, Byron	obyvatel Ruku Samay	31.1.2014	36 let	Ruku Samay
9.	Don Quiñon	obyvatel Ruku Samay	28.1.2014	39 let	Ruku Samay
10.	LICUY, Edison	obyvatel Ruku Samay	25.1.2014	27 let	Tena
11.	GREFA, María	obyvatelka Ruku Samay	26.1.2014	57 let	Tena
12.	GREFA, Michaela	obyvatelka Ruku Samay	25.1.2014	34 let	Tena
13.	GREFA, Milton	obyvatel Ruku Samay	30.1.2014	35 let	Tena
14.	GREFA, Nina	obyvatelka Ruku Samay	26.1.2014	15 let	Tena
15.	GREFA, Talia	obyvatelka Ruku Samay	30.1.2014	14 let	Ruku Samay
16.	GREFA, Veronica	obyvatelka Ruku Samay	1.2.2014	22 let	Tena
17.	Victor	obyvatel Ruku Samay	27.1.2014	32 let	Ruku Samay
18.	CHIRIBOGA, Diego	vyučující, UECT	24.1.2014	37 let	Tena
19.	KRAKOLIG, Hannes	koordinátor, CA Río Anzu	31.1.2014	35 let	Ruku Samay

Příloha č. 6: Výsledek fokusní skupiny z 15.1.2014

	Pozitiva / silné stránky	Negativa / slabé stránky
Komunita Ruku Samay	<ul style="list-style-type: none"> • Práce ve skupině s rodinou a komunitou • Dobrý smysl pro humor • Podpora rodiny v důležitých momentech • Žijeme v jednotě jako rodina • Rybaření (schopnost chytat ryby, pozn. autorky) • Dokážeme se zorganizovat a komunikovat • Dokážeme ocenit naši kulturu, tradici a jazyk • Hodláme zlepšovat dobrý život v rodině a komunitě • Všichni umíme vařit • Když vznikne problém, dokážeme se o něm bavit • Vážíme si naší medicíny (schopnosti léčení, pozn. autorky) 	<ul style="list-style-type: none"> • Chybí rozhodování (motivace a efektivní rozhodovací mechanismy, pozn. autorky) • Chybí práce ve skupině • Chybí autorita • Chybí vyvážená konzumace alkoholických nápojů • Chybí komunikace v rodině • Chybí sjednocení se (jednota) pro vykonání práce (určitého úkonu, pozn. autorky) • Potřeba zlepšení vzdělávání našich dětí jako našich předků (kultura, jazyk, tradice, pozn. autorky) • Nedostatek vážení si své práce • Chybí pozorovací schopnost (co je třeba udělat, pozn. autorky) • Nedostatečná starost o své děti • Neschopnost požádat si o pomoc v případě potřeby • Nedostatečné zacházení s materiálem • Nedostatečné cenění si naší kultury a její předávání dětem • Nedostatečná hygiena • Nedostatek materiálu (například lednička nebo mrazák) • Nedostatečné hospodaření s penězi
Turismus	<ul style="list-style-type: none"> • Živí a vzdělává rodinu • Podporuje tradici a zvyky • Chrání přírodu • Užitek pro rodinu i komunitu • Malé skupiny dobré jako zdroj financí na údržbu a jako příspěvek do společného fondu • Pozorování (jak žijí lidé mimo komunitu, ze zahraničí, pozn. autorky) 	<ul style="list-style-type: none"> • Chybí organizace a práce ve skupině • Turisté někdy volně odhazují spoustu odpadků • Nedostatečná organizovanost turistů • Absence dobré práce s turisty (ve smyslu dostatečné, pozn. autorky) • Nedostatečná koordinace a organizace turistů komunitou • Nedostatečná zodpovědnost turistů • Zneužívání znalostí komunity turisty (z oblasti léčení respektive šamanismu, pozn. autorky) • Špatný vliv turismu vedoucí ke změně života

Nejprve jsem profesorce představila tři otázky, které si sama sobě kladu a na které bych chtěla výzkumem odpovědět. Profesorka se k nim chtěla vyjádřit, proto jsem je zahrnula do rozhovoru. V přepisu se jedná o první tři otázky.

1. Je alternativní turismus vhodný pro komunitu?

Říkala jste mi, že se jedná o kombinaci ekoturismu a šamanismu, že ano? Vždy záleží na více aspektech. Z komerčního hlediska to může být velmi dobrý krok pro finanční zaopatření. Ale důležité je, aby neprodávali sami sebe, aby se nevystavovali sami sebe a jako kulturu, nýbrž aby vytvořili jakýsi turistický produkt. Důležité je, aby to pro ně mělo jak ekonomický, tak i sociální benefit, který si budou uvědomovat. A aby tedy dokázali přepnout mezi tím, kdy to budou oni sami a také mezi tím, kdy budou prodávat onen turistický produkt, ne sami sebe. Toto většinou velmi pomáhá.

2. Čím se chtějí obyvatelé komunity živit?

Turismus musí být součástí jakéhosi pomyslného deštníku. Musí být součástí mnoha aktivit. Nemohou dělat pouze turismus. Jako univerzita jsme dělali mnoho výzkumů v rámci Amazonie. A zjistili jsme, že není proveditelný sám o sobě. Je potřeba, aby byl součástí většího celku.

3. Jaké problémy v komunitě převládají?

Komunity postrádají profesionalizaci. Venkovští obyvatelé nejsou dostatečně vzdělání, respektive vyučení. Kvalita života je naprosto jiná než ve městech. Život v komunitách je naprosto odlišný od života, který vedeme ve městě. Lidé v komunitách často chtějí dělat turismus, ale chybí jim základní předpoklad: pitná a teplá voda. Procento turistů, kteří jsou ochotni přijet do takové lokality, je pak velmi malé, ne-li mizivé. A v této souvislosti je důležité si uvědomit, že turismus není sociální produkt, je to obchod, proto je k němu třeba tak přistupovat ze stran komunit.

4. Čemu a jak dlouho se profesně věnujete?

Jsem vyučující a zde na univerzitě učím turismus. Také mám MBA v oblasti ekonomie.

5. Jak vnímáte vývoj alternativního turismu v Ekvádoru?

Aktuálně očekáváme nové plánování.

6. Odkdy byste řekla, že se koncept alternativního turismu v Ekvádoru rozmohl a kdy se začal studovat?

Na to nedokážu odpovědět přesně, ale před více jak 20 lety, kdy se dostal do privátního sektoru. Co se komunitního turismu týče, tak ten je teprve v plenkách.

7. Co víte o alternativním turismu v provincii Napo?

Napo má jako region na výběr. Disponuje obrovskou biodiverzitou. Většina lidí tam pracuje pod soukromými podniky, ne v rámci komunit. Tedy turismus je tam pod správou soukromníků a komunit. Nutno říci, že ona soukromá správa bývá mnohem efektivnější a úspěšnější než ona komunitní. Pro srovnání říkám lidem, ať se zajedou podívat do NP Yasuní, kde je turismus na mnohem vyšší úrovni. Pro Napo je typický systém cabañas (ecolodges). Tedy určitý systém ubytování v chatkách. Ale chybí jim právě onen turistický produkt.

8. Kam podle vás směřuje alternativní turismus v této oblasti nebo obecně v Ekvádoru? Co je potřeba udělat pro jeho rozvoj?

Domorodé komunity, pokud chtějí dělat turismus, se musí přizpůsobit. Měli by inovovat, lépe spravovat své komunity a začít o turismu uvažovat jako o obchodu. Při výzkumech s kmenem Waoraní jsme zjistili, že problém nebyl ani tak finanční, ani že by jejich komunita nebyla atraktivní pro turisty, ale nechtěli změnit svůj způsob myšlení. Říkala jste mi, že by vaše komunita nejraději žila bez poplatků vládě, bez peněz a na svém pozemku. To je ale přeci nereálné. Vám by se tak žít nelíbilo? V jiné komunitě v Pastaze zase říkali, ať jim zaplatíme a oni že tedy ten turismus začnou dělat. Ale tak to přeci nefunguje. Pokud kdokoli chce turismus dělat, musí si být vědom, co všechno to obnáší, musí jej dělat ze svobodné vůle, atd. Ten koncept je následující: Chceš pracovat v turismu? Pracuj. Musíš vstávat brzy ráno, mít vůli, musíš se vzdělávat o tom, co a jak dělat... Tedy prvně je třeba vyřešit tento sociální aspekt a dále je třeba zaměřit se na ekonomickou stránku věci. Tyto komunity většinou nemají dostatek finančních zdrojů.

9. Zmiňujete finanční zdroje. Existují tedy nějaké možnosti, jak může komunita žádat podporu od státu?

Ano. Vláda přispívá komunitám. Problém však je, že komunita musí nejdříve napsat projekt, který vládě předloží. Jenomže v komunitách nebývá nikdo, kdo by takový projekt sepsal. Pokud vás tato problematika zajímá, podívejte se na stránky Ministerstva turismu. Jejich idea, myslím komunity, je, že nebudou dělat nic, ale dostanou peníze.

10. Máte na závěr nějaké doporučení?

Objektivně, nikomu nic neslibujte, hodně se spoléhají na výzkumníky, kteří přijíždějí, zálohujte si, mluvte se soukromým sektorem, s těmi, kteří dělají business. Nemají podnikavou mysl, neví, jak můžou začít s podnikáním. Domorodci potřebují turistické plánování.

11. Existuje zde nějaká služba nebo nezisková organizace, která jim v tom může pomoci?

Nevím, bude lepší, když budou pracovat jen sami. Taková neziskovka jednou zmizí.

1. Kdy byla RICANCIE založena, čemu se věnujete a jak fungujete?

Jsme agentura zabývající se komunitním turismem a vznikli jsme v roce 1993. V té době přicházelo do této oblasti mnoho společností, které se snažily místní obyvatele využívat. Místní lidé neměli z jejich fotografování a návštěv vůbec žádné výhody. Za poskytování informací, fotografování a podobně dostávali buď vůbec nic, nebo nějaké sladkosti a sušenky. Byly to těžařské společnosti, které takto přicházely do komunit nebo lidé, kteří následně fotografie a informace z komunit těžařským společnostem prodávali. Na základě toho, co se dělo, dostala jedna komunita nápad, že by mohla začít dělat turismus. Brát lidi do komunity a ukazovat jim naši kulturu a zároveň ji tak chránit. Byli to především cizinci, co přijížděli sem do Amazonie, které zajímalo, jak tu žijeme. Komunita proto vystavěla malé chatky pro 5-6 lidí, kde turisty ubytovávala. Ale nedělala to masově. My jsme vždy byli ti, co pečovali o prostředí, ve kterém žijeme, o přírodu. Děláme to odjakživa. Naši rodiče a prarodiče nás učili, že máme přírodu chránit. Nicméně později začalo přijíždět více a více cizinců, a tak komunita začala tyto jedince posílat do jiných komunit, se kterými se později spojila. A tak bylo vytvořeno RICANCIE. Tehdy nás bylo asi 30 komunit, které spolu jednaly, ale RICANCIE byla vytvořena jen deseti. Neměli jsme dostatek peněz na rekonstrukci našich obydlí a výstavbu nových, proto jsme si pomáhali navzájem. Bylo to velmi složité, protože jsme neměli žádnou podporu státních institucí. Stát nám nepomohl. Ti, kteří pomohli, byli hlavně cizinci, kteří přijížděli. Sdružené komunity pravidelně mívají schůzky. Takže všechna rozhodnutí, která děláme, děláme dohromady. Také k nám přijíždí spoustu studentů, ze kterých ale nikterak neprofitujeme a kteří většinou pracují jen na své profesionalizaci a ne na profesionalizaci RICANCIE a ani pro komunity. To se komunitám nelíbí. Někteří lidé tady v oblasti o sobě tvrdí, že dělají komunitní turismus, ale ve skutečnosti benefituje jen rodina. S takovými rodinami nespolupracujeme. Co se týče mého postavení, tak já jsem čtyři roky v pozici hlavního koordinátora a mám na starosti finance. Peníze, které získáváme, jsou rozděleny na dvě části: 22 % jde na administrativu a provoz a 78 % jde přímo komunitám. Těm, kteří ubytovávají, vaří a starají se o turisty a taky do společného fondu komunity.

2. S kolika komunitami aktuálně takto spolupracujete?

S osmi. Původně jich bylo deset, ale během posledních třech let se změnilo vedení a od té doby se vedení stále měnilo a organizace šla dolů. Až posledních pár měsíců jsme ve fázi nápravy. Já osobně jsem tu poslední čtyři roky nepracoval a na této pozici jsem teď pět měsíců. Než jsem odcházel, mívali jsme tak 2000 turistů ročně, pak to kleslo na 600. Teď čísla turistů ale zase opět stoupají.²²

²² Po nahrávání mi pan Cerda sdělil, že mimo hlavní sezónu si i on sám musí hledat další práci, protože turismus neužívá ani jeho a ani komunity.

3. Je tu v okolí více agentur zabývajících se alternativním turismem?

Není zde žádná jiná agentura, která by kromě nás dělala komunitní turismus. Ale jsou tu rodiny, které říkají, že dělají komunitní turismus. Těm, kteří přijdou k nám, poskytujeme informace, které pro ně mohou být užitečné. A také je jasná, že bychom rádi spolupracovali s více komunitami. Jako první jsme začali dělat komunitní turismus jak v Teně, tak v celé provincii Napo. Jsme průkopníci. Teď už se ale dělá komunitní turismus i v horách a na západě země. Může tu být tak přes sto projektů zabývajících se komunitním turismem v celém Ekvádoru a z toho je 22 v Napu.

4. Co těmto rodinám nebo komunitám nabízíte? Proč si myslíte, že je výhodné stát se členem RICANCIE?

Když přijedou turisté do jedné komunity, nechtějí být jen na jednom místě, chtějí samozřejmě vidět i okolí. Z toho ale někdy vznikají problémy. Protože komunita, aby je mohla po okolí provést, potřebuje povolení od ostatních komunit. Musí se tak sjednávat schůzky a vznikají komplikace. Tyto komplikace odpadají, když jsou sousedící komunity členy RICANCIE. Také jim to dává možnost být součástí La Federación Plurinacional de Turismo Comunitario del Ecuador (FEPTCE), která sdružuje mnoho komunit, které si předávají navzájem zkušenosti a které jsme součástí. V roce 2000 jsme se také účastnili veletrhu v Hannoveru, kde bylo přizváno dvacet nejlepších komunitních projektů z celého světa a my jsme byli mezi nimi. Nabízíme taky zdravotní program, kdy nám komunita zaplatí 29 dolarů a my jim poskytneme zdravotní pojištění.

5. Mohl byste ještě více upřesnit, jak takový komunitní turismus funguje?

Turisté přijíždějí ve vlnách, takže v hlavní sezóně se místní věnují hlavně turistům, ale mimo hlavní sezónu pracují hodně v zemědělství. Když nás kontaktují, říkají nám své požadavky, co by je zajímalo a my jim pak nabídneme vhodnou komunitu.

6. Jaké byste řekl, že jsou výhody a nevýhody takového turismu?

Je tu mnoho těžařů, co chtějí zlato nebo ropu a mají také zájem na tom těžit v oblastech, kde působíme my. Z toho vnikají problémy. Protože oni chtějí kácet prales, my jej chceme chránit. Také se snaží přesvědčit místní... Ztratili jsme takhle tři komunity, kde se teď těží. To souvisí i s dalším zneužíváním a ničením. Tena je vlastně takové amazonské centrum turismu a má se jím stát více oficiálně, proto se teď snažíme vést debatu, jak obnovit naše původní hodnoty a jak tomuto jevu zamezit. Na to konto by tu měla vzniknout nová univerzita, Universidad de Conocimiento²³, která nevíme, kdy přesně by měla být otevřena. Zřejmě až se takélepší infrastruktura.

7. Myslíte si, že je tu tedy prostor pro rozvoj turismu?

Ano, to určitě. Nikdy se nám nestalo, že bychom měli plné kapacity. Máme obrovskou podporu ze strany vlády, ale stále to úplně nestačí. Je třeba, abychom psali projekty, ty jim předkládali, a tak měli zajišťovanou podporu. Což taky tak děláme.

²³ V překladu Univerzita poznání.

8. Angažují se v projektech i samotné komunity?

Ano, o projekty se zajímají.

9. Chodíte sami do nových komunit a představujete jim vaše služby?

Nechodíme, to oni musí přijít za námi. Je třeba jejich zájmu. Jinak by to nefungovalo. Nemáme jim kromě spolupráce co nabídnout. Nemáme finance, abychom je jakkoli podporovali. Ale jsme otevření nové spolupráci.

10. Je něco, co byste chtěli změnit na aktuálním systému, na aktuálním fungování?

Rádi bychom změnili legislativu. Vláda podporuje soukromý sektor, velké společnosti. Vždy jsme přemýšleli, proč bychom měli platit státu tak vysoké daně. Takže rádi bychom podpořili vznik nové legislativy, která by zaštitila komunitní turismus. Aktuálně platíme 12 % státu a 40 USD jako denní poplatek.

11. Znáte komunitu Río Blanco a Ruku Samay?

Ano. S Río Blanco spolupracujeme a s Ruku Samay jsme dříve také spolupracovali. Oni byli jedni z prvních, kteří založení RICANCIE iniciovali. Později jsme ale měli pár debat a oni se od nás odloučili. Každý má právo svobodné volby.

12. Jak se vám s komunitami spolupracuje, komunikuje?

Dobře. Vše je mnohem jednodušší teď, co jsou mobilní telefony.

13. Dokázal byste něco říct o problémech, které v komunitách převládají?

Vždy, když navštívíte komunitu, uvidíte, že v komunitách je alkohol. Ale místní vědí, že když přijedou turisté, není vhodné toto turistům ukazovat.

Příloha č. 9: Rozhovor s úřednicí Susanou Daqui, Ministerstvo turismu, Tena, 24.1.2014

1. Můžete mi říct, kdy byla tato kancelář zřícena, k čemu slouží a jaká je vaše pozice v ní?

Zabýváme se označením turistických tras, technickou podporou projektů, pořádáme školení, také udržujeme kontakt se zahraničními subjekty, zajišťujeme marketing a já osobně mám na starosti projekty. Celkem jsme tu čtyři úředníci a pan ředitel. Ten se věnuje výhradně politickým záležitostem.

2. Odkdy je zde v Teně zřízená tato pobočka?

Kancelář Ministerstva turismu byla znovu otevřena v roce 2011. Předtím tu byla také, ale myslím, že v roce 2008 byla uzavřena.

3. Vedete si nějaký seznam, respektive registrujete všechny cabañas, které tu v Napu jsou?

Máme turistický katastr o všech aktivitách, ubytovacích zřízeních a agenturách, které byly legálně zřízeny na území provincie Napo. Národní katastr se také dá dohledat na stránkách www.turismo.gob.ec/biblioteca/catastronacional.

4. Kdybych si chtěla zřídit ecolodge (cabañas) na území Napo, jaká všechna povolení bych si musela vyřídit a co by mě to stálo?

V naší legislatuře neexistuje výraz lodge, tedy musela byste požadovat registraci jako cabañas. Logicky byste musela splňovat veškeré náležitosti, které stát požaduje. Musí se prokázat duševní vlastnictví, kompletní infrastrukturu, povolení k práci, kvalitativní normy, které stanovuje stát a podobně. Je to více dokumentů.

5. Víte, kolik je to celkem dokumentů a jak dlouho jejich vyřízení trvá?

Dám vám jejich seznam. Je jich celkem asi 11. U duševního vlastnictví například musíte prokázat, že váš název nepoužívá jiná společnost. Vyřízení tohoto dokumentu trvá nejdéle. Takových 8-10 dní.²⁴ Musí být vyřízeno v Quitu, Guayaquilu, Cuenca.

6. Jak dlouho tedy celý proces trvá?

Protože to jsou externí procesy, tak asi měsíc nebo měsíc a půl.

7. Jsou tam nějaké odlišnosti mezi registrací a poplatky u odlišných typů alternativního turismu?

U ekoturismu, přírodní turistiky, zážitkové turistiky je to stejné. Jediné, co se odlišuje, je komunitní turismus. To je složitější proces. Mají vlastní konstituce a vše musí být schváleno všemi. A také společnosti, které fungují v rámci chráněných území, procházejí složitějším procesem žádostí a registrace.

²⁴ Taková registrace stojí 208 USD a je na 10 let.

8. Jaké jsou pravidelné poplatky Ministerstvu turismu?

Platby se liší. Existují tabulky, podle kterých se musí jednotlivci nebo jednotlivé firmy řídit. Tyto poplatky jsou odlišné od těch, co platí komunity. U ubytovacích kapacit například záleží na počtu pokojů, celkové kapacitě a podobně. Základní sazba je 92,40 USD ročně. A dále platí 1 USD za každých 1000 USD, které vydělají. Tomuto druhu zdanění říkáme „jeden z tisíce“. Z toho Ministerstvo turismu platí propagaci ekvádorského cestovního ruchu v zahraničí i doma.

9. Mohla byste mi něco říct o kurzu a jeho ceně, jehož vstupní test, právě skládají průvodci z Ruku Samay?

Tento kurz je zdarma pro tzv. domorodé průvodce. Je potřeba ale udělat právě tento vstupní kurz, abychom viděli, že ten daný člověk je schopný číst a psát ve španělštině a že má základní znalost regionu. Musí mít také dokončené střední vzdělání. Tento kurz trvá 420 hodin a liší se od ostatních kurzů pro národní průvodce a jiné průvodce. Celkem děláme 4 kurzy ročně a do každého kurzu se může zapsat až 30 lidí. Ne všichni ale obdrží po absolvování kurzu licenci. Ne všichni se na práci průvodce hodí a vhodně vystupují. Snažíme se to omezovat. Nediskriminujeme, ale vybíráme vhodné uchazeče. Tito lidé také reprezentují naši zemi, proto musíme dbát na to, kdo kurzem úspěšně projde. Poslední tři roky jsme například tento kurz vůbec nevypisovali, protože se nám zdálo, že bylo v této oblasti domorodých průvodců dost. Teď tedy sice kurz vypisujeme znovu, ale reálně průvodci potřeba nejsou. Snažíme se reflektovat současný stav a restrukturalizovat některé části cestovního ruchu, aby odpovídaly současnému stavu.

10. A kolik tito proškolení domorodí průvodci musí platit za svoji licenci?

Domorodí průvodci platí 2 USD každé dva roky za vystavení nové licence. Tedy vlastně 3 USD. Tedy toto je poplatek, co se platí Ministerstvu turismu. Další poplatky, se vyřizují a platí jinde. Jinak tedy musí zvládnout průvodcovský kurz, o kterém jsme se bavili a úspěšně složit jeho závěrečnou zkoušku.

11. Jaký je podle vás tedy cestovní ruch v Napu? Vidíte v této oblasti nějaké tendence, odlišnosti, vývoj?

Tady v Napu pracuji sedm let a realita cestovního turismu je tu poměrně zajímavá. Jsou to hlavně mladí lidé do 30-35 let, které zajímá zážitková turistika (rafting, tubing), turistika za kulturou. Ale ekonomická krize zasáhla i ekvádorský turistický ruch. Jezdili sem cizinci ze Spojených států a z Evropy většinou na 2-3 týdny, což se ale v poslední době změnilo na dny. Nebyl to ale jen tropický prales, kam turisti jezdili. Jsou tu i jiné ekosystémy, které jsou zajímavé, a vláda se snaží vypracovat strategický plán na rozvoj cestovního ruchu po celé zemi. Nižinatá oblast okolo Teny a Archidony je typická pro pěstování kakaa. Obecně se ví, že kakao pochází z Amazonie, takže tu vyrábíme jednu z nejlepších čokolád na světě Kallari. To samozřejmě souvisí s turismem.

12. Je možné vyhledat strategie cestovního ruchu na internetu?

Zatím ne. Aktuálně se nacházíme ve fázi plánování a implementace. Každá oblast v Ekvádoru má mít odlišnou strategii propagace. Informace, které byly zveřejněny pouze ty, že například pro Tenu je typická tzv. cesta wayusy, kaka a skořice. Tento typ turistiky souvisí s komunitním turismem a tzv. doplňkovou turistikou. Jen v Teně a jejím okolí máme oficiálně 5 komunitních center z celkových 35 v zemi. A jsou tu další iniciativy zabývající se komunitním turismem a doplňkovou turistikou. Tedy postupně se dosahují určité mety, abychom jim byli schopni technicky pomoci.

13. Jaké zde pozorujete tendence u domorodého obyvatelstva?

Snažíme se dosáhnout stejné kvality, jak u těch, co provozují pětihvězdičkové hotely, tak i domorodců, kteří pracují většinou v komunitách. Z hlediska turismu tyto standardy musejí být stejné. A už tu máme i pětihvězdičková komunitní centra. Ale jednáme s nimi jinak. Ne speciálně, ale odlišně. Všichni jsme stejní, ale je třeba respektovat určité odlišnosti.

14. A jsou tu v Teně nebo Napu tedy podle vás nějaké tendence kromě příjíždějících zejména mladých turistů? Kam podle vás provincie směřuje?

Dříve amazonské provincie byly nějakým způsobem mysteriózní i pro nás Ekvádorce, co pocházíme z pobřeží nebo z And. To je první změna. A zadruhé, lidé, co sem příjíždějí, už si často nechtějí zakoupit nějaký ucelený cestovní balíček, chtějí se tu pohybovat nezávisle. Chtějí cestovat a objevovat sami, i když třeba přes cestovní agenturu.

Ráda bych věděla, jaký je alternativní turismus tady v Ekvádoru, jaké jsou jeho tendence, potenciály a strategie.

1. Jaká je vaše pozice tady na škole, kolik má škola žáků a kdy byla založena?

Fungujeme tu od roku 1995. Máme celkem 1200 žáků, z čehož turismus studuje 450 a gastronomii 160 žáků. Máme i večerní školu, která začíná v 18h večer a trvá do noci. Jinak je to tříletý obor, na který většina nastupuje okolo 15 let a který je ukončen maturitou. Každý rok tento obor končí rozdílný počet studentů. Loni jich bylo 5. Ale příští rok by jich mělo skončit 25. Škola byla vlastně první školou s tímto oborem v provincii Napo a mnoho lidí, co má dnes vlastní cabañas (chatky), vystudovala právě zde. Ja jsem docent a vyučuji zde 10 let ekoturismus a ekonomii. Kromě toho se věnuji ekoturistickým projektům v rámci postgraduálního studia.

2. Znáte jako škola uplatnění svých žáků? Jaké jsou jejich další kroky po dokončení studia u vás?

Někteří se uchylují do praxe, jiní pokračují ještě dále na navazující studium nebo na univerzitu.

3. Jaké jsou podle vás obecné tendence turismu v provincii Napo?

Turismus, který se zde dělá je hlavně tzv. turismo naturalista a zážitková turistika. Ale dá se tu pracovat s více druhy turismu, a to díky vhodnému klimatu a oblasti jako takové. Nejprve se tu ale začal dělat komunitní turismus. Pracuje se tu jak v rámci cestovních agentur, tak i jednotlivě, kdy se průvodci věnují menším skupinám lidí. Využíváme toho, co nám místní příroda nabízí. Je tu spousta řek, takže oblíbený je například rafting. Ale problém je, že tu zatím nemáme dostatek vyškolených kapacit. A lidé, kteří se vzdělávali i jinde a přijeli zpátky z toho sice teď benefitují, ale bohužel své znalosti nechtějí šířit dál.

4. Co byste mi mohl říct o aktuálním stavu alternativního turismu v Napu?

Máme obrovský potenciál, zejména co se rozmanité fauny týče. Ale problém je, že alternativní turismus zde klesá. A proč? Za prvé je to kvůli tomu, že nemáme pořádný strategický plán pro tuto oblast. Ten nemáme kvůli tomu, že na příslušných úřadech nepracují dostatečně kvalifikovaní lidé. Tito lidé potom tvoří jen jakési kopie jiných plánů, které se snaží implementovat i zde. Dalo by se říci, že úředníci vůbec neví, co tu studujeme. Dochází zde k nesprávné interpretaci toho, co je ekoturismus a to regionu samozřejmě velmi škodí. Pro vytváření strategických plánů je nezbytné, aby pověřené osoby prohloubili své znalosti o tomto regionu, o jeho přírodě, lidech a dokázali si propojit souvislosti mezi jedním a druhým. To je základní předpoklad pro vytváření strategických plánů a vytvoření alternativy k aktuálnímu stavu. Kvůli nedostatečné nebo špatně nastavené legislativě nám také ubývají žáci. Nedostávají ze strany státu žádné záruky, tak raději volí například gastronomii místo turismu.

5. Pozorujete nějaké změny zde v Teně nebo v oblasti Napo, které směřují k napravení této situace?

Ano. Vidím snahy o restrukturalizaci našeho plánování. Souvisí s tím správné docenění toho, co tu máme každým z nás a uvědomováním si následků našich činů. Mám na mysli to, že se snažíme upozornit a zaměřit více pozornosti na jedinečnost tohoto regionu a tohoto ekosystému. Je nutné v těchto snahách pokračovat. Mnoho cizinců, kteří sem přijíždějí, využijí, až zneužijí místní přírodu a když odjedou, zbyde po nich spoušť. Toto doceňování a uvědomování je proto nutné předávat i jim. Úspěchem by tedy bylo vytvořit pohodlné a příjemné zázemí, kam mohou cizinci jezdit, ale které nebude narušovat a ohrožovat místní prostředí.

6. Mohl byste mi prosím říci, co přesně své žáky rámcově učíte?

Učím základy ekoturismu a právě ono doceňování. Cílem je, aby se žák naučil základní principy ekoturismu a mohl si je prokázat v praxi, kterou absolvuje v průběhu studia. Zapojují se do péče o klienty – o turisty a učí se, jak s nimi jednat. Někdy mají zkrleslé představy o tom, co to turismus je a co všechno obnáší. Domnívají se, že stačí založit firmu, agenturu, případně nějakou ubytovací kapacitu, a tak že se dělá turismus. Pravda je však taková, že je třeba nastudovat a následně dbát na dopady turismu jak na místní obyvatelstvo, tak na přírodu. Snažím se jim například vštípit, aby využívaly výhradně místní materiály.

7. Vaše poznámka ohledně materiálu mě přivádí na další otázku. Co si myslíte o problematice recyklace v oblasti Napo?

Problém je, že neznáme kulturu recyklace, není nám blízká. Společnosti, které tu působí, vždy sváží odpad na jedno místo, jednu skládku pro všechno, proto nikdo nechápe, že by bylo vhodné odpad třídit a znovu se ho snažit využít. Mohla by se z něj například vyrábět alternativní energie. To však zatím místní nechápou.

8. Dovolte mi se vrátit o pár otázek zpět. Vidíte u alternativního turismu v Napu rozpor mezi jednotlivými subjekty, které s alternativním turismem pracují? Například mezi průvodci nebo mezi vládou a agenturami apod.?

Ano. Tady každý pracuje sám za sebe. Ministerstvo turismu nevidí, jaké jsou zde problémy, ale vidí vše z mnohem vzdálenější perspektivy. Bylo by třeba dialogu mezi třemi sektory: jednotlivými průvodci, obchodníky a ministerstvem, aby turismus fungoval a byl dlouhodobě udržitelný.

9. Chcete říct, že takový dialog zde není?

Přesně tak, zatím ne.

10. Můžeme se teď prosím podívat na problematiku cabañas (chatek)? Jaký je jejich potenciál v místním prostředí, jak fungují?

To je velmi komplexní téma. Pokud se máme bavit o cabañas je nutné začít mluvit nejdříve o infrastruktuře. Lidé, kteří ji zde vytváří, ji však nestudovali. Mají jen empirickou zkušenost. Vidí jednu komunitu, druhou, třetí, tak mezi nimi postaví silnici. Ale příliš nepromýšlejí, jak to udělat. Vyměří nejkratší cestu, pokácí stromy a hotovo. Ale takhle by to podle mě nemělo fungovat. Prvně by se měla vzít v potaz všechna fakta, která souvisí například s tím, jaké druhy zvířat na území žijí, jaká je kde flora a až pak by se mělo začít se samotným plánováním.

11. Co je potřeba udělat, chce-li si člověk založit svoje cabañas a dělat ekoturismus?

Nejdříve si musí nechat udělat plán, studii území, na kterém své cabañas chce založit. Musí promyslet, který neškodlivý materiál použije a pak může žádat o příslušná povolení. Pokud budeme mít les o 10 hektarech půdy, je nutné vědět, kde bude mít vystavení cabañas nejmenší dopad pro životní prostředí. Bohužel ti, kteří nejvíce chybují, nejsou turisté, ale jsou to právě místní, kteří svým nedostatečným plánováním a nedostatečnou recyklací škodí amazonskému ekosystému. Na druhou stranu to musí mít právě tito lidé a jednotliví průvodci, kteří zde budou bojovat za práva přírody, bez které by ztratili svoji práci. To, co tu máme, je to nejvzácnější, co Země má. Je tu voda, úžasná fauna i flora.

12. Je to proto, že místním lidem chybí znalost nebo se to podle vás děje proto, že ignorují, jaký dopad budou mít jejich cabañas na přírodu?

Za prvé, jak už jsem říkal, kultura recyklace nám není blízka. Také čekáme na ostatní, myšleno na cizince, kteří přijedou a poskytnou nám potřebné zázemí pro separaci odpadu. Ale kde jinde, když ne tady by lidé měli dbát o prostředí, ve kterém žijí? Za druhé, mnoho lidí absolvovalo spoustu kurzů, ale znalosti z nich nijak neaplikují. Nechtějí. Také co se recyklace týče, je třeba vlastnit určitou těžkou techniku, mechaniku, kterou aktuálně nedisponujeme.

Příloha č. 11: Rozhovor s koordinátorem Hannesem Krakolinigem, CA Río Anzu, Ruku Samay, 31.1.2014

1. Můžeš se mi prosím představit a říct mi něco o sobě, o tvé práci?

Jmenuji se Hannesen Krakoliniga pracuji v Río Anzu, což je cestovní agentura v Teně. Dělán průvodce, překládám, dělám administrativu a vše nezbytné. Jsme jen dva a fungujeme 5 let.

2. Jaký druh turismu děláte?

Organizujeme zájezdy po celé zemi. Někteří se chtějí jen bavit, jiní přijíždějí za kulturou, další za přírodou, za spiritualismem. Děláme všechno. Většina lidí chce balíček, ve kterém obdrží od každého trochu.

3. A tady v Teně se jako cestovní agentura věnujete zejména čemu?

Tady děláme balíček, který má 4-5 dní. Turistům ukazujeme Tenu a okolí. Bereme je také sem za rodinou Grefových, kteří turisty provádí po přírodě, berou je k vodopádům, povídají o rostlinkách. A když tady mají plno, jdu za jinou rodinou. Spolupracujeme takto s více rodinami. Beru je většinou tam, kde je méně lidí, aby se cítili pohodlně. Takže někdy tu mohou být čtyři turisté a vezmu je sem, ale jindy se turisté chtějí cítit výjimečně, tak jdu jinam.

4. Je tu podle tebe v okolí dostatek cestovních agentur a lidí, kteří se věnují profesně turismu?

Řekl bych, že je nás tady dost. Hlavně je tady taky dost rodin, co nabízí tyto služby. Ale postupem času každý průvodce nebo každá rodina má svoji stálou klientelu. Ne všechny rodiny jsou zodpovědné a ne se všemi se pracuje dobře, proto si vybíráme.

5. Jak dlouho pracujete s Ruku Samay?

Pět let.

6. Jak se vám s nimi pracuje?

Tady se mi pracuje dobře. Vždy jsme se nějak dohodli. Nikdy jsme neměli problém. Rodina pracuje dobře. Vědí, co turisté potřebují, že jim musí vařit jinak než sobě. Jsou na turisty moc příjemní. Vždy jsou dobře připravení, program i jídlo je dobrý. Je tu tolik věcí, co člověk může dělat.

7. Podaří se ti je vždy kontaktovat, když tu nemají internet ani telefonní signál?

Ano. Vždycky někoho odchytnu buď osobně přímo tady, nebo jim zkouším volat do Teny. Tady je vždycky někdo a tam taky. Kdyby naše komunikace nefungovala, tak sem turisty nevodím. To už se mi stalo s jinou komunitou, že jsem spolupráci musel ukončit.

8. A jaký typ turistů sem vodíš?

Beru sem skoro všechny. Konkrétně ty, kteří mají rádi přírodu, kteří po ní rádi chodí. Obecně to jsou spíše mladší lidé. Pokud jim je přes 60 let nebo nejsou v dobré kondici, tak ne.

9. Jaké jsou tendence v cestovním ruchu, které za těchto pět let pozoruješ? Mění se klientela, počet turistů a podobně?

Ano, celkový počet klesá. Každý rok jich přijíždí méně a méně. Problém je v tom, že za poslední dva roky stouply v Ekvádoru ceny a to někdy až o 30-40 %. Speciálně tady v Teně. Spoustu turistů si tak vybírá jiné destinace, kde může zažít podobné věci jako tady, ale stojí je to méně peněz. Ale i místní platy šly nahoru.

10. Vidíš tu kromě onoho stoupaní cen ještě nějaký negativní aspekt, který souvisí s turismem?

Vždycky je všude něco negativního. Hlavně na národní úrovni je to smutné, protože vláda moc nehlídá a nepečuje o přírodu. Turismus ale příliš přírodě neškodí. A pokud někde, tak to je na pobřeží, kde vzrůstá stále více a více hotelů. Dříve bylo pobřežní pásmo mnohem hezčí. Tady v Amazonii to jsou to těžaři, co těží dřevo, zlato, ropu. Ti škodí samozřejmě hodně.

11. Jak vnímáš tyto aktivity v pralese?

Příšerně! Ovlivňuje mě to přímo. Nemůžu už na tato místa brát turisty. Pokaždé když s nimi procházím pralesem, tak slyším motorové pily. Jak je sem můžu brát, když jediné, co slyší je ona motorová pila nebo u řeky, jak stroje obsluhované lidmi, těží zlato?! Dneska je to mnohem těžší prodávat tento typ turismu, než tomu bylo dřív.

12. A jak je to konkrétně v této oblasti, kde se teď nacházíme?

I tady je jich mnohem více než dříve. Půl hodiny odsud je vodopád, kam turisty vodíme, ale i tam už zmizly některé stromy a liány. Slyšíš? I teď se tu ozývá motorová pila.

13. Myslíš, že je nějaká šance, že se tento turismus tady bude rozmáhat nebo tedy naopak spíše ne?

Aktuálně je ho méně a méně. A určitě ho bude ještě méně. Čím víc se tu bude těžit, tím složitější to pro mě bude.

14. A máš nějaké plány, co budeš dělat v budoucnu?

Pokud bude zdejší příroda zničená, tak si budu muset holt najít práci jinou. Je to smutné, ale tak to je.